

K. II. 3052

† GHERONTIE NICOLAU
EPISCOPUL CONSTANȚEI

MELCHISEDEC

Zugrăvit de câțiva dintre ucenicii săi

BUCUREȘTI

1939

c. 106 — TIPOGRAFIA SFINTEI MANĂȘTIRI CERNICA-ILFOV.

12-713

281

Amului: St. I. Chiriacu.

NU SE IMPRIMA
COPILII AU CUMPARA

Prof. Dr. S. A. Chiriacu

MELCHISEDEC

Zugrăvit de câțiva dintre ucenicii săi.

ARTICOLE ADUNATE ȘI TIPĂRITE

DE

GERONTIE

Episcopul Constanței.

- I. *Gherontie*: Lămuriri și... *biografia*.
- II. *Arhier. Dr. Veniamin Poctan Ploșteanu*: Melchisedec ca membru al sf. Sinod.
- III. *Simeon Mehedinti*: Melchisedec ca educator.
- IV. *Al. Resmeriță*: Melchisedec, mare bărbat politic român.
- V. *Theodor Ciuntu*: Melchisedec ca istoric și arheolog.
- VI. *Dumitru Stănescu*: Aduceți-vă aminte de mai marii voștri.

12713
6.164

MELCHISEDEC
DOCUMENTARA
ORASUL FIATRA NEAMT
1939

TIPOGRAFIA SFINTEI MĂNĂȘTIRI CERNICA - ILFOV

Handwritten text in the top right corner, possibly a signature or date.

K. 11. 3052

APR 21 1952
AMSTERDAM
TWA EN AMIAIR JURAS

Melchisedec in ultimii ani ai vietii sale.

Lămuriri.

Unul dintre înaintașii noștri, cu autoritate culturalo-religioasă, în biserica ortodoxă — nu numai dela noi, ci și peste hotare — este eruditul episcop Melchisedec Ștefănescu, trecut la cele veșnice acum aproape jumătate de veac.

Despre el, nu se mai vorbește, decât rar, de câte un istoric ori arheolog, care îl cilează în lucrările lor; iar, acum în urmă, de Prea Sfințitul Dr. Veniamin Pocilan Ploșteanu, în cele două lucrări recente ale Prea Sfinției Sale, și odată în an, la mormântul său de la Roman, când i se fac obișnuitele parastase. Totuși, Melchisedec trăiește în suflul și inima noastră, a vre-o 30, dintre foștii săi ucenici dela Roman, cari mai suntem în viață.

Dar, și noi astăzi, mai toți septuagenari, la chemarea Domnului, „ne vom alătura” — cum zice Cartea Sfântă — de părinții noștri și de dascălul nostru, Melchisedec.

Mai înainte de aceasta însă, și ca un ultim omagiu, al nostru personal pentru dânsul: eu, P. S. S. Dr. Veniamin Pocilan, I. P. S. S. Visarion al Bucovinei, domnii: Profesor S. Mehedintți, Profesor Th. Ciuntu, din Brăila și Profesor Al. Resmeriță din T.-Severin, în înțelegere cu

toți ceilalți, aducându-ni aminte de viața lui Melchisedec și privind la sfârșitul ei, ne-am hotărît, să-l comemorăm, prin această carte omagială, acum când se împlinesc 47 de ani, dela trecerea sa către Domnul. Dacă n'am așteptat semicentenarul, care ar fi fost mai nimerit pentru o aniversare, cauza este că, unii dintre noi, fiind cu vârsta înaintată, nu știm ce poate aduce ziua de mâine.

Scotarea acestei cărți împlinește și o nevoie. Dacă Melchisedec este cunoscut din viața și operele sale, în toată țara și — precum am zis — și peste hotare, nu este cunoscut în Gârcina, satul nașterii sale, de lângă Piatra-Neamț. Aceasta am constatat-o eu personal, căci mă duc de multă vreme prin părțile Neamțului. Am voit ea, prin această carte, să arăt nu numai Gârcinenilor, dar întregului ținut al acelor părți, cu ce om a binecuvântat Dumnezeu satul lor și Biserica neamului nostru. Căteea se va citi — cred — în școala, în care a învățat Melchisedec a sloveni, se va citi la cercurile pastorale preoțești, la cercurile culturale ale învățătorilor, poate va ajunge și în mâna oamenilor mai de seamă, și astfel, Melchisedec, va trăi iarăși în Gârcina.

† GHERONTIE
Episcopul Constanței.

1939.

BIOGRAFIE

Episcopul Melchisedec Ștefănescu.

(Născut 15 Februarie 1823, mort 16 Mai 1892 (st. v.))

Locul nașterii

GÂRCINA.

Ceva mai sus de orașul Piatra-Neamț, la îmbucătura munților, pe apa Cuejdului, cale de aproape un ceas cu piciorul, se află comuna *Gârcina*.

La început, această comună, pare a se fi numit *Oprîșani*. Muntele din fața Bisericii se numește *Oprîșani*. Așa se va fi numit și satul depe apa Cuejdului. La 1425, Alexandru cel Bun, închină Mănăstirii Bistrița vreo câteva biserici, din județul Neamț, între care și pe cea din *Oprîșani*, depe *apa Cuejdului*.

Că pe apa Cuejdului (*Chejdului*) la fost o

așezare omenească, se poate deduce din faptul că, la săpăturile ce s'au făcut pela poalele munte-lui Opreșani, s'a dat de urma unor bordeie¹.

Așezare veche, deci, și aproape de mânăstirile deprimprejur, Gârcina, pela 1725 a fost, ea însăși mânăstire². Aceasta, se adeverește și din hrisovul dela 1803, a domnului Alex. Moruzi, iscălit și de Mitropolitul Veniamin: „*Așa și pentru alte două schituri de călugărițe, tot din ținutul Neamțului... unul cu numele „Grăcina“ și altul Vânătorii Pietrii. Despre Grăcina se spune că e în mijlocul satului și că aci se găsește și o sfântă icoană a Maicii Domnului, că domnitorul a orânduit ca maicile să se mute la Mânăstirea Agapia, unde s'au și mutat, cu icoană cu tot, și că biserica „de vreme ce este în mijlocul satului, să rămână, cu toate ale ei cele bisericășii, biserică de mir“³.*

Cu timpul, numele „Grăcina“, cuvânt al cărui origină n'am aflat-o, s'a prefăcut de popor—desigur, pentru o mai ușoară pronunțare — în „Gârcina“¹.

Când a devenit sat, Gârcina a avut desigur preoții săi, cari nu se deosebiau, întru nimic, de cei ai mânăstirilor înconjurătoare. Același port,

1. Comunicarea pr. Dan Dantulescu din Gârcina.
2. C. Dicullescu, teză de licență în teologie 1908 Buc.
3. Notițe istorice și arheologice de episcopul Melchisedec a Romanului, 1885.

cu rasă călugărească și potcap, păr și barbă lungă, învingătoare de curea, ciobote de iuft și cărjă de lemn de corn, de alun, etc. preoții aceștia se deosebeau de călugări, doar prin aceea că, în loc de camilafcă, aveau la potcap, jos la frunte, o tasma, semn că erau *preoți de mir*.

Despre acești preoți, un savant, membru al Academiei franceze, — Conte D'Hauterive scria prin 1787: „Preoții din Moldova nu sunt nici leneși, nici bogați, nici semeți. Ei nu trăiesc măcar, din serviciul lor preoțesc și *trebuie să recunoaștem că sunt foarte activi și foarte modesti*... Îndeplinesc toate slujbele lor, cu zel și fără gând de câștig. Ei au paza bisericii și grija de a o îndestula, cu cele necesare cultului. Înfine, după ce îndeplinesc aceste datorii publice ei reintră în rândul poporanilor, *căroră li dau exemple de răbdare și muncă*. Ei sunt cei mai buni părinți și soți, cei mai buni săteni ai ținutului. Rareori îi vezi supărând pe ispravnici cu părțile și nemulțumirile lor.

Poate aceste exemple, cari bat la ochi, sunt mult mai în stare să *înrăurească asupra purtării sătenilor*, decât învățăturile orale, cari nu nu sunt, nici ascultate, nici înțelese¹.

Astfel vor fi fost, fără îndoială și preoții vechi

1. C. Dicullescu, teză de licență în teologie, 1908. Sublinierile ne aparțin.

din fericita comună Gârcina, care ascundea în sinul său o comoară pentru Biserica noastră ortodoxă — pe Marele ierarh român, care a ilustrat sfântul Altar, catedra, literatura, teologia, știința și evlavia creștină, — Episcopul Melchisedec Ștefănescu.

Viața din care se trage Melchisedec.

Prin părțile Neamțului — poate chiar în Piatra — era, în jumătatea a doua a veacului al XVII, un preot, cu numele *Constantin*, după tradiția familiară, un bunic al lui Melchisedec. La bătrânețe, preotul Constantin, s'a călugărit la schitul „*De peste Vale*”, peste Bistrița, lângă Piatra, luând numele de *Constandie*.

Cel mai depărtat strămoș, în linie bărbătească, a cărui amintire se păstrează în familia lui Melchisedec, este protopopul *Vasile*, din Târgul Piatra. Un fiu al său, preotul *Ioan*, s'a stabilit în Gârcina. Fiul acestuia, cu numele *Andrei* — tot preot — este tatăl lui Constantin, bunic al lui Melchisedec.

Părinții lui Melchisedec.

Cum se pare, Constantin n'a fost preot; dar, unul dintre fiii săi — *Petrache* — poate numai el — a fost preot în Gârcina. El este tatăl lui Melchisedec.

Petrache s'a căsătorit cu Anastasia, *fata lui popa Ioan Focșă*, din Negrești, spre răsărit de Gârcina, câțiva chilometri, devenit la bătrânețe și el călugăr, sub numele de *Ilarion*, cu metania la mănăstirea Bisericanii. Cum se vede, și Petrache și Anastasia, au avut călugări în familie.

Petrache Ștefănescu, care a devenit preot în Gârcina și Anastasia au fost părinții lui Melchisedec.

Preotul Petrache a fost un model de înțelepciune și tact pastoral¹. El a păstorit în Gârcina 50 de ani.

1. Bătrânul Vasile Ciobanu, din Gârcina, azi în vârstă de 84 ani, care pe vremea părintelui Petrache era de vreo 13 ani, povestește că, pe vremea acela erau în Gârcina trei preoți, cari slujeau cu săptămâna; iar, după slujbă, munciau deavalmă cu poporul. Preotul Petrache, cu alți oameni din sat, se îndeletnicia și cu cărușia între Piatra și Iași, de unde — la întoarcere — aduceau păpuși. Odată, tatăl lui Vasile Ciobanu, l-a luat și pe el la Iași. Drumul — dus și întors — se făcea mai bine de o săptămână. Pe drum, un tovarăș, a furat o bucată de slănină din traisa părintelui Petrache. El a aflat, dar n'a zis nimic. Era Sâmbătă și s'au oprit la un popas. Acolo li-a spus părintele Petrache, că-i bine, să facă cu toții o rugăciune; dar, sfântul este pe cel ce-a fost ispitit de diavolul, să nu stea în genunchi la rugăciune, că-i mare nenorocire. Atunci, un om anume a *Ilvoaiei*, s'a dat deoparte, n'a stat în picioare. Așa s'a descompert hoțul, căruia i-a rămas porecla de „*slănina popei*”. Părințele l-a iertat.

Câtă cumințenie! Azi, în asemenea caz, s'ar fi născut un proces, de s'ar fi dus vestea. (Comunicare făcută de tânărul preot Dan Danielescu din Gârcina).

Cel întâi copil, cu care Dumnezeu a binecuvântat familia acestui preot a fost *Mihail*. El s'a născut (data exactă) la 15 Februarie 1823¹.

Ani copilăriei, tânărul Mihail i-a petrecut în casa părinților, împreună cu frații și surorile sale², crescând sub de aproape îngrijire și iubire a mamei sale și bucurându-se de farmecul naturii, ce i-l oferea satul său și munții deprimprejur.

Copiii, în genere, se atașează mai mult de

1. Revista „Familia” Oradea Mare No. 1. 1890. Aceasta e adevărata dată a nașterii, nu 1822.

2. Preotul Petrache a mai avut fiți și fete: 1. *Ioan*, călugărit sub numele de *Ieronim* a fost Revizor bisericesc și Inspector al Dobrogei, pe când Melchisedec era episcop al Dunării de Jos și a murit la vârsta de aproape 80 de ani, ca arhmandrit al Episcopiei Romanului. Ieronim era un bisericaș și un tipicar celebru. Foarte aspru cu slujitorii, introdusese o disciplină severă în episcopie. Eu, însu-mi, i-am cunoscut mâna autoritară, dar și inima părintească. Nu crucea pe *leneșii de biserică*, cum numea el pe cei neglijenți, dar iubea pe cei harnici; 2. *Vasile*, cunoscutul arhieru, sub numele de *Valerian*. Căsătorit la început și rămas văduv, s'a călugărit și a fost de o austeritate și sobrietate exemplară. La vârsta de 85 — 86 de ani, s'a retras la Fundația fratelui său Melchisedec la Roman, pe care a condus-o ca Efor, până la vârsta de peste 100 de ani, când începând din viață, a fost îngropat în grădina Fundației, lângă Melchisedec. 3. *Elena*, călugărită de fecioară, sub numele de *Evgheenia*, a murit stărită la Vărătic; *Susana*, călugărită tot de fecioară, a murit în vârstă de peste 90 de ani, ca stărită la Războieni (Neamț). 4. Un băeț, pare-mi-se, *Costache*, fost în învățământ pe la Falțiceni și 5. *Elena*, preoteasă, dar rămasă văduvă cu 3 copii. A trăit pe lângă fratele său Melchisedec, după moartea căruia s'a retras pe lângă un fecior al ei, și a murit la bătrânețe adânci. Despre alți fiți, până la numărul de 15, cum afirmă Diculesscu, eu nu știu nimic.

mamă, decât de tată. E și natural, căci mama este în tot ceasul lângă copil, și când doarme și când se deșteaptă, și când mănâncă, și când se joacă, etc. Ochiul ei veghează pururea asupra copilului; când îl vede indispus, mamei îi sare inima mai întâi, și ea stă la pătișorul lui, îngrijindu-l, zi și noapte. Despre mama sa, Melchisedec, zice: „*Pentru onoarea mamei mele, nu pot a nu spune, în treacăt, că era model virtuților femeiei de țară și, cu deosebire, a soției preotului de țară*”. El avea un adevărat cult pentru mama sa și, nu odată, ni-o dădea ca exemplu, nouă celor din jurul lui — vizând, mai ales, pe tinerele preotese.

Melchisedec la școală.

Mihail ajunge vârsta de 7 ani și preotul Petrache se gândește să-și dea feciorul la învățătură. În Gârcina era o școală întreținută de clericii și fruntașii satului, pe care o îngrijădiseră într'o chilie² a bisericii și un călugăr din mânăstirile vecine, învăța pe copii, în timpul iernii mai cu seamă: citirea pe slove vechi; ceaslovul, psaltirea și scrisul. În ziua de 1 Decembrie 1829, preoteasa Anastasia, își scoală copilul de dimi-

1. C. Diculesscu, op. citat.

2. Notați cuvântul *chilie*, rămas de când biserică era mânăstire.

neață, îl spală, îl primenește și-l pune să facă cruci și metanii la icoana sfântului Proroc Naum (din acea zi), „care deschide mintea copiilor la învățtură. Părintele Petrache îl duce la școală și-l dă în grija călugărului.

În doi ani Mihail sfârșește cartea ce se învăța la Gârcina și părintele Petrache îl duce la școala din Târgul Piatra, care era într'o chilie a bisericii „Sf. Ioan“ și unde se mai învățau cântările și rânduielele bisericești, precum și aritmetica. Tot în Piatra, a mai urmat, câțva timp și la școala boierului *Sulgeriul*.

La seminar.

Părinții, văzând în Mihail deșteptăciune și dor de învățatură și încredințați, despre aceasta, și din laudele aduse băiatului de dascăli săi de până acum, s'au hotărât să-l dea la o școală mai înaltă. Și așa, vedem că, în 1834, părintele Petrache își ia copilul, care acum era de 12 ani și-l internează în seminarul dela Socola (lângă Iași), supravegheat, de aproape, de marele mitropolit al Moldovei—Veniamin Costache. „Timp de 4 ani, cât a învățat în seminar, Mihail Ștefănescu, a fost un elev eminent, s'a bucurat de simpatia profesorilor săi și n'a suferit niciodată vre-o pedeapsă disciplinară.

Melchisedec învățător de sat.

Tânărul Mihail Ștefănescu, obținând atestatul de 4 clase seminariale, revine în sânul familiei, și în curând este numit învățător în satul Serbești (Neamț), la școala boierilor *Ioan* și *Alecu Canta*. Meritele lui inspirară atâta încredere acestor boieri, încât îl determinaseră să se stabilească definitiv învățător la școala lor; ba, într'o vreme, se vorbea chiar de căsătoria sa cu fata primarului. Dar, scris a fost ca cercul activității acestui tânăr, să fie mult mai întins, decât hotarele și școala unui sat¹.

Înapoi la Socola.

După bucovineanul Vladimir Suhopan (arhiepiscop) seminarul dela Socola, trece sub direcția învățatului și meritosului arhimandrit Filaret Scriban. Aceasta îl reorganizează fundamental, și după punerea domnitorului Mihail Sturza, îi dă numirea de „*seminaria Veniamină*“, ca un omagiu cuvenit protectorului său mitropolitul Veniamin.

Învățământul se completează cu științele filosofice și ramurile științelor teologice.

Zelosul Mihail Ștefănescu, auzind de aceasta, lasă învățătoria, spre marea părere de rău a

¹ I. C. Dicuțescu, op. cit.

boierilor și sătenilor și, în 1842, își reîncheie studiile la „seminaria Veniamină”. Timp de abia un an, Mihail, făcând „*progrese uimitoare*” în toate ramurile științelor, și ajutat de cunoștința limbilor moderne, pe care deja și le însușise remarcabil, se dedă științii limbilor clasice, încât odată a fost în stare să țină un discurs în latinește ¹.

MIHAIL ȘTEFĂNESCU

profesor la seminarul „Veniamină”
Tunderrea sa în monahism.

Hirotonia sa.

Filaret Scriban, apreciind meritele tânărului absolvent Mihail Ștefănescu, îl cheamă, în 1843, profesor *suplent* la seminar, pentru catedrele de: retorică, pastorală, istoria și geografia națională, în duhul religiei strămoșești?

În 24 Decembrie, același an, Mihail Ștefănescu primește cînul monahal, sub numele de *Melchisedec*, „nume care—zice Diclescu—a fost ca și o prevestire a ceace avea să devină tânărul călugăr: o căpetenie a clerului și o ilustrație a Bisericii noastre ortodoxe române”.

1. Vezi Diclescu, op. cit. — Conf. Arhier. Dr. Veniamin Pocitan Bărlădeanu: *Episcopul Melchisedec*, ca școlar în Seminarul dela Socola, în rev. „Biserica ortodoxă română”, pe luna Mai, 1932.

Arhimandritul Ieronim Ștefănescu, tânăr.

La 16 August, monahul Melchisedec este hironit, de însuși mitropolitul Moldovei Meletie Istrati, ierodiacon, pe numele bisericii „*Schimbaria la Față*”, dela Mănăstirea Socola, în încaperile căreia era și seminarul, și după trei luni (25 Decembrie) este numit *inspector* al seminarului.

Ca inspector, tânărul ierodiacon a fost un model de pedagog; ajunsese a cunoaște pe fiecare elev în parte, cu caracterul și apucăturile sale. Prin observațiuni ușoare și sfaturi blânde, Melchisedec, căpătase toată dragostea și respectul elevilor buni, cari deveneau și mai zeloși, ba chiar și celor cu apucături rele, cari se rușinau de faptele lor și mulți se îndreptau. Bun și amical cu cei buni, Melchisedec, când constata elemente incorrigibile în școală, devenea aspru și neînduplecat, cum a fost el, toată viața, în conducerea trebilor bisericesti, de aproape jumătate de veac.

Melchisedec student la Chiev.

Epitropia seminarului — datorită lui Scriban — convinsă că, în Melchisedec, sunt întrunite deopotrivă capacitatea intelectuală și virtuțile morale, se hotărăște să-l trimită, pentru complectarea studiilor teologice la Chiev (Rusia), considerat pe vremea aceea ca unul dintre marile centre ale ortodoxiei, și mai ales, pentru că de Academia teolo-

gica de acolo, era strâns legat numele ilustrului român Petru Movilă, Mitropolitul Chievului.

Nu apucă, însă, să plece în Rusia, când se ivi un conflict între Mitropolitul Meletie și Scriban. Mitropolitul voind să schimbe pe Scriban din direcția seminarului, Melchisedec a făcut cauză comună cu acesta, dascălul și protectorul său. Rezultatul a fost că Mitropolitul l-a trimis la Mănăstirea Neamțului „unde să petreacă până ce se va înființa (acolo) seminarul știinților holărate pentru partea monahicească, când, după urednicie, va fi întrebuițat”¹ și unde s'a și dus, luând și pe fratele său Vasile (arniereul de mai târziu). Melchisedec știu să tragă, și din acest surghiun, un folos. El se ocupă de limba rusă, pe care ajutat de faptul că, pe atunci la Mănăstirea Neamțului, se cânta într'o strană românește și în alta rusește, începuse a o pricepe bineșor.

Holera din 1848, însă, curmă viața mitropolitului Meletie și Melchisedec se putu întoarce din surghiun, la Iași. Cu ajutorul dascălului și protectorului său Scriban, și prin intervenția lui Al. Sturza, vărul domnitorului Mihail Sturza, în Septembrie 1848, Melchisedec este primit în Academia teologică din Chiev. Aici a studiat el, pe lângă științele teologice, și limba rusă, slavona

1. C. Dicuțescu, op. cit.

veche și literatura ei. Aceasta i-a dat puțința de a ajunge un istoric și arheolog de seamă, iar lucrările sale, după întoarcerea în țară, l-au consacrat ca atare.

Titlul academic, cu care tânărul Melchisedec Ștefănescu, s'a întors din străinătate a fost „*Magistru în teologie*” și litere — cea mai înalta distincție, pe care o acorda pe atunci, Universitatea din Chiev. Totodată i se acordase și crucea de magistru¹.

Înainte de a se întoarce în patrie, Mitropolitul Filaret al Chievului, cu învoirea canonică a Locolentului de mitropolit al Moldovei — Mardarie, și hirotonește ieromonah, iar la începutul lui Noiembrie 1851, după o călătorie de studii la Petersburg și Odesa, vine la Iași. Era atunci, în vârstă de 28 de ani². Imediat este numit inspector și profesor de patristică, dreptul canonic, liturgică, și teologia comparată. În lipsă de titular, Melchisedec, a mai predat ebraica și latina; ba, cui doorea, și lecții de franceză.

Ce programă seminarială! Așa se explică, cum din seminarul mitropolitului Veniamin, au ieșit cele mai bune elemente pentru biserica română. Câtă râvnă și competență puna Melchisedec, în educația și instrucția fililor poporului român,

1. Diculescu, op. cit.

2. „Familia” — Oradea Mare, No. 1 ar XXVI — 1890.

o spune un fost elev al său — Costache Erbiceanu — în discursul funebru, dela înmormântarea sa: „n'am văzut decât excepțional, oameni ca P. S. Sa, devotați, cu suflet și cu inimă, la instrucția și educația elevilor săi”.

În ziua de 6 Iunie 1852, mitropolitul Sofronie Miclescu, îl cinstește cu rangul onorific de proto-singhel; iar, la 12 Ianuarie 1856, cu cel de arhimandrit.

Melchisedec rector și profesor la seminarul din Huși

Meletie Istrati (1851 — 57), episcopul Hușilor, înființase în toamna anului 1851, seminarul din Huși. Cu conducerea acestui seminar, a fost însărcinat la început, arhimandritul Veniamin Arhipescu, pe care-l adusese Meletie dela mănăstirea Slatina, când s'a ales episcop. Peste doi ani, când seminarul se întemeiase bine, Meletie aduce un alt profesor și rector — pe ardeleanul Nicolae Bălășescu, întemeietorul și primul rector al seminarului central din București și care acum se călugărise, sub numele de *Nifon*. El, în timp de doi ani, reorganizează seminarul din Huși, întocmind programe, după pricepera și experiența sa, sub supravegherea Comitetului și a episcopu-

1. Diculescu op. cit. pag. 9, nota 3.

lui, ca prim efor. Nifon stătea însă, mai mult la Iași, pela prietenii săi ardeleni, dela seminarul Socola, din care pricină seminarul dela Huși suferă. Se mai descoperiseră și oarecari încurcături bănești. Meletie, ne mai putând tolera această stare, era în căutarea unei alte persoane destoinice. Cu entuziasme elogiî, de unii și de alții, îi fusese recomandat un tânăr cleric, fost ierodiacon la biserica cu hramul „Schimbarea la față” din Mânăstirea Socola; iar, dela 1845, profesor și inspector al seminarului de acolo, cu studii din Rusia. Era arhimandritul Melchisedec Ștefănescu. Meletie îl pofteste la Huși, oferindu-i postul de rector și de profesor al seminarului, pe care Melchisedec îl primește și este întărit cu decretul No. 843, din 5 Martie 1856¹.

Ca și la Socola, se vede, și la Huși, duhul lui Melchisedec. El reușește să mărească bugetul seminarului, pentru plata profesorilor și întreținerea elevilor, obține încăperi în localul episcopiei, mai clădește altele și astfel, în scurtă vreme, fața seminarului de Huși, devine alta. Numărul elevilor se ridică dela 40 la 100. Argumentul lui Melchisedec că eparhia Hușilor, dela 1852 se mărise cu încă cele două județe din sudul Basarabiei, și că, deci, biserica are nevoie de mai multe

elemente, bine pregătite pentru preoție, avu succes.

Pentru reorganizarea învățământului seminarial, Melchisedec cere episcopului și i se aprobă aducerea ca inspector a ierodiaconului Climent Nicolau, cleric cu studii serioase. Melchisedec mai vrea ca — prin o nouă organizare — să se ajungă a avea, nu numai candidați bine pregătiți, pentru sfânta preoție, ci — cu timpul și după complectarea studiilor prin școlile europene — chiar viitori profesori pentru seminar și școlile publice din patrie „spre a nu mai fi nevoie a alerga la străini, cari nu pot avea nici consimțire, nici legături cu nevoile locale”¹; cere, dar, episcopiei „să se hotărăscă un condeiu, pentru trimiteră a doi tineri, pentru această seminarie, la Universitatea din Athena, unde ei se vor putea perfecționa în deosebite ramuri științifice și limbi”. Din punct de vedere administrativ, Melchisedec, ia dispozițiuni până în cele mai mici amănunțimi², și fixează fiecărei persoane din administrație, atribuții precise; descurcă socotelile cu Bălășescu, recomandă noi profesori, hotărăște repararea localului etc.

Pentru educația religioasă a seminaristilor, cere episcopiei să intervină a se pune la dispoziție

1. Arhiereul Dr. Veniamin Ploșteanu op. cit. p. 10.

2. Până și pentru lista de bucate cari trebuiau să se dea zilnic școlarilor.

1. Vezi: Arhiereul Dr. Veniamin Pocitan — Ploșteanu: „Momente din viața și activitatea lui Melchisedec. București 1936.

Arhiepiscopul Valerian Ștefănescu

biserica Sf. Nicolae, care este mai în apropiere de seminar, decât catedrala episcopală, ceace episcopul nu aprobă. Cu un cuvânt, sub Melchisedec, seminarul din Huși, își schimbă — după cum am spus deja — cu totul față de până atunci, datorită priceperii și zelului noului său conducător.

Între noii profesori, Melchisedec, aduce și pe fratele său Vasile, care terminase seminarul de 7 clase dela Socola.

Melchisedec în divanul Adhoc¹.

Ca profesor și rector al seminarului, Melchisedec era mâna dreaptă a episcopului de Huși. Ca vederi politice, însă se deosebiau. Avea păreri, cu totul protivnice, ca ale episcopului său.

Melchisedec era un înfocat apărător al „Unirii Principatelor”; pe când Meletie Istrati, influențat de fratele său Nicolai Istrati, șeful antiunioniștilor, era contra. La 29 Iunie (1856) când se serbează, la Huși, hramul episcopiei, Melchisedec rostește, în biserica catedrală, o cuvântare înălțătoare, în sprijinul Unirii, care a fost numită de el „*jerftă pentru unirea principatelor*”. Luând ca temă cuvintele: „Precum, tu părinte întru mine și eu întru tine, așa și aceștia, întru noi una să

fie”, expune avantajele unirei, din toate punctele de vedere, și pericolele neunirei și ale vrajbei. Admirabilă cuvântare, care arată înalta concepție și cultura superioară, eminaminte creștină, a oratorului.

Melchisedec propovăduște, la orice ocazie, ideia unirii țărilor surori. Avea la îndemână *ambonul și catedrala* și, pe lângă acestea, propaganda prin profesori și elevi. De aceea, la Huși, se formează un curent puternic, printre clerici și poporâni, pentru unire, fapt care a influențat mult asupra sănătății episcopului Meletie Istrati, care în primăvara anului 1857, se îmbolnăvește și în curând moare.

În primăvara acestui an, urma să se facă alegerile pentru divanul Adhoc. Tot clerul eparhiei a fost convocat la Huși, ca să-și aleagă un membru din sânul său. Candidatul antiunioniștilor, susținut de Meletie Istrati — care încă nu căzuse bolnav — era Iconomul Ioan Rășcanu, preot la episcopie. În alegerile făcute de *Vogoridi*, prin fraudă, este ales el. După contestarea alegerilor însă, și anulara lor, s'a făcut alegere din nou. Între acestea, Meletie Istrati moare, la 31 Iulie. Melchisedec îi ține un discurs, la înmormântare, luând ca temă: „*Cine este omul, carele să fie viu și să nu vadă moartea?* arătând, în idei de înaltă concepție de filosofie creștină, nimicnicia vieții omenești.

1. Textual fragmente după Arhiereul Dr. V. Poictan op. citat.

Ca locotenent de episcop e trimis arhierul Ghenadie Tripoleos, (Șendrea) care și prezidează alegerea, fixată pentru ziua de 29 August. Erau 31 votanți, clerici și mireni. La despoierea scrutinului iese ales arhimandritul Melchisedec, care mulțumește printr' o alocuțiune bine încheagată. Apoi, împreună cu membrii clerului, alcătuiește îndată un program de reforme, pe care urma să le susțină în divan, în numele alegătorilor săi. Programul acesta cuprinde *dezideratele clerului*, cari au servit de bază tuturor legiuirilor ulterioare bisericești.

La 21 Septembrie 1857, se convoacă membrii divanului la Iași.

Impozanță este adunarea membrilor din divanul Adhoc ai Moldovei. Bărbați bisericești și mireni, de o capacitate superioară, iau parte la debaterile chestiunilor puse în discuție. În rândul marilor patrioți găsim pe: Mihail Kogălniceanu, Petre Mavrogheni, Anastase Panu, Constantin Hurmuzachi, Dimitrie Cozadini, etc., dintre clerici pe: Sofronie Miclescu, mitropolitul Moldovei, Nictarie Hermeziu, locotenent de episcop a Romanului, Ghenadie Șendrea, locotenent de episcop al Hușilor, Filaret Scriban Stavropoleos, egumenul mânăstirii Socola, Calinic Miclescu Hariopoleos, egumenul Mânăstirii Slatina, arhimandritul Neofit Scriban, alesul clerului Iașilor, arhimandritul *Melchisedec*, deputatul clerului epar-

hiei Hușilor și Iconomul Dimitrie Matcaș alesul clericilor dela Roman.

Duminecă 22, Septembrie 1857, s'a deschis divanul, cu un ceremonial deosebit. Mitropolitul Moldovei Sofronie, încheie cuvântarea rostită după slujbă, cu înălțătoarele cuvinte: „Moldo-Români astăzi sunt toți una, și au o origină, un sânge, *o patrie*, o istorie, *o credință, un Dumnezeu*, Deci, credință, iubiiților către Dumnezeu, credință, către patrie și către nație.“

Melchisedec, alături de frații Scriban și alți clerici luminați, este sufletul mișcării, pentru *Unirea Principatelor* și realizarea doleanțelor clerului. „In aceste momente ale națiunii—zice D. A. Sturdza—Melchisedec a fost la înălțimea *preotului și a patriotului*. Chipul cum trata el chestiunile puse în discuție, pătrunderea lor adâncă și forma aleasă, sub care le prezenta divanului, atrase atențiunea tuturor bărbaților bisericești și laici, cari descoperiră într'ânsul un suflet de elită un patriot convins, un cleric de o cultură superioară, teologică și profană, un demn reprezentant al clerului, o minte care țintește departe. De aci înainte Melchisedec este consultat, de bărbații mari de Stat, în toate chestiunile bisericești ce urmează a fi rezolvate.

Unirea s'a votat, în ziua de 7 Octombrie 1857. Voturile au dat rezultatul: *81 pentru, 2 contra* (Nictarie Hermeziu, locotenent de episcop al Ro-

manului și logofătul Alecu Balș). Deputatul țărănilor Ioan Roată, subscriind *pentru unire* zice: „*Noi nu știm a ura; dar Dumnezeu știe a se îndura*”; iar mitropolitul Sofronie Miclescu pronunța memorabile cuvinte: „Unde-i turma, și păstorul”, subscriind *actul* Unirii.

Activitatea lui Melchisedec în divan.

La 15 Octombrie 1857, se ține ședința. Se fixează o listă de 12 chestiuni, ce urmau a se pune în discuție. La punctul 5 „*libertatea culturilor*” în marginea capitulațiilor și la punctul 6 înființarea unei „*autorități sinodale centrale*” pentru trebile dăhovnicești ale Bisericii, Melchisedec propune următoarea formulă: „*Religia dominantă în România, este religia ortodoxă a Răsăritului*” și „*Exercițiile culturale celorlalte religii nerecunoscute, sunt libere, însă cu restricțiunea prevăzută în capitulație și cu neajignirea religiei țării.*”

În ședința dela 4 Noembrie, se hotărăște:

I. *Recunoașterea neatârnrării Bisericii ortodoxe a Răsăritului, din Principatele Unite, de orice chiriarihie, păstrându-se însă, unitatea credinții și înțelegerea cu Biserica ecumenică a Răsăritului, în privința dogmelor.* II. „*Înființarea unei autorități sinodale, centrale, pentru trebile dăhovnicești și disciplinare.*” Melchise-

dec, împreună cu arhimandritul Neofit Scriban, Ionomul D. Matcaș, Gr. Balș etc. propune a se adăuga: „*unde va fi reprezentată și preoțimea fiecărei eparhii*”¹.

În ședința dela 15 Noembrie, Melchisedec propune ca „*numai cei de religie ortodoxă să fie socotiți cu celățeni români.*”

La 18 Decembrie, cu adânci temeuri și cu o elocvență strălucită, susține împroprietărea țărănilor.

Celebrul amendament, în chestia țărănească prezentat Adunării și care — durere — s'a învrednicit abia de trei iscălituri: Neofit Scriban, Melchisedec și V. Malinescu, cuprindea sentințe categorice și energice: „*Înlăturarea bății, a tuturor belicurilor și havalalelor, căderea boerescului; voim să scăpăm, să ne răscumpărăm de robie, să nu mai fim ai nimănnui, să fim numai ai țării și să avem și noi, o singură țară. Așa, îngenunchiați, cum suntem, nu o mai putem duce îndelung; nu voim să jignim drepturile nimănnui, dar nici al nostru să nu ni se întunece, etc.*”².

La 20 Decembrie, în urma unei calde cuvân-

1. Cine nu vede aici că Melchisedec, cu ideile sale înaintate a fost un precursor al vremurilor noastre? Că sinodul lui Cuza n'a rezistat, e altceva; dar ideea a reinviat și s'a realizat, măcar în parte, prin legiunile Bisericii de azi.

2. A. D. Xenopol: Istoria Românilor, vol. XII., p. 274.

tări a lui Melchisedec și alții, se votează dorințele clerului, cu unanimitate. În programul lui Melchisedec se cuprindea: „Preoții să poată ocupa posturi de învățători sătești și, în același timp, să aibă dreptul exclusiv de a preda învățământul religios în școlile publice și private; să fie salariați de Stat, să fie scutiți de orice dări către Stat și către proprietar, să aibă drept la pensie, înlocuind ca și ceilalți funcționari ai Statului, când nu vor mai putea servi¹, judecata preoților să se facă după normele dreptului canonic; alte însărcinări să nu mai aibă preoții, afară de celele intră în sfera activității sale preoțești; să se înființeze seminarul pentru pregătirea preoților, fiii orfani ai preoților să fie primiți în seminar, ca bursieri².

Cum vedem, sufletul lui Melchisedec era închisat ridicării clerului, din situația de atunci, la o stare demnă, atât din punct de vedere cultural, cât și economic. Adeveseori el accentuiază, în d'van și prin scrierile sale, „nu vom avea niciodată un cler luminat, dacă nu-i îmbunătățim soarta“³.

1. Melchisedec tot mai bun decât noi.
2. Ce s'a făcut mai pe urmă și să nu fi prevăzut Melchisedec?
3. Parcă o fatalitate stăpânește Biserica română; căci, dacă din punct de vedere cultural, clerul s-a ridicat, din punct de vedere economic, el trăiește tot în mizerie; faptul s'a semnalat în senatul țării — nu odată.

Dar Melchisedec, nu neglijează nici clerul monahal. „*Prin viața și poziția sa* — zice el — *monahii se pot mai ușor afierosi, studiiilor și contemplațiunilor; ei formează un corp deosebit, din care se alege conducătorii bisericii*“; cere deci stăpânirii să-i înlesnească cultivarea și luminarea minții; iar călugărilor, o *viață cu totul morală*, condiție fără de care, chemarea lor în demnități, ar pricinui mai mult rău, decât bine.

Divanul Adhoc, se închide la 13 Ianuarie 1858. Melchisedec se întoarce la Huși, la catedra și rectoratul seminarului. Ideia unirii, i se părea lui însă, că nu pătrunsesse adânc în sufletul mulțimii; deaceia, în ziua de 14 Noembrie 1858, cu ocazia alegerii deputaților dintre *proprietarii mari* ai județului Falcu, rostește în catedrala episcopală, o celebră cuvântare, fiind *față și colonelul Alexandru Cuză*, ales în urmă domnitor al ambelor principate române, sub numele de *Alexandru Ioan I Cuză*.

Iată tema acelei cuvântări: „Și, a treia zi, dediminează, s'au produs tunete și fulgere, și nori întunecați acopereau muntele Sinai, și s'au înspăimântat tot poporul în tabără; iar muntele Sinai fumega tot, că se pogorise Dumnezeu pre el, în chip de foc (XIX, 16—19). Melchisedec a fost inspirat, făcând o splendidă comparație între turburările de atunci și cele ale elementelor na-

turii, când Iehova a dat poporului israelit, legea pe muntele Sinai și neliniștea sufletească, ce cuprinsese spiritele Românilor, în prezinua marilor evenimente ce se urzeau: *Unirea Principatelor* și alegerea unui singur domnitor peste amândouă țările române.

În zilele de 16 și 17 Decembrie 1858, urma să se facă alegerea deputaților dintre *propriettarii mici* și târgoveții din ținutul Fălciu. Melchisedec rostește în catedrala episcopiei, altă cuvântare patriotică, luând ca temă: „Să iubești pre Domnul Dumnezeu tău, din tot sufletul tău, din toată inima ta și din tot cugetul tău; iar, pe aproapele tău, ca pre tine însuși. Întru aceste două porunci se cuprinde toată legea și proorocii (Mat. XXIII, 35—39) Arată datoriiile către Biserică și către țară, zicând: „*Biserica are și ea — nevoile ei, lacrimile ei, cari — iarăși — sunt tot ale noastre, precum nevoile și lacrimile mamei, sunt — totodată, ale fiilor*; căci, cu ce buze veți săruta icoanele sfinților în biserică, căci cu țoții s'au uitat pre sine, pentru dragostea lui Dumnezeu și a aproapelui... ..Cu o măiestrie de orator desăvârșit, elocința ilustrului arhimandrit — cum zice d. profesor Diculescu — desvolta, ideie după ideie, sentiment după sentiment, și în mersul ei dulce, lin, fermecător, pătrundea, convingea, mișca și înmuia inima și sufletul auditorilor.

Incheind, putem zice, fără frică de contrazicere, că — niciodată — amvonul Bisericii românești, n'a răsunat de predici mai înălțătoare, mai călduroase și mai pline de accente patriotice, cum a răsunat atunci, prin roștul de aur al dulce-lui cuvântător, arhimandritul Melchisedec.

Arhimandritul Melchisedec, ministru al cultelor și instrucțiunii publice.

Renumerele pe care și-l căpătase arhimandritul Melchisedec, ca membru al clerului în divanul Adhoc al Moldovei și legăturile strânse, de cunoștință și prietenie, pe cari le închelase cu marii bărbați ai țării, clerici și mireni, au făcut ca — la timpul oportun — să fie chemat și în alte însărcinări, mult mai înalte și mai delicate. Să știe că, în primul an al domniei glorioase a celui dintâi domnitor al ambelor principate Alexandru Ioan I Cuza (1859), s'au perindat, în Moldova, trei ministere, unul de o mai scurtă durată, decât altul.

În primăvara anului al doilea (1860), domnitorul a chemat pe Mihail Kogălniceanu. Acesta — la formarea cabinetului — s'a gândit să pună la Culte și Instrucțiuni un cleric cult și mare patriot, care să-l ajute la secularizarea averilor mănăstirești, de care depindea — în bună parte — ulterioara dezvoltare și propășire a *Principate-*

lor Române. Clericul dorit a fost găsit în persoana călugărului învățat, înflăcăratul propovăduitor depe amvon și tribuna publică a unirei țării surorii, dascălul cu merite teologice, patriotului fanatic: *Arhimandritul Melchisedec*, care a fost pus pe lista noului guvern. — Domnitorul a probă și, la 30 Aprilie 1860, întărește guvernul Kogălniceanu, care s'a și publicat în Monitorul Oficial din aceiași zi.

Un ziar guvernamental, relevând numirea lui Melchisedec, ca ministru de Culte și Instrucțiune publică, scrie cuvinte elogioase despre el, recunoscând în *noul element*, chemat la treburile Statului, pe omul cu principii liberale și progrgrese, care frământau atunci Europa. Melchisedec, zice articolul din ziar, aduce—pe lângă avantajele *omului de Stat*, și virtuțile și dulceața ministrului Altarului; iar, spre a justifica prezența unui cleric în guvern, ziarul în chestiune, adaugă: „Mitropoliții țării au fost pururea în capul adunărilor noastre legislative; episcopii eparhioți au figurat — și ei — pururea. Arhimandritul Melchisedec, care de multe ori — poate — în singurătatea sa, a oftat adânc și a suspinat, cu amar, asupra decadentei morale și materiale, în care se afla, la noi, clerul în genere și instrucțiunea publică, răspunde la toate așteptările țării și nu

ramâne decât a saluta, cu plăcere, pe arhimandritul mintisru¹.

La 4 Mai, noul minister a fost primit la cameră favorabil. Proiectele sale aprobate. Venind în discuție chestia secularizării *mânăstirilor închinale locurilor de jos*, care preocupă însăși puterile subscriitoare ale *Convenției*, ministerul declară că, „în această gravă chestie, noi vom fi conștiințioși apărători ai drepturilor și ai intereselor țării și nici o hotărâre definitivă nu se va lua, fără concursul puterii legislative“.

Camera primește programul, cu aplauze prelungite. Cu deosebire, elementele noi, nu mai conțineau. Ziarele scriau articole elogioase.

Necazurile lui Melchisedec.

Invidia multor profitori de ministere însă, alimentată de gelozia „*cabalei negre a Chiriarhei de atunci*“, cum o numește Gh. Erbiceanu mai târziu,¹ schimbă în aceeași sedință, atmosfera. Melchisedec este atacat de Gr. Cuza, unchiul domnitorului, pe chestie de *canoane* și mergând până a se socoti prezența unui cleric în minister, ca o *adevărată nenorocire, pentru Biserica națională*. El, atunci, cu toate înzistențele primului ministru de a rezista atacurilor, și-a înaintat demisia, chiar a treia zi.

1. Arhierul Dr. Veniamin Poictan, op. cit. p. 49.

Dam aici, câteva fraze din textul demisiei în chestiune; ele vor face dovada că nu vanitatea — cum s'a zis — ci principii, cu totul superioare, l-au determinat pe Melchisedec, să intre în guvern, ca ministru de Culte. Iată-le:

„Am primit chemarea, cu videratul semn al buneii voințe a Înălțimii Voastre, de a ridică clerul din îngrijita lui poziție... Niciodată nu mi-ar fi trecut prin gând că, o atât de creștinească bunăvoință a Înălțimii Voastre, asupra clerului și a religiei, să fie contra sfintelor canoane... Și eu cunosc canoanele... și nu mă sfiesc a mărturisi, Prea Înalte Doamne, că, dacă chemarea mea la postul de ministru... o așa fi înțeles de contrară canoanelor bisericesti, mi-aș fi luat îndrăsneala, ca cătră un domnitor creștin ortodox, a Vă arăta chiar de atunci, nepuțința mea de a primi... Canoanele învoiesc clerului, când va fi chemat de legi, a lua asupra-și purtarea de griji, pentru ofani, văduve, pentru lucrurile bisericii și pentru alte însărcinări compatibile cu religiozitatea și frica de Dumnezeu (can. III, Sinod. IV, ecum)... (dar) văzând că ființa mea, în postul de ministru... a ridicat împotriviri din partea unor onorabili domni deputați... și spre a fi consecințe programului noului minister, subscriș și de mine... de a feri conflictele între guvern și puterea legislativă, mai ales în timpul de față, când toată țara...

asteaptă legi și reforme, cari nu se pot face decât cu armonia puterilor Statului, vin umilit a depune demisia mea... Gata de a profsera slabele mele puteri, pe altarul patriei, oricând Înălțimea Voastră, sau Guvernul... m'ar îndatora, (rămân) mulțămînt cu postul meu de profesor, pe care-l stimez, nu mai puțin decât acel de ministru¹.

Rezoluția pusă de domnitor pe această demisie, constituie — după mine — o satisfacție a lui Melchisedec; iat-o:

„Primim, cu părere de rău, asemenea demisii dela Prea cuviosul arhimandrit Melchisedec, care, prin *nobila sa purtare* la lucrările „divanului Adhoc consultativ, destul închezășuie „adevărate servitii, într'un moment de tranziție, „așa de gingaș. Înșarcinăm totodată, pe ministrul „nostru secretar de Stat la Departamentul din „launtru și președinte al Consiliului, a da publicitate acestei a noastră mărturisiri, precum și demisiei de față...“².

1. Arhierarul Dr. Veniamin Poștan Ploeșteanu, op. cit. p. 50.

2. În 1868, când Melchisedec se întoarce din Rusia, unde fusese trimis, împreună cu I. Cantacuzino într'o soție diplomatică, se lângă țarul Alexandru al II-lea, pe care o împlinise cu mare succes, spre binele țării — Vodă Carol I îi oferi, cu stăruință, iarăși ministerul Cultelor, în Cabinetul I. Bățianu, însă el declină această onoare, preferind a se deda eruditelor sale studii istorice cari i-au adus cele mai simțite satisfacții și bucurii și l-au pus pe scaunul de membru activ al Academiei române (Arhier. Dr. Veniamin Poștan Ploeșteanu, op. cit. pag. 57).

În ziua demisionării lui Melchisedec, apare în ziarul „Steaua Dunării” (7 Mai 1860), un articol de Neofit Scriban, care documentează, că *un cleric poate ocupa o funcție publică în Stat*; dar, totul era terminat, spre marea pagubă a Bisericii noastre naționale...

Arhimandritul Melchisedec membru în Comisiunea pentru secularizarea averilor mănăstirești.

Dar nezarurile lui Melchisedec s'au înmulțit foarte, mai cu seamă din prilejul secularizării averilor mănăstirești. Această chestie devenise o problemă de Stat și pentru soluționarea ei, trebuiau oameni luminați, dintre credincioși și dintre membrii clerului. Cu sistemul administrării de până la Cuză-Vodă, mănăstirile noastre nu serviau decât interese străine. „Cea mai mare parte din mănăstirile pământene, erau închinatelor Locurilor Sfinte și veniturile lor, luau drumul așezămintelor călugărești grecești”.

Această situație nu mai putea să mai continue, după ce Marile Puteri Europene, au recunoscut Convenția de la Paris, din 7 August 1858, care recunoaște țărilor românești, dreptul de a se administra libere, ca Principate Unite. Domnitorul Alexandru Ioan I Cuză, prin Decretul No. 4381 din 1859 — Iași, a dispus ca administrarea

tuturor averilor mănăstirești *neînchinatelor*, să se facă conform legiuirii obștești¹.

În acest scop s'a întocmit o comisiune, din care făcea parte importantă și arhimandritul Melchisedec, rectorul seminarului din Huși. Sufletul acestei comisiuni era el. Cunoștințele sale au fost solicitate pentru a se găsi formula cea mai dreaptă, așa încât prin trecerea administrării averilor mănăstirești sub autoritatea Statului, să nu se stingherească deloc, interesele duhovnicești ale acestor Locașuri și nici menirea lor cea mai înaltă: întreținerea spitalelor și a școlilor, cari se adăposteau în jurul lor; dar să se pună ordine în toate, curmându-se abuzurile.

N'ași putea zice că lupta ce s'a deslășuit contra lui Melchisedec, din cauza participării sale la actul secularizării averilor mănăstirești, a fost gelozia. Încinăm să credem, că această operă națională înlăturând abuzul, a nemulțumit pe mulți profesori, și că aceștia erau cei cari întrețineau agitația între călugări, ca să se pornească, cu atâta înverșunare contra fratelui lor întru Hristos — Melchisedec. De mirare este însă faptul că, la probele acelora, s'a alăturat însuși Filaret Scriban, care într'o scrisoare — spunea lui Melchisedec:

1. Vezi: Memorialul asupra drepturilor Mănăstirilor Neamțu-Scu și asupra *vetrei* lor, întocmit de Episcopul Nicodem, Starifului Sf. Mănăstiri Neamțu [1933] p. 109—110.

„Cât pentru Sfinția Voastră, destule vă sunt blestemele monahilor de prin chinovile Moldovei, pe care eu însumi le-am auzit, cu înputa-rea, că v'am fost dascăl și stareț”.

Că Melchisedec a regretat actul secularizării și a murit amărât, că lucrurile au ieșit altfel decum i se promisese și crezuse, e cert. El singur a fost silit să-l numească, mai pe urmă, „*odioasa spoliatiune*”¹.

Multe au fost necazurile lui Melchisedec, cătră sfârșitul vieții sale; dar ne abținem a le mai pomeni. De am face-o, ar fi să întunecăm aureola, care-i împodobește personalitatea și să vădăm patimile politice, geloziiile și urile deslănțuite asupra celui mai valoros bărbat, pe care l-a avut țara noastră, Biserica ortodoxă și școala bisericească *din vremea de tranziție, așa de gingașă,*

1. Melchisedec fusese înșelat. I se promisese crearea unui „*Fond religionar*”, ca în Bucovina, din veniturile mănăstirilor neînchinat. Melchisedec, fusese chemat ca ministru și cu acest scop. Cu autoritatea sa de ministru și cu pricepera sa, avea să întocmească proiectul. Dar sinodul de atunci, face caz că un cleric a primit asupra-și direcția lămură [ca și cum chestia *bisericească*, ar putea fi socotită „*lămură*” și șar fi călcat canoanele; ori, dacă azi Regele Carol II, chemând pe Patriarhul nostru la președinția Consiliului de miniștri, ar fi călcat canoanele]. Melchisedec se retrage din guvern, Vodă Cuza este detronat și, astfel, chestia „*Fondului*” nu se realizează, spre marea pagubă a Bisericii noastre.

Aceste măturisiri sunt ultimele cuvinte pe cari eu însu-mi le-am auzit din gura lui Melchisedec pe patul, în care și-a dat sufletul [† Cherontel]

cum scrie Vodă Cuza, în rezoluția pusă pe demisia lui Melchisedec.

Constatăm numai că, omul sobru și neșovăitor, eruditul Bisericii Românești, prelatul al cărui nume trecuse granițele Moldovei, patriotul din vremea unirii principatelor, diplomatul Regelui Carol I, pe lângă țarul Rusiei, pentru restabilirea legăturilor de prietenie cu Imperiul moscovit, forța culturală și morală a Sinodului Român, „*δωρεάς Μολδαβίας ἀρχιεπέσκ*” cum îl numea Patriarhia de Constantinopol, dogmatistul, despre care revistele Franceze au scris atât de elogios¹, delegatul Sinodului Românesc la conferința dala Bon, acum nu mai era, în ochii pizmătăriților, decât: „*călugărul liberal*” din cabinetul lui Kogălniceanu, care este premergătorul vre unui muftiu, sau a marelui Brahma, pe băncile ministeriale², „*factualicul dela Roman*”, rusificatul popă, care a *supt la Chiev, pe lângă absurditățile teologice, toate instinctele despotismului barbar al acelei țări*”³.

1. Revue bibliographique universelle, sixième année, tome dixième IV livraison, pag. 219 (Diculescu).

2. Istoria și dreptatea se răzună. Numai după 50 de ani, avem azi, pe banca I, pe a II-a și pe a III-a ministerială, nu pe vre-un rabin, nici pe marele Brahma, ci pe Patriarhul țării, pe un episcop și pe un preot. Sunt ei anticanonici?

3. E cel puțin straniu; însă calificativele înaltă pe Melchisedec, Notăm că am intercalat aici „necazurile lui Melchisedec” pentru că aici au început ele în mod mai grav.

„Ce-a făcut dacă-i învâțat? Scaunele de episcopi sunt cu atât mai periculoase, cu cât persoanele ce le ocupă sunt mai învâțate!”

Melchisedec

Locotenent de episcop la Huși.

Hirotonia sa în arhierie.

La finele anului 1860, Melchisedec, fiind încă arhimandrit, este numit Locotenent de episcop la Huși, unde era profesor și rector al seminarului. Având, acum, toată libertatea, cercetează documentele din arhiva episcopiei și scoate de sub tipar (1869), monumentală sa lucrare „*Cronica Hușilor*”, care în 1870, îl înalță la demnitatea de membru activ al Academiei Române. E singurul caz, până atunci, când un cleric din regat, s'a impus cu erudiția sa, într'atât, încât a fost chemat ca membru activ al celei mai înalte Instituții științifice și culturale a românilor.

La 20 Decembrie 1862, pentru meritele sale, a fost ridicat la treapta arhieriei, cu titlul de *Tripoleos*, cu care s'a intrat în normal în ceea ce privea demnitatea sa de Locotenent de episcop.

Melchisedec

Episcop al Dunării de jos, numit de Domn.

Pe baza tratatului dela Paris (1856) ni se retrocedează Basarabia de sud. Delimitarea și pre-

darea ei, în mod real, se face însă — abia în Februarie 1857 și, la 14 Martie același an, armatele ocupante ale Austriei se retrag definitiv¹. Se procede la naționalizarea administrației și instituțiilor civile. Biserica română era tot sub influența și conducerea moscovită.

Această stare îngreua însă, acțiunea de reorganizare a Basarabiei și, atunci, prin legea dela 1864, s'a înființat o nouă episcopie — a Dunării de jos — care desființează granițele dintre provinciile de robă și patria mamă. Jurisdicția acestor episcopi cuprindea: Brăila și Covurlui, de dincoace de Prut și Bolgrad și Ismail, de dincolo. Resedința episcopală este aleasă la Ismail. Melchisedec era singurul indicat să ocupe scaunul acestei episcopii. El, cu patriotismul său probat și cu cunoștința limbii ruse, cu care se putea apropia de sufletul rușilor, Ipoventilor și bulgarilor, era — cum a și fost — singurul în stare să facă operă națională, pe lângă cea bisericească română, în noua eparhie. Pentru aceasta, la 30 Decembrie 1864, este însărcinat, ca Locotenent de episcop; iar, în anul următor — numit *de Domnilor* episcop titular al Dunării de jos. Instalarea în scaun i se face la 6 Ianuarie 1865, în prezența a doi arhieriei: unul delegat dela București, și altul, dela Iași, precum și a unui

1. Vezi Xenopol Ist. Rom. p. 232.

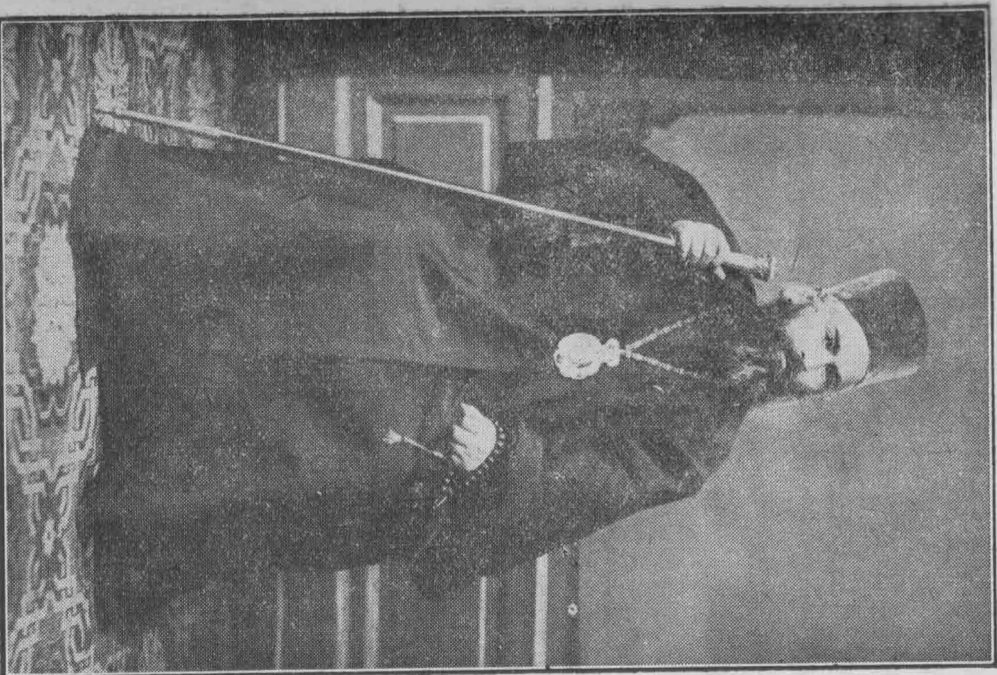
reprezentant al Ministerului cultelor. Cu această ocaziune, în discursul său, Melchisedec pronunță următoarele cuvinte: „*Prin înființarea noiei episcopii în Ismail, Basarabia se unește cu România și bisericește. Bucuria țării întregi și a Basarabiei, trebuie să fie cu atât mai mare, cu cât — oarecând — a fost mai mare și înfrustrarea Românilor din Basarabia și din toată țara.*

Melchisedec se mută la Galați.

În 1878, prin tratatul dela Berlin, cele trei județe, de dincolo de Rrut, Cahul, Bolgrad și Ismail, ni sunt răpite, din nou, de Rusia. Eparhia Dunărei de jos, ciuntită, se completează cu două județe din Dobrogea: Tulcea și Constanța. Episcopul își ia atunci reședința la Galați.

Melchisedec ales episcop de Roman.

La 20 Iunie 1878 moare subit episcopul de Roman, Isaia Vicol. Marele colegiu, în ziua de 22 Februarie 1879, *alege* în locu-i pe Melchisedec. Cu aceasta, pedeparte se curma acuzația ce i se tot aducea că păstorea anticanonnic — *numit* de domn, nu *ales*; iar pedeaalta, se îndeplinește și o intimă dorință a sa, de a se apropia de Gârcina lui iubită.

Melchisedec în ziua venirii la episcopia Romanului.

La 3 Aprilie — Marti, în săptămâna Patimilor — Melchisedec sosește la gara Roman. În tren cu el trecea la Iași și mitropolitul Iosif Naniescu, care pogorându-se împreună cu Melchisedec pe peron, binecuvintează pe cei ce întâmpinau pe noul lor episcop, recomandându-l ca „pe cel mai îndușat episcop al Românilor“.

În catedrala episcopală, Melchisedec, spune în cuvântarea sa: „pe calea faptelor bune, noi — toldeaua ne vom întâlni. *Domnia Voastră veți avea în mine un amic nedestipit și serv al datorilor sale, și eu, în Domnia Voastră, frații și amicii mei cei iubii*“¹.

Romașcanii, fără deosebire de credință și sânge, îl primiră toți, cu desăvârșită bucurie.

Simpatiile pentru Melchisedec.

Cum se instalează în scaun, Melchisedec întoarce vizita tuturor celor prezenți, la primirea sa la Roman. În scurtă vreme, el, legă prietenie cu cele mai alese personalități din eparhie. Notăm: pe Gheorghie Sturza (frate cu D. A. Sturza) singe de voevod, dela Miclăușeni, județul Roman; Elena Sturza, dela Dulcești (Roman), mătușa lui G. Sturza, pe bardul dela Mircești V. Alexandri, Panaite Donici fost ministru, dela Valea Ursului,

1. C. Dicleuscu, op. citat.

Ionică Stroi, dela Pâncești (toți jud. Roman), Gh. Apostoleanu, Voinov Pruncu, mari proprietari din Focșani, Rossetti Tețcanu jud. Bacău, Tache Anastasiu-Tecuci etc. etc.

Dintre toți acești prieteni, cel care-l atrăgea mai mult, era Gheorghie Sturza dela Miclăușeni. În vasta sală a bogatei sale biblioteci, Melchisedec a cercetat în 1883, operele străine, vechi și rare, publicând asupra lor un important studiu, în „Revista pentru istorie, arheologie și filologie“¹.

Dar, ceace-l atrăgea pe Melchisedec la Miclăușeni, era adâncă religiozitate a familiei Sturza. Biserica din vastul parc de aici, este și azi o podoabă de arhitectură, sculptură și pictură. Personalul bisericesc se compunea din trei preoți, un diacon, doi psalți renumiți și doi paraclislarhi, toți îmbrăcați în anterieie și rasă,² ca la mănăstire. Slujba se făcea săptămânal, cu rândul, de cei trei preoți și nu se deosebia de cea dela Episcopie. Sâmbăta se făceau ectenii la mormintele ctitorilor, membri ai familiei Sturza. Doamna Maria Sturza³, fiica lui Ioan Ghica dela Ghergani (Ilfov), cunoscutul sfetnic al lui

1. C. Dicleuscu, op. cit. pag. 15.

2. Insuși G. Sturza îmbrăca rasa la slujhă și, uneori, chiar cânta la strună. Odată am cântat amândoi: „*Ceeace ești mai chisthă*...“

3. Decedată la 29 Iunie 1936, în vârstă de 85 de ani.

Voda Cuza și Carol I, ca o adevărată eclesiarhă de mânăstire, îngrijea de curățenia bisericii, de împodobirea ei, cu covoare și cusături artistice, de prețioasele vestiminte aduse din Rusia, de argintăria și aurăria bisericii și de salba dela Maica Domnului.

La Miclăușeni, Melchisedec se simțea ca și la Episcopie; aceeași ordine și disciplina bisericească în toate.

De hramul bisericii Sf. Gheorghe — ziua onomastică a lui G. Sturza, totdeauna slujiam la Miclăușeni.

La praznicele împărătești, la ziua lui (Duminica dinaintea Crăciunului), directorul seminarului cu elevii, clerul catedralei, protopopii și stariții eparhiei, admiratorii săi, luau parte la sf. Liturghie și, la recepția din palat, cântau și țineau discursuri mișcătoare. „*Adeseori am văzut lăcrămi pe fața lui*” la aceste ocazii — zice unul dintre casnicii lui Melchisedec¹.

La 31 Decembrie 1887, Melchisedec și-a serbat jubileul de 25 de ani de arhierie și 45 de ani de păstorie și activitate patriotică și națională. Ziarele românești (afară de Epocă), n'au scris, nici un cuvânt măcar, despre această aniversare; toate erau ocupate cu marele eveniment al jubileului papii Leon XVIII. Doar Curtea Im-

Arhimandrita Susana Ștefănescu
Stareța mânăstirii Răsboeni Jud. Neamț.

1. C. Diculescu, op. citat.

perială a Rusiei nu l-a uitat și i-a trimis un engolpion de mare preț, ca dar împărătesc¹ și ca amintire a vizitei diplomatice știute.

Boala lui Melchisedec.

Deși de o constituție robustă, ca toți frații și surorile sale, cari au trăit câte 90 și 100 de ani și, deși, în aparență Melchisedec se arăta nepăsător față de intrigile, defăimările și atacurile dușmanilor săi și ai Bisericii, adăugăm noi — totuși ele, îl rodeau ca un vierme ascuns. O boală de ficat (de mai, cum ziceam noi, atunci), care științificește s'a dovedit că provine, mai ales din mari și dese supărări, se pronunțase de câtăva vreme și-i rodea trupul. Vlădica tăcea și răbda. Azi rău, mâine și mai rău, doctorii din țară îl sfătuiau să se ducă la Karlsbad, să facă o cură. Campania însă, dusă în contra lui, pentru că vizitase, în Bulgaria, pe un fost coleg al său dela Chiev — acum episcop — și care a provocat opreliștea arhierilor noștri de a trece granița, fără voia Sf. Sinod, — dar mai cu-seamă, caracterul tare a lui Melchisedec, l-a determinat să refuze a se duce la Karlsbad. O lună, două, nouă, trec în îngrijorări generale. Cu toate îngrijirile doctorilor noștri, boala de ficat

Maica Evghenia.

1. Ibidem, pag. 16. Acest engolpion cu toată *arhieratica* lui le-a lăsat-o, prin testament, catedralei episcopale.

face ravagii. Vlădica se vestejește de tot. În postul mare (1892) varsă sânge. Joi, la cina cea de taină vine la biserică și punându-i-se epitrahilul și omoforul, se împărtășește și, apoi cade la pat. În noaptea, spre Inviere, ni vine vestea din palat, că Vlădica a intrat în agonie.

După slujbă, toți ne ducem la patul lui. Horcăia.

Dar, o minune! odată se mișcă, vrea să se ridice, dar nu poate. Flegma îi împiedica respirația. Frații lui — arhierul Valerian și arhimandritul Ieronim, — îl dau jos din pat și susținându-l de subșiori, îi zice: „scuipește Prea Sfințite“. El inconștient repetă cuvântul „scuipește“ și întra-devăr expectorează bogat și se liniștește. Urcat în pat își revine.

„A înviat Hristos și moartea vlădicăi s'a omorât“, strigă vicarul Ioanichie Flor; l-am lăsat în liniște; și a mai dus-o încă 40 de zile.

În seara de 15 spre 16 Mai (st. v.) 1892, starea vlădicăi se înrăutățește. Casnicii lui stau lângă patul său de suferințe. Cătră ziua Melchisedec își dă suflitul. În clipa din urmă a pronunțat cuvintele: *foaie verde de sulcintă, am să trec o apă lîndă*“.

Imediat ne-am strâns toți împrejurul moaștelor sale și — eu personal (cine mă poate desminti?) m'am urcat în pat, l-am ridicat de sub-

șori, și cu ajutorul părintelui Manoliu, l-am desbrăcat de cămașa în care a murit, l-am spălat cu buretele și cu untdelemn, l-am îmbrăcat cu cămașă nouă, cu antereu și rasă și i-am pus toate veștmintele arhieresti pe el, așezându-l în sicriu¹. Patru preoți învestimântați iau scriul pe mâini. Noi zicem trisaghionul în sughițuri, iar la „veșnica pomenire“ urlăm în plâns!

Asta e povestea vieții și a sfârșitului celui mai mare ierarh, pe care l-a avut Biserica Română ortodoxă, între anii 1859—1892.

Slujba înmormântării i s'a făcut, sub un umbrar, în curtea episcopiei. Vre-o 10 arhieriei au citit rugăciunile. Toate Instituțiile culturale, filantropice, Academia Română, au fost reprezentate. Ovreii, armenii și catolicii au participat și ei învestimântați în odăjdile lor.

Sunt 46 de ani azi, decând marele nostru dascăl și părinte Melchisedec, doarme în cavoul²,

1. Așa ceruse el; că „destul am stat pe tron până acum. Omul chiar când e arhieru, trebuie să se topiască ca floarea culcată la pământ, Numai spinul stă țepăn până-l doboară vânturile“, — ni spunea el.

2. Actuala Eforie, sub conducerea P. S. Episcop Lucian și cu strădania D-lui V. Bârgăvanu, nepotul lui Melchisedec și membru în Eforie, a ridicat pe mormântul său un frumos paracelis, după planul arhitectului Consiliului central bisericesc D. Ionescu-Berechet.

din grădina fundației sale, somnul dulce al omului, mulțumit că și-a îndeplinit chemarea pe pământ; iar noi ucenicii săi, mai toți septuagenari, iată-ne la Gârcina, ca să mulțumim lui Dumnezeu, care ni-l-a daruit acum 115 ani.

f GHERONTIE NICOLAU

Episcopul Constanței.

SCURT ISTORIC ASUPRA GRĂDINEI DE COPII

„Episcopul Melchisedec“ din Roman

de V. BĂRGĂOANU

Efor al Fundației Melchisedec.

În anul 1892, luna Iulie, când s'a deschis testamentul marelui Episcop Melchisedec al Romanului, urmașii săi văzuseră printre alte dispozițiuni testamentare și aceia a înființării unei *grădini de copii* chiar pe proprietatea sa și în preajma mormântului său. În viață fiind, El a căutat totdeauna societatea celor mici și în dragostea lui cea mare pentru copii, în educația cărora vedea asigurarea viitorului scumpei sale țări, dorea ca și după moartea sa, glasul argintiu al micuților, să răsunе în jurul mormântului, piciorușele lor să-i joace pe piept, după cum El însuși scrie în testamentul său.

Vasile Mandinescu și arhimandritul Ieronim Ștefănescu, primii epitropi activi ai instituției

fundată de El, înființează grădina de copii ce-i poartă numele, la trei ani după moartea sa, grădina a cărei deschidere s'a aprobat cu ord. Ministerului Instrucțiunilor Publice No. 5265 din 27 August 1895.

Școala a luat ființă și a fost condusă conform unui statut. Ea a fost frecventată de 30 copii, număr corespunzător cubajului clasei.

Epitropia își ia sarcina de a-i da toată întreținerea și o înzestrează cu materialul didactic, iar conducătoarea e plătită cu 120 lei lunar. Prima conducătoare a fost Domnișoara Elena P. Georgescu, prin căsătorie (1 Oct. 1900) Elena V. Bărgăoanu, absolventă cu diplomă a Azilului „Elena Doamna“ din București, secția normală. Domnia sa a funcționat până în 1908, când a decedat, declarându-se postul vacant.

Din Septembrie 1908, școala este condusă de Domnișoara Maria Anestin, bacalaurată, posedând diploma de aptitudini pedagogice. Domnia sa, prin căsătorie (30 Ianuarie 1910) s'a numit Maria V. Bărgăoanu.

Grădina de copii a fost instalată, la înființarea ei, în casele cumpărate de Melchisedec, propretate particulare a sa, de lângă episcopie¹.

1. Melchisedec, cu câțiva ani înainte de moartea sa, a cumpărat o casă, cu grădină mare de pomi și parc cu plantație de brazi și alce cu flori. Această proprietate, despărțită de episcopie

Prea Sfințitul Arhiereu Valerian (fratele episcopului Melchisedec) în 1916, construiește din bani săi, un local model, având o sală de clasă 10,50 metri / 6,50 m., sală de recreație, instalație de apă, canal și lumină electrică. În August 1916, odată cu începerea războiului, localul școlii a fost transformat în spital regional, No. 244.

În anul 1918, odată cu încheierea păcei, școala își reia iarăși activitatea.

În anul 1923, episcopii fundațiunei, din cauza veniturilor mici, ne mai putând întreține școala și plăti salariul conducătoarei, au cerut Onor. Minister al Instrucțiunilor Publice ca școala să fie luată pe seama Statului, ceiace s'a și aprobat, cu ordinul No. 58678/1923.

În prezent școala este frecventată de 60 copii.

Se fac anual aici serbări școlare, foarte apreciate de către părinți și de publicul românescan.

numai prin șoseaua Roman-Bacău, a fost a generalului Dr. Iulian Teodori, care — fiind numit profesor la facultatea de medicină din București și în acelaș timp, chemat la palatul regal, ca medic al răposatului rege *Carol I* — se mutase la București. Melchisedec, după cumpărarea ei, o dă prin mâna arhidiaconului său Isidor Bușilă, un maestru neîntrecut în arta horticulturii, care face din ea, un colț de paradis. Aici se ducea Melchisedec adesea de-și făcea plimbarea înainte de masă.

În căsuțele acestea a fost așezată școala de copii mici, la început, până la construirea clădirilor noi de către eforie. Casele vechi slujesc astăzi de local al școlii de cântăreți din eparhia Romanului.

Melchisedec
ca membru al sfântului Sinod.

La începutul anului 1861, arhimandritul *Melchisedec*, a fost însărcinat cu *locotenența* episcopiei de Huși. Până atunci, fusese profesor și rector al seminarului de acolo, incredințându-i-se și alte însărcinări, didactice și bisericesti.

Având numai rangul de *arhimandrit*, întâmpina multe greutăți, în conducerea eparhiei, mai ales în ceia ce privește orânduirea preoților în parohiile vacante. Era silit de împrejurări, ca să trimită pe candidații de preoție la Iași, spre a fi *hirotoniți*; fie de către arhiereul *Iosif Bobulescu* „*Sevastias*“, ligumenul bisericii „*Sf. Nicolae*“ *Gospod*; fie de *Iosif* Rășcanu „*Evhaiton*“; fie în sfârșit, de către fostul său rector, *arhiereul Filarel Scriban* „*Stavropoleos*“, dela mânăștirea *Socola*¹. Drumul dela Huși la Iași, pe acele vremuri, se făcea cu

1. Arhiva episcopiei Hușilor. Dos. Nr. 399/62, p. 3, 46, 60 și 134.

mare greutate. Mai întâmpină și alte piedici de diferite soiuri.

Ridicarea lui Melchisedec la treapta Arhierască.

În anul următor (1862), *Melchisedec* a fost propus de către domnitorul Cuza, pentru a fi ridicat la *treapta arhierască*. Cei alți arhieri ai țării, nu prea vedeau cu ochi buni această ridicare a lui Melchisedec. Cuza însă, intervine cu autoritatea sa, către patriarhul din Constantinopole, pentru a-i da titlul de *arhieru titular*. Melchisedec ținea, ca să i-se acorde acest drept la înaintare, după meritele sale; de aceea, luptă, cu îndărătnicie, împotriva pretențiunii patriarhiei ecumenice, de a-i conferi *arhieria, din puterea prerogativelor ei*. A trebuit stăruința personală a lui Cuza-Vodă — care onora pe Melchisedec, cu o călduroasă prietenie — spre a-l îndupleca să primească diploma patriarhicească. De aceea Melchisedec scrie în „sinodicul” episcopiei de Huși, că „a fost ridicat la *treapta de arhieru al Tripoliei*, prin bunăvoința Mariei Sale, Domnului *Alexandru Ioan I*”. — La 29-31 Decemvrie 1862, Melchisedec a primit *hirotonia*, în catedrala mitropoliei din Iași, slujind arhierul *Chesarie Sina-don Răzmiriță*, locotenentul de mitropolit, împreună cu alți doi arhieri titulari din Iași. La începutul

anului 1863 prin urmare, Melchisedec era *arhieru*, locotenent de episcop al Hușilor. Ca arhieru, ia parte, de drept, la toate actele importante ale Bisericii și în toate *adunările* bisericesti.

Să-i urmărim activitatea, ca *membru al sf. Sinod*, la *Huși* (1861-1864), la *Ismail*, — la început ca locotenent și mai în urmă ca episcop eparhial (1 Nov. 1864-1878)¹, — la *Galati* (Oct. 1878-22 Febr. 1879) și în sfârșit, la *Roman* (22 Febr. 1879-16 Mai 1892), unde își dete obștescul sfârșit.

Activitatea lui *Melchisedec*, ca membru al *sf. Sinod* este foarte bogată. Ea ar putea face obiectul unei lucrări voluminoase: fiindcă „un om *ispitit și competent*, în tot ceia ce se atinge de cler” cum era Melchisedec, se înțelege delatime, că a fost aproape *fac-totum*, mai în toate împrejurările și discuțiunile, cu privire la *organizarea bisericăscă*, ce se urmărea pe atunci, precum și la disciplina clerului, în genere.

Noi însă vom expune momentele mai însemnate, pe scurt, mai mult povestind desfășurarea lucrurilor și lăsând cititorului competent, sarcina de a aprecia, a judeca și a trage consecințele.

¹ Vezi: *Acta hirotoniilor de arhieriei, a mitropoliei Moldavei*, pe 1862, No. 1568. — Cf. revista: *Biserica ortodoxă română*, XI, 1887-88, p. 952-955, unde se dă și o scurtă *biografie* a sa. — Cf. și Arhierul Dr. *Veniamin Pocitan* Ploșteanu: *Momente din viața și activitatea lui Melchisedec...* București. 1936.

Ne vom ocupa dar, de rolul și activitatea lui :
 I. În *Sinodul mixt, din timpul lui Cuza-Vodă*, — în care se dibuia calea organizării Bisericii noastre, potrivit cu noile cerinți de dezvoltare a țării noastre, sub raportul politic-național și al II-lea în *Sinodul arhieresc*, alcătuit pe baza *legii de organizare bisericească, din 1872*.

Dar mai înainte de aceasta, vom expune, în treacă, o *chestiune*, care a adus multă frământare, în viața bisericii și a creștinilor din toate timpurile, și care abea acum, în zilele noastre s'a putut înfăptui, nu fără adânci sdruncinări în sufletele multora, cari nu suferă nici cea mai mică schimbare, în roștul vieții noastre bisericești. Această chestiune este : *Schimbarea calendarului*.

Să vedem ce atitudine și cum lucrează *Melchisedec*, în cadrul limpezirii acestei probleme, cerută de guvernul de atunci.

Guvernul lui Cuza-Vodă, pornit spre reforme, la 1863, încearcă *înlocuirea* calendarului Iulian cu cel Gregorian. În acest sfârșit, convoacă în Decembrie, un sobor bisericesc, compus din : *Calinic*, Locotent de mitropolit al Moldovei ; *Melchisedec*, Locotent de episcop al Hușilor ; *Dionisie*, Locotent de episcop al Buzăului ; Arhiereul *Ioanichie Euanthias*, egumenul dela Câmpu Lung și Arhiereul *Atanasie Troados*, cu-

noscuți ca progresiști. Nu au fost chemați : *Calinic*, episcopul de Râmnic ; arhiereul *Neofil Scriban*, locotentul de episcop dela Argeș și *Necarie Hermeziu*, locotentul de episcop dela Roman, cari se manifestaseră mai înainte, contrari acestei reforme.

Acești ierarhi, adunându-se în București, sub președinția Mitropolitului *Nifon*, li s'a pus următoarea întrebare : „*Este calendarul o chestiune dogmatică sau o chestiune pur științifică, astronomică?*“. Guvernul dorea să i se răspundă : „Calendarul este o chestiune pur științifică“. Cu chipul acesta ar fi dobândit, cel puțin, într'un mod indirect, consimțământul reprezentanților Bisericii și deci era ușor a introduce calendarul nou, prin organele sale administrative ; iar dacă s'ar fi iscat vre-o nemulțumire printre creștini, toată răspunderea o arunca asupra clerului.

Membrii adunării, în discuțiunile lor, în mare majoritate, s'au arătat *protonicii* introducerii calendarului Gregorian.

Guvernul, crezând că va putea dobândi majoritatea, prin înmulțirea numărului membrilor, mai cheamă la acest sobor, pe arhimandriții : *Ghe-nadie*, îngrijitorul bisericii sf. Gheorghe-Nou din București ; *Iosif*, îngrijitorul bisericii Sărindarul ; *Onufrie*, egumenul mănăstirei Sinaia ; protosin-ghelel *Veniamin Catulescu*-profesor și monahul

Sofronie Vârnav — pe care mitropolitul nu vroește să-l primească, pentru ideile sale revoluționare. Răspunsul la întrebarea pusă de guvern, urma să fie dat, în ziua de 12 Ianuarie viitor. Până la această dată, partizanii Guvernului, recomandau pretutindenea *noul calendar*, ca cel mai exact și care se găsește în armonie cu progresele științei.

Partizanii protivnici, adunați în casa lui *Eliade*, cu *pidalionul* pe masă, discutau schimbarea calendarului, pe care o găsesc contrară canoanelor, mai ales în ceiace privește data serbării Paștelor. În acelaș timp, răspândeau svonul în țară, că guvernul vrea să ducă țara spre *catolicism*, mai ales că *Boré*, șeful iezuiților orientali, dela Constantinopole, vizitase capitala noastră, și se zicea, că ar fi avut și conferinți intime, în această privință, cu câțiva delegați de ai guvernului. *Arhierul Melchisedec*, era în fruntea protivnicilor introducerii calendarului Gregorian; convins fiind, că nu era vremea potrivită.

Venind ziua de 12 Ianuarie, 1864, soborul bisericesc, convocat pentru calendar, s'a adunat la mitropolie, sub președinția mitropolitului *Nifon*. După largi discuțiuni, *Melchisedec*, însărcinat de sobor, a prezentat următoarea *formulă*, care a fost subscriasă de toți:

„Astăzi, duminică 12 Ianuarie, adunându-ne la sf. Mitropolie, în prezența P. S. Sale părintelui

mitropolit, subscrișii, observând, cu mare luare aminte, întrebară făcută de către d. ministru al Cultelor, prin adresa Nr. 73, am văzut, că diferența ce există, între calendarele Iulian și Gregorian — deși în sine este o chestiune curat de știință astronomică — dar strănsa legătură, pusă de sinodul I dela Niceea, între calendarul Iulian și Biserică, este *stabilirea* sărbătorilor și mai cu deosebire a sărbătorilor *Paștelor* și cele ce se țin de dânsese, care în Biserica ortodoxă a devenit ca o dogmă, după cuprinderea Canonului I al Sinodului dela Antiohia, unde cele hotărâte în acest sinod, pentru serbarea Paștelor, se numesc „bine dogmatizate“. Acest jurnal se va comunica d-lui ministru al Cultelor, de către I. P. S. Sa părintele mitropolit.

- (ss) NIFON, Mitropolitul Ungro-Vlahiei.
- (ss) CALINIC Miculescu, locot. mitropol. Moldovei.
- (ss) DIONISIE Traianopolios, Locot. de Buzău.
- (ss) MELCHISEDEC, Locotenent al Hușilor.
- (ss) IOANICHIE Evantias.
- (ss) A. Troados.
- (ss) Arhim. Ghenadie, sf. Gheorghie Nou.
- (ss) Arhim. Iosif Naniescu, Săbindăreanu.
- (ss) Arhim. Onufrie, Sinaitul.
- (ss) Veniamin Cărtulescu.

Acest răspuns, în doi peri, la început, nemulțumit pe guvern. Mai pe urmă însă, văzând agitația ce se produce în țară, a recunoscut dreptatea soborului bisericesc și a renunțat la introducerea noului calendar.

Astfel a știut *Melchisedec*, în împrejurări critice, a neapăra Biserica și țara de frământări, cari nu se

știe ce urmări ar fi avut, mai ales pe acele vremi. Răspunsul soborului bisericesc a fost bine primit de popor și însuși patriarhul Constantinopolului, se grăbi a mulțumi mitropolitului Nifon, printr'o scrisoare, pentru respingerea calendarului gregorian. Nu sosise încă vremea adoptării lui¹.

Sinodul lui Vodă Cuza.

După lovitura de Stat, din 2 Mai 1864, domnitorul Alexandru Ion I Cuza, a însărcinat consiliul de Stat, ca să pregătească legiunile necesare, pentru organizarea țării, sub toate raporturile.

În latura bisericească, a fost însărcinat, *August Treb. Laurian*, ca să alcătuească o lege, pentru orânduirea unui „sinod“ de conducere al bisericii noastre naționale. Laurian, ca ardelean, a luat ca normă, organizarea bisericească făcută de marele mitropolit *Andrei Baron de Șaguna*, în Transilvania. S'a trudit mult însă, să introducă și la noi, toate sinoadele lui Șaguna, dar n'a putut. A rămas numai cu două. *Sinodul eparhial și sinodul central*, în care a îngrămădit toate elementele, cari intrau în sinoadele din Transilvania, adică: Mitropoliți, episcopi, arhieriei, preoți și laici². Prin decretul organic, din 3 Decembrie, 1864,

„pentru înființarea unei autorități sinodale centrale“ cele bisericești nu știa, cunoscând această lucrare din Transilvania, a luat-o gata, și ni-a făcut *sinoadele episcopale și sinodul central*. Cum să fie alegerea? S'a zis, ca să ia parte la alegere și în Sinod, o mulțime de preoți, profesorii dela universitate și seminarii etc.

Astfel a făcut un proiect, cum a crezut, l-a cîtit în consiliul de Stat, l-au aprobat toți, fiindcă nu aveau nici o idee despre biserică. A venit în urmă la *Domn*, s'a decretat și s'a pus în aplicare. Când la aplicare, eram noi acolo, vre-o zece episcopi, și mai erau vre-o 34 preoți de mir. Ei, ce aveam să facem noi fiindcă, acolo, nu aveam nimic de făcut. *Dincolo de Carpați, sinoadele acelea și-au cuvântul lor de a fi*, își întrețin școlile, își creiază și controlează fondurile, pentru școli și biserici; acolo este centrul naționalității. Dar aici la noi, averile sau luat dela biserică; școlile s'au luat, și chiar seminarile; noi clerul nu avem nimic. Ce ni-a rămas nouă? Să judecăm personalnele clericale cele vinovate și să regulamentăm, în cuprinsul canoanelor bisericești, oarecari împrejurări, ce ni s'ar părea că este de trebuință, pentru conducerea clerului nostru. Acestea sunt mai toate atribuțiunile.

Dar să luăm șirul mai departe.

Care a fost rezultatul aceluși Sinod? A fost, că era o confuziune. Nu se putea face nimic.

A auzit Domnitorul Cuza de starea aceasta și i-a părut rău. A spus-o singur: *Am făcut rău, vom îndrepta răul..... Sinodul acela n'a plăcut, în toată Biserica ortodoxă a răsăritului; pentrucă, afară de Transilvania — unde pozițiunea țării, face o excepțiune — nicăeri nu era un Sinod, ca acela dela 1864. Din toate părțile au venit desaprobări și acele desaprobări au avut răsunet, chiar în mijlocul membrilor Sinodului.*

Au fost episcopi și arhieriei, cari au declarat, că nu intră în un asemenea Sinod, care nu este canonic și care ține a face dezordine, în ierarhia bisericească. Chiar preoții au protestat. Mi-aduc aminte bine, de un protopop dela Argeș, că mi-a trântit pe masă, un protest, în contra sinodului foarte fulgerător și n'a mai intrat în sinod. Vre-o câțiva arhieriei asemenea au protestat, și n'au vrut să participe; chiar bătrânul mitropolit primat *Nifon* s'a lepădat de acel sinod și n'a mai voit să-l prezideze. Ce trebuia să facem, cu un asemenea sinod?

1. *Melchisedec*: Biserica ortodoxă și calendarul. 1881. București, p. 33—45. — Cf. revista: Biserica ortodoxă română. V., 1881 Nr. 9, p. 561—604.

2. Iată ce zice *Melchisedec*, mai târziu, despre acest Sinod: „Răposatul *Laurian*, care știa de toate multe altele, dar de

paginilele date de Cuza, nu s'au împlinit, sfârșindu-i-se

pentru afacerile religioase române”, se pun bazele primului sinod național al Bisericii noastre, pe un plan democratic oarecum și cu tendințe de *nealdărnaie*, de orice chirarhie străină.

domnia, și noi am rămas tot cu acel sinod. Era o lege. Venea anul următor și ministrul trebuia să-l convoace; dar ce rezultat ia fost? Ministrul nu ni-a dat nici un sfat, pentrucă era rău văzut acel sinod și în țară și afară din țară.

Am lucrat noi câte ceva; nu a întors nimenea vre-o luare aminte; așa încât Biserica a rămas, nici cu organizarea de mai înainte, nici cu cea nouă.

S'au mai făcut și alte abateri dela datinile ortodoxiei, s'a făcut o lege, ca episcopii și mitropoliții să se *numească de-a dreptul de guvern, fără alegeie*, ca amplotiați ordinari ai Statului; și aceasta a cauzat o mișcare și o nemulțumire, atât în țară la noi, cât și în celelalte țări ortodoxe. Ne numiau *necanonici*.

Am avut și eu nenorocirea san norocirea, nu știu cum să zic, ca să fiu unul din episcopii aceia *necanonici*. Veneam în Senat și mi se zicea — nu voi să numesc pe nimenea — ești *necanonic*, nu te recunoaște țara, du-te la acela care te-a făcut episcop. Chiar în discuțiunea publică în senat, mi s'a făcut asemenea imputări, cu toate că există o lege bună sau rea, făcută de națiune, în puterea căreia eu stam acolo în senat; dar degeaba, nu voiau să știe de dânsa. Această stare nereglată a bisericii noastre a continuat o serie de ani, dela 1864 până la 1873. Nu erau nici episcopi *canonici*, nici sinod canonic. Sinodul nici nu s'a mai convocat. Vraja în biserică era mare. Spre a curma această stare tristă și anormală a Bisericii noastre ortodoxe române, la finele anului 1872, guvernul conservator, care găsisă această stare tristă a Bisericii, și-a făcut o datorie mare de conștiință, prin legea votată de corpurile legitime, pentru organizarea Bisericii noastre, și anume: pentru *reintroducerea sistemului canonic tradițional*, de a se *alege* mitropoliții și episcopii și a se pune pe viață, precum și pentru instituirea sinodului pe bazele canonice. Această cale înțeleaptă a împăcat Biserica noastră și înăuntrul și în afară. Pentru această mare binefacere eu declar înaintea d-voastră, recunoștință partidului conservator și Majestății Sale Regelui nostru. (Vezi *revista: Biserica ortodoxă română*, IX, 1885, p. 968-69).

Într'adevăr, prin articolele I—II din acest decret, se declară: *Biserica ortodoxă română este independentă, de orice autoritate bisericască străină*, în tot ceea ce privește organizarea și disciplina; iar în ce privește *unitatea dogmatică* o va menține *sinodul general* al Bisericii române, prin consultațiuni cu Biserica ortodoxă ecumenică din Constantinopole¹.

Am zis că, prin mai sus citatul decret *organice*, se înființează două sinoade: *Sinodul general central* și *sinoade eparhiale*.

Sa vedem mai întâi *compunerea și atribuțiunile sinodului general* și apoi ale *sinoadelor eparhiale*.

1. *Sinodul general*, se compunea: a. Din ambii mitropoliți, din episcopii eparchioți și din arhierii titulari români. b. Din câte 3 deputați, de fiecare eparhie, aleși de către clerul de mir, numai dintre preoții de mir sau și dintre persoanele laice, cu cunoștințe teologice. c. Din decanii facultăților de teologie, din Iași și București.— Membrii se aleg pe trei sesiuni. Ei se adună în capitala țării, în ședințe ordinare, din doi în doi ani, la 1 Iulie și

¹ Patriarhul Constantinopolului protestează împotriva acestei legi ca *necanonică*. Cuză însă, îi răspunde, în termeni foarte rezervețioși, că este *canonică* și că urmărește prosperarea Bisericii române. Vezi: *Doliul țării la moartea lui Alexandru Ioan I Cuză*, Iași 1878, p. 27 și următoarele.

până la sfârșitul acestei luni. Președinția sinodului o are mitropolitul primat, în numele domnitorului. Ministrul de Culte, ia parte la sinod, cu rol numai consultativ. El convoacă, deschide și închide sinodul, prin decret domnesc. La caz de necesitate, se pot convoca și ședințe extra-ordinare.

Atribuțiunile acestui sinod general, după oarecari restricțiuni asupra toleranței religioase, a libertății de conștiință și a limbii culturii, se specifică în: *legislative, administrative și judiciare.*

A. Atribuțiunile legislative sunt: *A* elaborarea legii și regulamentele relative la: *a.* Disciplina bisericească și monahală. *b.* Ritualul bisericilor în marginea legilor și a regulamentelor. *c.* Legile cu privire la hirotonii. *d.* Legi, relative la semnării și facultățile de teologie, în ce privește disciplina și materiile religioase. *e.* Legi pentru înființarea de biserici etc.

B. Atribuțiunile administrative sunt: *A* asupra hirotoniei mitropoliților și a episcopilor. *b.* Regulairea parohiilor și a preoților parohiali. *c.* Educația clerului. *d.* Cercetarea, amendarea și tipărirea cărților cultului. *e.* Autorizările de călugăriți, în marșințele legiuirilor civile și bisericești și f. Privegherea administrării bisericești a eparhiilor, de către mitropoliți și episcopi.

C. Atribuțiunile judiciare sunt: *a.* Conflictele

dintre episcopii eparhioți și mitropoliți. *b.* Apelul, în ultima instanță, în cauzele persoanelor bisericești, în privința disciplinei.

Pe lângă aceste atribuțiuni, sinodul general mai era dator, a opina: *A* asupra tuturor materiilor, în cari va fi consultat de către guvern; iar deciziunile sale, vor fi executorii, numai după aprobarea domnitorului.

II. Sinodele eparhiale. Fiecare eparhie avea un sinod, compus: *a.* Din episcopul ori mitropolitul eparhioț, ca președinte. *b.* Din 3 membri ai sinodului general. *c.* Din directorul seminarului eparhial; iar la București și la Iași, se adaugă decanii facultăților de teologie.

Atribuțiunile acestor sinode erau: *Executarea* legilor, votate de către sinodul general și judecata, în materii de disciplină bisericească.

Elaborându-se regulamentul, pentru alegerea membrilor sinodului general, în care se arată, în detaliu, condițiunile speciale ce trebuie să întreprindă alegătorii și candidații și întocmindu-se un regulament interior al acestui sinod, s'au ales următorii membri, în ordinea semnării:

1. *Nifon* mitropolitul Ungro-Vlachiei.
2. *Calinic* mitropolitul Moldovii și Sucevii.
3. *Atanasie* episcopul Romanului.
4. *Calinic* „ Râmnicului.

5. Dionisie episcopul Buzăului.
6. Iosif " Hușilor.
7. Ghenadie " Argeșului.
8. *Melchisedec* episcopul Dunării de jos.
9. Arhiereul Calist Stratonicias.
10. " Teodorit Sinadon.
11. " Ioanichie Evantias.
12. " Chesarie Sinadon.
13. " Nectarie Sotriopoleos Hermeziu.
14. " Iosif Sevathias Bobulescu.
15. " Filaret Scriban.
16. " Isala Dioclitias Vicol.
17. " Vladimir Irinopoleos Suhupan.
18. " Neofit Scriban.
19. Preotul Spiridon Exarhu.
20. " Nicolae Dimitrescu.
21. " Sachelar Ioan Calărășanu.
22. " Iconom Constantin Buțureanu.
23. " Constantin Știubei.
24. " Constantin Lăzărescu.
25. Domnul Vasile Caloceanu.
26. Fostul protopop Ioan Petrescu.
27. Preotul Rafail Pițulescu.
28. " Iconom Gheorghe Dimitriu.
29. " " Gheorghe Stamatin.
30. " " Ioan Flor.
31. Preotul Vasile Catichet.
32. " Domnul Luca Calaceanu.

33. Preotul Vasile Danculescu.
34. " Iconom Nicolae Popescu.
35. " " Constantin Focșa.
36. " " Ioan Cojan.
37. " " Nicolae Constantinescu.
38. " " Dimitrie Crinescu.
39. " " Ioan Păunescu.
40. " " Iconom Ioan Severin.
41. " " Gheorghe Teodorescu și
42. " " Simeon Topalov.

Acești membri, s'au adunat în ședințe ordinare, în două rânduri, la 1865 și tocmai după doi ani, sub domnia domnitorului Carol I, la 1867.

Să ne ocupăm, în scurt, de activitatea sinodului general din 1865 și apoi de aceea a celui din 1867.

A. *Sinodul general din 1865.* A fost convocat pentru ziua de 1 Decembrie, când s'a deschis cu un deosebit ceremonial, după o programă anuntată. După terminarea sf. liturghii, s'a oficial sfințirea apei, de către mitropolitul primat, ca președinte, după care intrând în sala de ședințe, mitropolitul președinte, rosti simbolul credinței, pe încheeturi, și la finele fiecărei încheeturi, toți membrii răspundeau: „*Cred și înlocmai mărturisesc*“. La finea celei din urmă încheeturi, fiecare membru al sinodului, venind la birou, săruta crucea și Evanghelia, zicând: „*Cred și înlocmai mă-*

turisesc”. Apoi, așezându-se fiecare la locul său, mitropolitul deschide ședința, printr’o frumoasă cuvântare, prin care, după ce arată rolul sinoadelor după Iisus Christos, aduce mulțumiri domnitorului, pentru formarea *sinodului național*, și încheie astfel: „Dacă trebuie a fi mândri și fericiți de constituirea unei adunări sinodale a țării, nu poate fi mai puțin, din punctul de vedere al gloriei noastre naționale, de cât din punctul de vedere al îndeplinirii acelei necesități, de mult simțită, de a ne putea strânge laolaltă, cu spiritul și cu inima, în jurul Bisericii, și a lucra pentru mărirea și înflorirea sa în stat.

„Misia noastră, iubiți în Hristos frați, este deci, de mai înainte arătată. Ea este o misie de pace, de înfrățire și de credință; astfel precum și legea organizației acestui corp, o cuprinde.

„Păstori spirituali ai poporului român. Suntem chemați în sfera atribuțiilor noastre, a-l face (pe popor), să se adune lângă Altarul credinței, unit și fericit, plin de sentimentul ordinii, al datoriei și al frățeștei iubiri.

„Cel Atotputernic să lumineze și să însuflă cugetele noastre, spre acest sacru scop, să sprijine și să întărească slabele noastre puteri! Pace și bine-cuvântare poporului român! Pace preste noi toți”.

După aceasta, ministrul Justiției, cultelor și

instrucțiunii publice, citește decretul de deschidere, în mijlocul uralelor: „Să trăiască Măria Sa Domnitorul”! Făcându-se apelul nominal, se găsesc prezenți *20 membri*, din 42 câți erau. La a doua ședință, din 3 Decembrie, se prezintă *21 membri*. În a treia ședință, din 7 Decembrie, vine și *Calinic*, mitropolitul Moldovii, cu Neofit Scriban și alții, cari, pentru a putea lua parte, li se cere mai întâi a depune jurământul. Arhiereul Neofit Scriban cere cuvântul, în cestiunea jurământului și fiind singurul episcop demisionat, combate sinodul acesta; dar răspunzându-i-se de către ministrul și de Ghenadie al Argeșului, — plin de indignare—depune un protest pe biroul sinodului și părăsește sinodul, ostentativ. Mitropolitul Moldovii, după depunerea jurământului, pronunță un frumos discurs, arătând mai întâi scuzele sale, că nu a putut lua parte la deschiderea sinodului, din cauza unei indispoziții; arată apoi importanța sinoadelor în Biserică și fericirea de a se declara Biserica română independentă de orice chirie străină, avându-și sinodul său național și termină, dorind armonie între membrii sinodului, pentru ca să se adeverească cuvintele Mantuitorului: „*Unde sunt doi sau trei adunați întru numele meu și Eu sunt în mijlocul lor*”.

În ședința aceasta se alege 5 comisiuni, cari să se ocupe cu cestiunile supuse sinodului și anume:

- a. Elaborarea unui regulament pentru lucrările sinoadelor eparhiale.
  - b. Rotunjirea eparhiilor.
  - c. Regularea preoților de mir pe parohii.
  - d. Facerea unui regulament disciplinar, pentru călugări și călugărițele, de la mănăstirile ce se păstrează, prin legea de călugări și secularizare.
  - e. Cercetarea, amendarea și tipărirea cărților bisericești.
  - f. *Unificarea* tipicului cultului bisericesc, pentru ambele principate și în mod corespunzător cu necesitățile muzicii vocale.
  - g. Regulamentul bisericesc pentru ceremonia înscăunării marilor demnitari ai Bisericii române ortodoxe.
  - h. Deciziunea asupra unui număr de petițiuni, pentru călugări, după stipulațiunile legii de călugări.
  - i. Regularea și uniformizarea portului clerical în România.
  - j. Determinarea atribuțiilor primatului României și uniformizarea ierarhiei bisericești.
- În ședința a IV, din 9 Decembrie, discutându-se protestul arhierului Neofit Scriban, care se refera la 3-puncte: I. Contra legii necanonice de numirea episcopilor. II. Contra legii, prin care se atacă, dacă nu se desființează, sf. mister al nunții și III. Contra legii sinodale necanonice —. Se hotărăște ca N. Scriban, să fie exclus din sinod.

În celelalte ședințe, cu oarecari mici incidente, s'au elaborat legile și regulamentele propuse, făcându-se, în total 15 ședințe, dela 1 Decembrie 1865 până la 4 Ianuarie 1866.

Interesante și instructive sunt discuțiunile acestui sinod, în cari ierarhii țării, pentru prima oară, se găsesc întruniți la un loc cu preoții și cu creștinii luminați, spre a gândi și lucra împreună, la mijloacele, de înflorirea Bisericii naționale, ca și oarecând Ciprian, episcopul Cartaginei.

În ședința, din 7 Decembrie 1865, *Melchisedec* a fost numit *președinte*, în două comisii. Una orânduia pentru alcătuirea unui *regulament* relativ la *sinoadele eparhiale*; iar alta, pentru facerea unui *regulament de disciplină*, pentru *călugării și călugărițele* dela mănăstirile ce se mențin, prin legea de călugări și secularizare.

Cu privire la *editarea din nou a cărților bisericești și corectarea lor, din punctul de vedere al limbii*, în ședința din 17 Decembrie (1865), propune îndreptări de mare importanță, la regulamentul ce se alcătuisse. Iată ce zice el: „Să se aibă în vedere, diferitele traduceri ce s'au făcut, în românește, în diferite timpuri și locuri. Unde se vor întâmpina variante, să se prefere aceia, care ar fi mai potrivită cu originalul și mai bine exprimată în românește.

În ceia ce privește *stilul*, să se respecte prin-

cipiul popularității limbii, atât de mult respectat de vechii traducători români, fără însă a se sacrifică ideia originalului, cum au făcut adesea traducătorii vechi.

În chestia purității, traducătorii să fie departe de orice arbitraritate. Indată ce o expresie, întrubuințată în limba bisericească, este înțalasă de români și exprimată bine, ideia originalului, și o altă expresie nu există în limba poporului, aceia se va menține și în viitor.

Zicerile, adoptate în limba bisericească, din limbile popoarelor vecine, numai atunci să se schimbe, când ar fi altele românești de aceiaș însemnare, sau când cele întrubuințate până acum ar fi în opoziție cu estetica simțului românesc și s'ar cere a le înlocui, cu altele mai potrivite....”

Ca cărți, cari trebuiesc editate cât mai curând, *Melchisedec* propune: *Liturgiarul arhieresc, omiliile sf. Ioan Hrisostom, carte de tedeuri și traducerea revizuită a Psaltului*.

În ședința dela 29 Decembrie, luând cuvântul la proiectul de lege, relativ la *costumul preoților*, conchide: După canoane, două lucruri trebuie să se aibă în vedere: ca îmbrăcăminte, să fie *modestă*, nu luxoasă și în al doilea rând, să *corespundă uzului*, adecă așa cum s'a deprins *lumea*, de mult timp, a vedea pe preoți și pe că-

lugari. Ar fi foarte curios, pentru popor, de a vedea deodată niște schimbări radicale, în *costumul clericilor*.

În ședința dela 31 Decembrie (1865), ia parte la discuția asupra drepturilor și datorțiilor preoților de armată, făcând observări, de deosebită *competință*¹.

O mare parte din cestiunile, supuse sinodului, s'au elaborat în proiecte de legi și regulamente și s'au votat; iar câteva au mai rămas, spre a se discuta și admite în altă sesiune.

B. *Sinodul general din 1867*. Se deschide la 14 Iulie, cu solemnitatea obicinuită, ținându-se în total 19 ședințe, dela 14 Iulie și până la 10 August. S'au discutat o serie de chestiuni, de o mare importanță, pentru Biserica. De data aceasta, pe urmele arhierului Neofit Scriban, calca arhierul *Ioanichie Eoantias* și un preot dela Pitești, *Ioan Păunescu*, cari înaintează câte un *protest* contra sinodului, constituit necanonic. Se vede că erau inspirați de Neofit Scriban. Sinodul hotărăște, în cestia arhierului Ioanichie, a se rupe orice relație cu dânsul, de către ceilalți chiriarhi până se va pocăi; iar în ce privește atacarea *leghilor țării*, își va da socoteala înaintea instanțe-

1. Vezi: C. *Diculescu*: *Episcopul Melchisedec*. Studiu asupra vieții și activității lui. București. 1908. p. 53—54.

lor civile¹. La protestul preotului Păunescu, sinodul răspunde cu *caferisirea* sa, pentru atacarea autorității bisericești și darea în judecată, pentru vinele sale politice.

Chestiunile propuse sinodului sunt multe, așa: Un regulament pentru facultatea de teologie. Un regulament pentru disciplina bisericească, în 8 capitole, în care se tratează cam despre următoarele puncte: Administrarea eparhială, servirea bisericească, despre cler; apoi judecata eparhială, cu regule generale relative la judecarea persoanelor bisericești; măsurile de penalitate și coregere și în fine, dispozițiuni generale. Un regulament pentru disciplina monahala; o programă pentru seminarile cu 7 clase etc.

Oficial însă, Ministerul de Culte, prin adresa No. 6401, din 7 Iulie, supune sinodului, următoarele chestiuni, spre a se pronunța:

- a. Regularea chestiunilor propuse în desbaterea sesiunii din anul 1865, pentru cari nu s'au prezentat ministerului cultelor, nici un rezultat încă.
- b. Decisiunea asupra unui număr de petițiuni pentru călugării.
- c. Facerea unui *proiect de lege*, pentru înființarea unei facultăți de teologie.
- d. Formarea unui proiect de lege, relativ la

1. Ziarul: „*Reforma*”, No. 25 din 1867, cu protestul arhier. *Evantias* și foia 339—346 din dosarul sinodului din 1867.

restaurări sau zidiri de biserici noi, ortodoxe.

Alegându-se comisiunile respective, comisiunea l s'a ocupat cu următoarele chestiuni, lucrata de sinodul din 1865 și votate și anume:

- a. Proiectul de lege asupra rotunzirei eparhiilor.
- b. Proiectul de regulament, pentru ceremonia înscăunării marilor demnitari ai Bisericii române ortodoxe.
- c. Proiectul de lege, pentru uniformisarea și regularea portului clerical în România.
- d. Decisiunea asupra unui număr de 18, din 49 petițiuni de călugării și, în fine,
- e. Proiectul de regulament, pentru lucrările sinoadelor eparhiale.

Comisiunea a l l s'a ocupat cu următoarele proiecte, nevotate în sesiunea din 1865, din lipsa de timp:

- a. Proiectul de lege pentru cercetarea, amenajarea și tipărirea cărților bisericești.
- b. Proiectul de lege pentru *unificarea tipicului* cultului bisericesc, pentru ambele principate în mod corespunzător cu necesitățile muzicii vocale.

Comisiunea a lll s'a ocupat cu următoarele proiecte, neprelucrate în sesiunea trecută, din lipsa de timp:

- a. Regularea preoților de mir, pe parohii.
- b. Facerea unui *regulament disciplinar*, pentru călugării și călugărițe, de la mănăstirile ce se

păstrează, prin legea de călugări și secularizare, și materii a Comis. a III se și ocupă această comisiune, spre a le traduce în proiecte de legi, cari în curând vor fi prezentate Onor. Birou, împreună cu raporturi speciale, spre a le pune în discuțiunea sântitului sinod.

După terminarea lucrărilor, câțiva dintre membrii sinodului general ai Bisericii române, — în frunte cu *Melchisedec* — își formulează dorințele lor pentru viitor, în următoarele puncte, pe scurt:

I. Sinodul să fie consultat, la toate legile privitoare la biserică și clerul ei.

II. Să se dea sub administrațiunea sinodului o sumă, pentru întreținerea clerului.

III. Să se ia măsuri, pentru cultura intelectuală și morală a clerului.

IV. Să se ia măsuri, pentru combinarea canonanelor, cu legile pentru nuntă și divorț.

(ss) Episcopul MELCHISEDEC-GHENADIE al Argeșului. Econ. Ioan Flor. Protopop N. Constantinescu. Econ. N. Popescu. Econ. I. Topolov și încă unul indescifrabil¹.

După doi ani, în 1869, se convoacă sinodul din nou. De data aceasta însă, membrii sinodului, nu se mai putură aduna, într'un corp, pen-

1. Am reprodus activitatea acestor sinoade, după actele din dosarele respective (cari au fost distruse mai târziu de foc, împreună cu toată arhiva veche a sf. Sinod). — Cf. *Melchisedec* în revista: *Biserica ortodoxă română*, IX, 1885, p. 985—969.

trucă nu se mai uniau, nici în cugete. Insuși mitropolitul Nifon, nu mai vine, să-l prezideze. Din ce pricină? Din pricină că trăgeau toți, de partea lor. Una cerea clerul înalt, alta clerul de mir și alta laicii, cari privind lucrurile prin prisma lor egoistică, erau aplicați a susține că *Biserica, ca instituțiune a Statului, să fie supusă dominațiunii lui*; iar alții mai largi de vederi, *prelungeau o părtașie a elementului clerical cu cel laic.*

Activitatea acestor sinoade, deși interesantă și rodnică, nu a fost însă de vre un folos real pentru Biserica română, pentrucă legile și regulamentele elaborate și votate, nu au fost puse în practică. Ele însă au slujit ca dreptar și călăuză, pentru noua organizare bisericească canonică, din 1872. *Melchisedec* a lucrat, cu mult tact și dibăcie, nu turbulent și cu aruncări de învinuiri și proteste ca alții. A lăsat lucrurile să-și meargă cursul lor, fiind convins că, conduse fiind lucrurile, cu tact, răbdare și înțelepciune vor ajunge la scopul dorit, cum s'a și întâmplat.

II. Activitatea lui Melchisedec, în sinodul constituit prin legea organică din 1872.

După multe discuții între clerul superior și cel inferior, între clerici și mireni, precum și după lungi pertractări cu patriarhia din Constantinopole

— care susține ca, mitropolitii, aleși după datina țării, să fie recunoscuți de patriarh, — abea către sfârșitul anului 1872, se votează de către corpurile legitoare și se sancționează de către capul Statului, la 14 Decembrie, acelaș an, legea organică a Bisericii noastre ortodoxe naționale, sub titlul: *Lege pentru alegerea mitropoliților și episcopilor eparhioți, cum și a constituirii sfântului Sinod al sfintei Biserici autocefale, ortodoxe române*, la a cărei alcătuire Melchisedec a luat o bună parte.

Să urmărim activitatea lui, în sânul acestui sinod, constituit pe baze strict canonice, numai dintre ierarhii țării.

La 1 Mai, 1873, ora 1 după amiază, se deschide solemn sf. Sinod, făcând sfințirea apei arhierul *Ieronim Sevastias*, vicarul mitropoliei. Mitropolitul *Nifon*, ocupând fotoliul președinției, după ce ministrul de culte și instrucțiune publică, citește *mesagiul domnesc* de deschidere și se fac formalitățile necesare, ține un *discurs* care începe astfel: „Iată trecu mai bine de o zecime de ani, de grele și amare încercări, pentru sfânta noastră Biserică, în care i se crease o astfel de situațiune anormală, în cât inspira cele mai mari îngrijiri și temeri, tuturor fiilor noștri sufletești români, în adevăr luminați, cari doresc prosperitatea țării lor, pe baze solide și sigure.

Însă, în toate acestea, cu ochii minții și ai credinții, noi nu putem să nu vedem, cărările neajunse ale providenții lui Dumnezeu, care dispune de toate, în mod absolut, și care îngăduie, câte odată, ca fii săi cei abătuiți, să cunoască prin întunerice, prețul luminii, prin amarăciunea răului, dulceața binelui, prin rătăcirii, valoarea și sanctitatea adevărului divin, și așteptam, cu credința tare, sosirea mântuirii. Acum deci, întorcându-și fața sa către noi Domnul și revărsând mila sa asupra noastră; iată Biserica română rechemată la drepturile sale, pentru care scop ne-am și adunat astăzi cu toții aicea, în sinod, conform sfintelor canoane și tradițiilor străbune ale sfintei noastre Biserici ortodoxe de răsărit...“.

Să dăm laudă și slavă lui Dumnezeu, că minunate și mari sunt lucrurile lui... care acum a făcut milă cu noi, trecând cu vederea greșalele noastre...“.

Răsfoind *sumarele* ședințelor Sinodului, încă dela data deschiderii lui (1 Mai, 1873), constatăm că *Melchisedec* a fost sufletul acestei instituțiuni. Într'adevăr, în acea ședință chiar, a fost ales cu cele mai multe voturi, împreună cu episcopul de Argeș și cu Chenadie, fost Argeș, și au elaborat un *proiect de regulament interior al sf. Sinod*, care în ședința din 3 Mai, a fost aprobat de către membrii sf. Sinod, în *unanimitate*.

La 7 Mai a fost ales, împreună cu episcopul Râmnicului Noului Severin și cu arhier. *Ghenadie*, fost Argeș, în comisiunea pentru combinarea *efigiei sigiliului sf. Sinod*. S'a aprobat și aceasta, în ședința dela 22 Mai.

În ședința dela 11 Mai, *Melchisedec*, ca raportor, a prezentat proiectul de regulament, pentru *disciplina bisericească*, care s'a votat în ședințele dela 11, 12, 14 și 22 Mai.

În ședințele dela 23 și 24 Mai (1873), *Melchisedec*, ca raportor al comisiunii, citește proiectul de regulament pentru *disciplina monahală*. Și acesta se aprobă de sf. Sinod, în *unanimitate*¹.

În ședința dela 25 Mai, *Melchisedec*, ca raportor, prezintă sf. Sinod, proiectul de regulament pentru *procedură, în materii de judecată bisericească*, care luându-se în discuție, s'a votat pe articole și în urmă. punându-se la vot, cu bile, s'a admis, în *unanimitate*.

Tot atunci, prezintă proiectul de deciziune cu privire la *schitul românesc din muntele Atos* și a pretențiunilor ce avea mitropolia Moldovei asupra acestui schit. Și acest proiect s'a admis, în unanimitate, de către sf. Sinod.

În aceeași ședință, *Melchisedec* prezintă sf.

Sinod, tot ca raportor, proiectul de regulament pentru *pozițiunea seminarștilor*, care se votează în parte, rămânând a se vota restul în ședința următoare, dela 26 Mai.

În această ședință din urmă, *Melchisedec* prezintă și alte două regulamente și anume: Un regulament pentru *aranjarea arhierilor locotenți pe eparhii și altul, pentru atribuțiunile de precădere ale mitropolitului primat al României*. Ambele aceste regulamente au fost aprobate, în unanimitate și trimise spre sancționare.

În ședința următoare, dela 28 Mai, se prezintă o adresă a ministerului de război, relativ la păzirea de către soldați a posturilor prescrise de Biserică, în raport cu condițiunile lor de serviciu. S'a decis că chestiunea dezlegării posturilor, pentru oaste, fiind deciziune a Bisericii ecumenice, determinată prin canoane precise, sf. Sinod nu se crede competent a o atinge. În darea acestei hotărâri, *Melchisedec* s'a abținut, împreună cu episcopul de Roman și cel al Râmnicului.

În aceeași ședință, *Melchisedec*, ca raportor, prezintă un proiect de regulament pentru *înmormântări și pomeniri*, care a fost aprobat de sf. Sinod, cu unanimitate de voturi.

În ședința dela 8 Mai, (1874), *Melchisedec* împreună cu episcopii de Buzău, Argeș și arhier. *Ghenadie Râmnicu-Sărat*, este ales în comisiunea,

1. Vezi revista: *Biserica ortodoxă română*. II 1875—1878. Sumariile ședințelor sf. Sinod, p. 1—32

pentru a studia chestiunea *jurământului preoților*, în fața instanțelor judecătorești și a alcătuit un proiect de regulament. Acest proiect fiind alcătuit, în ședința dela 28 Mai a fost prezentat de Melchisedec, ca raportor, sf. Sinod, care l-a aprobat.

În ședința dela 11 Mai, Melchisedec, prezintă sf. Sinod un proiect de regulament, pentru **mo-nopolul lumânărilor de ceară**, pentru ca lumânările de ceară ce se cumpără pentru biserici, să fie de bună calitate și să se pună sfârșit abuzului ce s-a făcea cu falsificarea lor. Ministrul de culte, fiind de față a cerut o copie după acel regulament, ca să-l discute în consiliul de miniștri, rămânând a se discuta și vota în altă ședință.—La 17 Mai, Melchisedec cere a se amâna din nou discuțiunea asupra acestei chestiuni, care studiată a fost aprobată, în ședința dela 28 Mai, 1874.

La 13 Mai, citește un proiect de regulament, pentru *cununii*, care se aprobă în ședințele dela 24 și 27 Mai 1874¹.

La 16 Mai (1874) este ales, împreună cu episcopii Râmnicului, al Argeșului și arhierii *Ghenadie*, fost Argeș și *Poliearp* Bârlădeanu, spre a studia chestiunea *lipsei de preoți*.—La 21 Mai (1874), el prezintă *regulamentul*, pentru mo-

nopolul lumânărilor de ceară¹; iar la 24 Mai este ales în comisiunea pentru alcătuirea *programului* pentru *alegerea arhierilor locotenenți*, împreună cu episcopul Râmnicului și cu arhierul Ghenadie, fost Argeș.

Tot în ședința dela 24 Mai este ales în comisie, împreună cu arhier. *Ghenadie*, fost Argeș, ca să alcătuiască un proiect de regulament, pentru statornicirea sărbătorilor *bisericești* și *naționale*. Proiectul acesta este prezentat de *Melchisedec*, ca raportor și aprobat de sf. Sinod în unanimitate, în ședința din 29 Mai. În aceeași ședință, 24 Mai, *Melchisedec*, ca raportor al comisiei de regulamente, propune modificarea art. 8, 9 și 10 din *regulamentul interior* al sf. Sinod, susținând necesitatea de a nu se mai admite pe viitor, ca episcopi titulari, decât bărbați învățați și cu studii speciale.

La 30 Octomvrie (1874), prezintă un *regulament* pentru determinarea sărbătorilor *bisericești* și *naționale*.

În ședința dela 11 și 16 Noemvrie 1874, *Melchisedec* prezintă sf. Sinod două proiecte de *regulament*: Unul, referitor la *învățămintul seminarial* și altul la *alegerea arhierilor titulari*. Ambele au fost aprobate.

1. Vezi: Sumarele ședințelor sf. Sinod în revista: Biserica ortodoxă română. II, 1875—76, p. 17—56.

1. Ioanu Kalinderu: Episcopul Melchisedec, discurs de recepțiune la Academia română... București, 1894, p. 51.

La 18 Noemvrie (1874), propune sf. Sinod a se alege o comisiune specială, alcătuită din persoane, din afara sf. Sinod, care să alcătuiască un regulament, referitor la *cărțile didactice*, de cuprins teologic. La 3 Noemvrie (1874), supune aprobării sf. Sinod, un *manuscris, cu 7 Tedeumuri*, pentru diferite ocazii, care se aprobă.

La ședința dela 8 Decemvrie (1875), face o propunere, prezentând și un *proiect modificator al un'r articole, din regulamentul pentru salariarea și întreținerea clerului în genere, din comunele urbane și rurale.*

Conferința dela Bonn.

În ședința sf. sinod, dela 27 Iunie (1875), *Melchisedec*, episcopul Dunării-de-Jos, a fost delegat, împreună cu arhiepiscopul *Ghenadie*, fost Arceș, să ia parte la conferința chemată de vechii catolici, cub conducerea celebrului canonic *Döllinger*, la Bonn. La această conferință au luat parte delegați ai întregii Biserici ortodoxe, Anglio-Americani și protestanți germani. Conferințele s'au ținut între (2—16) August inclusiv, într'o sală a universității din Bonn.

În prima ședință — după cuvântarea de deschidere a lui *Döllinger* — s'a propus în partea vechilor catolici, ca punct de plecare, o formulă de doctrină, pentru împăcarea doctrinei apusene

cu cea ortodoxă orientală, în privința purcederii *Sf. Duh*. Ortodoxii, la întrunirea ce au avut-o, chiar în seara aceea, au criticat-o și respins-o, în unele părți.

În ședințele zilelor de 14 și 16 August, președintele *Döllinger*, după un discurs explicativ al său, a citit 10 teze, cari au fost primite și de ortodocși și cari se referă la raportul între cele trei persoane ale sf. Treimi. Ortodoxii, primind aceste teze, făcură rezerva, că în calitatea lor de persoane private, nu anticipă, cătuși de puțin, hotărârea definitivă, ce sunt în drept a lua Bisericii lor respective, de a admite și ele sau nu, aceste teze. De aceia *Döllinger* conchide: „Cu toate aceste, noi putem zice deja, că am făcut o faptă mare, pentru că am venit la un *accord*, cu niște reprezentanți ai Bisericii orientale, foarte însemnați și erudiți asupra acelei doctrine, care așa îndelungat timp a despărțit lumea creștină”.

Tot atunci *Döllinger* a declarat că vechii catolici au renunțat la doctrinele papiste, despre *purgatoriu*, despre *indulgențe*, despre *epitimmii* și că primesc numai doctrina antică a Bisericii, despre rugăciunile pentru cei răposați, precum ține și Biserica ortodoxă a răsăritului.

Conferința urma să se contine și în anul următor, dar, din diferite împrejurări, nu s'a mai ținut și deci nici unirea, dorită de toți, nu s'a putut realiza.

După, ce s'au înapoiat în țară, comisiunea, făcând un raport către sf. Sinod, în încheiere, zice: „Participarea Bisericii române într'o lucrare, de așa mare importanță morală, ca *unirea Bisericilor desbinate de veacuri*; unire, pentru care Biserica ortodoxă, nu înceiază a aduce necontentit, rugăciunile sale către Dumnezeu, în toate serviciile sale, de zi și de noapte, prin cuvintele, *pentru buna stare a sfințelor lui Dumnezeu Biserici și pentru unirea tuturor, Domnului să ne rugăm*, — este cea mai mare mângâiere și bucurie duhovnicească, pentru fiecare, adevărat creștin. Mai este încă, în această afacere și o chestiune de demnitatea noastră națională: *Biserica română*, participând alături de toate celelalte Biserici autocefale ortodoxe, într'o chestiune așa de importantă, pentru civilizația creștină, se ridică la rangul ce i se cuvine, în lumea creștină și în viața spirituală bisericească. De aceea, opiniunea noastră este ca, sf. Sinod, să autorizeze pe Inalt Prea Sfințitul mitropolit pri-
mat și președinte al sf. Sinod, să se înțeleagă cu autoritățile celorlalte Biserici ortodoxe coreli-
gionare, despre demersurile ce trebuie să ia, în viitor și Biserica română, în această afacere a unirii Bisericilor, cu atât mai vărtos că vechii-catolici, doresc continuarea conferințelor și asupra altor puncte doctrinale, ce constituie

diferențele între creștinii apuseni și orientali.

(ss) *Melchisedec*, episcopul Dunării de jos Genadie, fost Argeș¹.

Astfel a știut Melchisedec a se achita și de această delegație, de așa mare însemnătate, pentru prestigiul Bisericii noastre ortodoxe naționale².

În ședința dela 14 Mai 1876, Melchisedec cere sf. Sinod ca să se publice *sumarele* proceselor verbale ale sf. sinod, în revista oficială: Biserica ortodoxă română, pentru cunoștința membrilor acestui sfințit corp și a tuturor clericilor și creștinilor drept credincioși, cari se interesează de propășirea Bisericii strămoșești. Tot atunci cere a se publica o *ediție* corectă, de toate regulamentele votate de sf. sinod, cu privire la Biserica și clerul ei, spre a putea fi la îndemâna tuturor. În ședința dela 18 Mai (1876), prezintă un regulament, cu privire la *liberarea condicilor de*

1. Vezi: *Raport* către sf. Sinod... în revista. *Biserica ortodoxă română*, II, 1875—1876. București. Tipografia Curții (Instituției asociații). Pasagiul român 12. — p. 293 — 304.

2. Ghenadie, cercetând discuțiunile ce s'au urmat, în această conferință, care au fost publicate în nemțește, constatăm că a luat parte la desbateri mai mult Ghenadie. Melchisedec însă era mentorul. Ghenadie expunea, ceea ce se înțelegeau împreună, pentrucă el știa bine limba germană, ca cel ce studiasse la Lipsca.

Vezi: V. Pocitan: *Capela română din Lipsca*, în revista: *Biserica ort. română*. Iulie — August, 1927.

pantahuze, arătând și nevoia acestui regulament, pentru a se stârpi abuzurile ce se făceau de străini din răsărit, cari năvăleau la noi, pentru a aduna bani, pentru bisericile și instituțiile lor. Regulamentul a fost votat, în unanimitate, găsindu-se de folos obșteșc.

În ședința din Iunie, 1879, Melchisedec pune niște reforme moderate, cu privire la *coslumul clerului*, cari au fost aprobate de asemenea, pentru uniformizarea portului preoților.

În sesiunea de primăvară a anului 1880, *Melchisedec*, împreună cu arhiereul *Vladimir Subopan*, sub președinția mitropolitului *Iosif Naniescu*, mitropolitul Moldovei, formând comisiunea depe lângă sf. sinod, pentru cercetarea *cărilor didactice*, pentru învățământul religios, prezintă un raport amănunțit, arătând și felul cum trebuiesc a fi alcătuite, adică: „În privința literară, să fie scrise într'o limbă simplă, curată de novismele orbitoare și nefolositoare. Propozițiunile și frazele să fie scurte și regulate. Termeni noi, să se introducă numai unde cere știința, și aici termenii să se explice copiilor, prin parafraze.

Ortografia să fie acea obișnuită astăzi în literatură și anume cea fonetică, ca *dreptar*, *recomandă: calehetica bisericii drept credincioase răsăritene* de Ion *Stefanelli*. Sibiu, 1879, care apăruse atuncea.

În sesiunea de toamnă a aceluiaș an (1880), *Melchisedec* prezintă sf. sinod un *proiect, de memoriu, pentru revizuirea și editarea cărților bisericești*. În acest memoriu, *Melchisedec* — slăpânit de obișnuința sa din tinerețe, de a citi pe cărțile bisericești, cu litere cirilice — susține păstrarea încă a alfabetului cirilic, pentru cărțile bisericești. Din acest studiu, se vede însă, profunditatea cunoștințelor lui *Melchisedec* și vasta sa erudițiune, de și propunerea sa, n'a fost aprobată.

La 12-Iunie, 1881, prezintă sf. sinod un studiu, însoțit de un proiect de *regulament pentru primirea elerodoxilor și necredincioșilor*, în sânul Bisericii noastre ortodoxe naționale, care regulament a fost votat de sf. sinod, în unanimitate și pus în practică imediat.

În ședința dela 12—13 Noemvrie, 1881, *Melchisedec* citește în sf. sinod un *memoriu asupra cântărilor bisericești*, în biserica ortodoxă și în special în Biserica noastră ortodoxă strămoșască. Este un studiu istoric, bine documentat, care a fost imprimat. Pe lângă acest *memoriu*, după obiceiul său, de a trece la aplicarea în practică a celor descrise, prezintă și un *proiect de regulament pentru cântările bisericești*, în 11 articole, care a fost aprobat de sf. sinod, în ședințele din 28 și 30 Noemvrie, acelaș an (1881). În ședința din 9 Noemvrie, 1882, *Melchisedec*

face o propunere cu privire la mijloacele prin cari s'ar putea înfăptui definitiv, înființarea facultății de teologie; care, cu toate că luase ființă din 1881, nu fusese trecută în buget, în anul următor, 1882¹. Stăruințele lui Melchisedec și a lui Calinic, mitropolitul primat, au fost încununete de data aceasta, de succes.

Papistașii din țara noastră. Încă din 1882-1883, papistașii din România, găsesc de cuviință că ar fi timpul, ca episcopul lor din capitală să fie ridicată la rangul de arhiepiscopie; iar capul bisericii lor să ia gradul de arhiepiscop. Se face o mare mișcare între clericii Bisericii ortodoxe. Episcopul de argeș, Ghenadie, ridică chestiunea în sinod. Melchisedec a fost însărcinat de sf. sinod, în sesiunea din Iunie, 1883, să alcătuiască o carte *pastorală*, pentru luminarea clerului și a poporului.

În ședința din 14 Iunie, 1883, intradevăr Melchisedec prezintă *cartea pastorală*, făcând propunerea ca să se prescrie pe curat și să se subscrie de toți membrii sf. sinod, apoi să se tipărească în 10.000 de exemplare și să se trimită pela biserici și pentru fiecare preot în parte, „cu îndatorirea de a

1. Revista: *Biserica ortodoxă română* pe 1880-1881, V. p. 819-830, unde se vede solemnitatea deschiderii facultății de teologie și discursurile roșite cf. C. Diculescu: Episcopul Melchisedec... op cit. p. 60. Nota 2. Vezi și propunerea în revista: *Biserica ort. română*, 1883, VII, p. 3 — 10.

se citi în biserici, în zile de sărbătoare”. Propunerea se primește. A fost subscriasă de toți membrii sf. sinod — afară de arhiereul Calistrat Orleanu — Barlădeanu, care se abține dela vot, arătând că, nu voește ca numele P. S. Sale să figureze alături de numele celorlalți P. P. S. S. episcopi. Pentru atitudinea sa necuvincioasă, față de ceilalți membri ai sf. Sinod, arhiereul Calistrat a fost suspendat și oprit de a sluji.

Mitropolitul primat, mulțumind lui Melchisedec, pentru osteneală, zice „că, această carte pastorală, întrunește condițiunile ce trebuie să aibă o adevărată carte pastorală”; iar Melchisedec, în modestia lui, răspunde: „Eu mi-am făcut mai mult datoria, în interesul și pentru apărarea bisericii noastre ortodoxe române”.

Ministrul culelor, venind la sinod, zice: „N'am ascultat citirea memoriului P. S. episcop al Romanului, spre a vă răspunde asupra chestiunii, dacă arhiepiscopul catolic are dreptul să poarte titlul de *București*; dar cred că, în urma informațiunii date de I. P. S. mitropolit primat, chestiunea este terminată¹.”

Melchisedec luptă, pe toate căile, împotriva papistașilor, publicând documentatul său memoriu — pe care-l citise în sf. Sinod — sub titlul:

1. Vezi: *George Mârzașcu*: Apărarea arhiereului Calistrat Orleanu... p. 11 și următoarele.

Papismul și starea actuală a Bisericii ortodoxe, în regatul României. În urma acestei scrieri a lui Melchisedec — zice C. Diclescu — biserica papală, deși a reușit să înființeze în București, mult doritul *arhiepiscopat*, totuși propaganda papistă a fost discreditată mult, chiar de atunci, și românii au început a fi mai atenți față cu mișcările ei, observa, pas cu pas, mijloacele de cari se servește, până ce în anul 1904, un adevărat conflict s'a declarat, între ministerul nostru de culte și institutele acestei propagande. — Dar nici iezuiții n'au jertat pe Melchisedec, cari începând chiar din anul 1884, au luptat din răzputeri, pe față și pe ascuns, ca să-i surpe reputația. — L-au acuzat: Ba că conspiră contra regelui, ba că e *rusofil* și altele. Cu astfel de intrigi, de mai multe ori au reușit, să producă chiar oarecare desbinare, între dânsul și ceilalți prelați români¹.

Dar și Melchisedec studiază problema papistașilor din România, face o statistică a celor din eparhia sa și luptă prin *presă* și în toate chipurile, împotriva lor². Aceasta o făcea el, nu din spirit sectar, fiindcă el, urmărea și aprecia

1. C. Diclescu: Episcopul Melchisedec op. cit. p. 60—61.

2. Vezi o statistică a papistașilor din Jud. Bacău în revista: Biserica ortodoxă română. IX. 1885, p. 169-176.—Cf. și broșura lui George Mărzescu: *Interpelarea* relativă la congregațiunile religioase și la titlul prelatului catolic de *arhiepiscop de București*: București 1887.

cultura prelaților apuseni, era abonat la reviste catolice, scrise în latinește, pe care le citea și le prețuia mult, ca om de știință; nu-i suferea însă, din pricina intrigilor, a mijloacelor de propagandă subversivă și a iezuitismului lor.

OBSERVARE. *Melchisedec*, ca și teologii din timpurile mai vechi, frații *Erbiceni*, *Drag*, *Demetrescu*, etc. nu întrebunțau denumirea de catolici, față cu Apusenii, și nici cea de *romano-catolici*. De ce? Pentrucă cuvântul grecesc *catholici* = universal, se aplică numai bisericii ortodoxe, apostolice de răsărit, adecă cea care își are obârșia, de acolo, dela *măntul Domnului*, de unde a început predica Evangheliei. Ea este *trunchiul* adevăratei și singurii credințe adevărate, dela care s'au desbinat, papistașii și toți schizmaticii, și ereticii. Denumirea de *romano-catolică*, a intrat în graiul teologilor noștri de mai târziu, pe calea teologilor nemți. Ea însă, nu are un sens logic, fiind o împreunare a două cuvinte, cari nu se pot identifica, spre a alcătui un singur cuvânt, cu un înțeles precis. Nu au nici acelaș raport logic, între sferă și conținut.

Intr'adevăr cuvântul *roman* are o sferă mărginită și un conținut la fel, fiind vorba de cei ce se trag sau se țin de Roma; iar *catolic* = universal, are o sferă și un înțeles fără margini. Deci nu se pot identifica, sub raportul cugetării logice. Tot asemenea denumirile de *greco-catolică* sau *greco-orientală*. Din această pricină teologii greci și ai noștri mai vechi, numeau Biserica apuseană, cu titlul de: *Biserica papală*, fiindcă la dânsii *papa* este capul *infallibil*; apoi biserica *papistășă*; biserica *apuseană*; biserica *romană*; biserica *Romei* etc., și nici odată biserica catolică sau romano-catolică; iar biserica răsăriteană s'a numit totdeauna cu termenul propriu de *biserica ortodoxă*, catolică sau sobornică și apostolică. Greco-catolici au avut din vechime, denumirea de *uniati* sau *uniți* cu Roma.

Mișcarea clerului de mir, din 1882—1883.

Noua lege de organizare bisericească, pe baze canonice, cu un sinod alcătuit numai din arhiepiscopul, a produs oarecari nemulțumiri printre clericii de mir. Se deprinseseră acești din urmă, cu sinodul din timpul lui Cuza-Vodă și vroiau, să facă parte și din acest sinod. Nemulțumirea era împărțită și de către unii dintre laici, cari luptau, alături de preoți, ca să se schimbe noua lege sinodală, în sensul, ca să se lărgească cercul din care era compus sinodul, introducându-se în el, nu numai clerici de mir, dar și laici, după cum erau sinoadele Bisericii ortodoxe române din Transilvania. Cu privire la această năzuință, s'a făcut în 1882, chiar o *propunere* în camera deputaților, iscălită de un număr de deputați și s'au înaintat și petițiuni, către locurile competente. La sfârșitul anului 1882 preoții de mir s'au adunat într'un congres la *București*, unde și-au formulat cererile, pe cari le-au înaintat guvernului și corporațiilor legiuitoare. Ce cereau ei? Cereau cam următoarele: a. *Reformarea sinodului*. b. *Reformarea seminarilor eparhiale, făcându-se cu câte 7 clase și c. Mărire parohiilor.*

Principala lor dorință însă, era: reformarea sinodului, celelalte puncte erau de ordin secundar: In vederea atingerii acestui scop, se făcea o vie propagandă, prin ziarele partidelor politice, și printr'un

ziar *eclasiastico-literar* din Iași intitulat: „*Deșteptarea*” 1882, care după câțiva ani, își schimbă subtitlul în: organ al clerului de mir, din regatul României¹. Mai în urmă apare „*Ecoul Moldovei*”, Iași, 1890, redactat în mare parte de evrei, în care se insultă religia și se criticau episcopii și mitropoliții, în tot felul; unii din ei erau acuzați că înclină spre catolicism. Aceasta se înțelege, numai ca să-i discrediteze, în fața clerului și a poporului drept-credincios. Dar și la București, apare: *Biserica română*, ziar ecleziastic, 1883, înființat și redactat de arhiepiscopul *Calistrat Orleanu—Bărlădeanu*, care ziar mergea mână în mână cu „*Deșteptarea*” dela Iași². Acest arhieru ținea cu orice chip, să se pună bine cu preoții de mir, luptând deavalmă cu ei, împotriva sf. Sinod. El făgăduia preoților din eparhia Râmnicului Nouului-Severin — când această eparhie devenise vacantă — și mai în urmă, celor din eparhia Dunării-de-Jos, — când se credea că va deveni vacantă: *A doua căsătorie a preoților văduvi; episcopatul*, pentru preoții de mir însurați; *intrarea lor în sf. Sinod*, cu vot deliberativ și altele.

1. Vezi părerea lui *Melchisedec* asupra acestei gazete în revista: *Biserica ortodoxă română*, VIII 1883, p. 7.

2. Ca o contrabalansare a acestei propagande, la 25 Martie 1883, apare în Iași: *Revista teologică*, săptămânală, având ca redactori pe *Const. Erbicanu* și *Drag. Demetrescu*, profesori de teologie la seminarul „*Socola*”. Aci găsim articole despre *sinode*; treptele ierarhiei bisericești; care este și trebuie să fie autoritatea sinoadelor etc. Toate chestiunile sunt tratate *obiectiv* și pe temeiuri teologice și cu deosebită competență.

În Iunie 1883, agitațiunea ajunsese la culme. Se făcea o vie propagandă, pentru ținerea unui congres preoțesc la *Focșani*¹. La începutul anului 1883, ziarul *Biserica română*, din 2 Ianuarie, publică un articol intitulat: *Congresul preoților*, în care se zice: „Este în adevăr, un ce nefiresc, ca să vedem pe preoți, adunându-se singuri, fără capii bisericii, ca să discute ei între ei, pentru îmbunătățirea soartei lor. Am fi dorit să vedem pe preoți, împreună cu episcopii și mitropoliții lor, chibzându-se cu toții, ca niște frați... Priviți la frații noștri de peste carpați, ei așa fac, și de

1. Iată cum răspunde *Melchisedec*, în senat lui G. Mârzescu asupra acestui congres: „Vin acum la congresul preoților din *Focșani*. Ei, d-lor senatori, congresul preoților; aceasta iarăși este o idee nouă. Iată de unde provine aceasta: Este cineva în țară, care vrea să facă din preoți, un *cal de bătaie*, un instrument de agitație; nu știu pentru ce nu-i lasă pe oameni în pace! Știu dela Iași, că noaptea-i adună, nu știu cine; îi învață, le spune, fel de fel de lucruri, le face jelbi și le vără în cap, fel de fel de lucruri.

D. G. Mârzescu: Duh necurat este acela (Iaritate).

P. S. S. episcopul de Roma: Da, în adevăr este necurat, căci vrea să facă resbel contra episcopilor, a legilor și a canoanelor. Trebuie însă să spun, spre onoarea preoților; că chiar în Iași, unde este acel *duh necurat* — cum îl numește d. Mârzescu — știți câți preoți, se duc la acele întruniri? Numai vre-o zece bieți frați, aceia care s'au adement de făgăduelile cele mar că li se va îmbunătăți *soarta lor materială*. Iată o chestiune, foarte grea, cu care știu că se ocupă mai toți și cu seriozitate, dar numai, *spre a o exploata* momentan, pentru alte scopuri cu totul laterale și străine de preoți. Știu de asemenea, că se ocupă și guvernul, căci toți dorim să se facă ceva în această privință... Vezi: *Biserica ortodoxă română*, IX, 1885 p. 971—72.

aceia vedem la dânsii clerul respectat. Propunerea, pentru întrunirea preoților de mir, s'a făcut mai în același timp, din București, Iași și Craiova. Drept este, că după *Constituție*, preoții ca cetățeni au avut drept, să se adune... Duhul cel rău însă, îndată a început să semene vrajbă și zavistie, între preoți și autoritățile bisericești...“

Ce face atunci, sf. Sinod? Hotărăște, a se trimite preoților o *carte pastorală*, sfătuiindu-i, să se păzească de acel instigator, cari răspândeau ura și discordia între membrii clerului.

Cu compunerea și redactarea acestei cărți pastorale a fost însărcinat, tot episcopul *Melchisedec*, care o alcătuește, cu tot temeiul și o citește în sf. Sinod, în ședința din 14 Iunie 1883.

Sinodul o aprobă și o răspândește în țară, spre cunoștința clerului și a poporului... Și fiindcă erau stăruiți puternice din afară, sf. sinod alege o *comisiune*, compusă din cei doi mitropoliți și *Melchisedec* cari să se ocupe și de dorința clerului de a face parte din sinod, alcătuiind și un *memoriu*, asupra acestei chestiuni.

Memoriul acestei comisiuni, alcătuit de *Melchisedec*, în cea mai mare parte, a fost citit de dânsul, ca raportor, în ședințele din 27 și 28 Octombrie 1883, și a fost aprobat, în unanimitate, de plenul sf. Sinod. El cuprinde 15 puncte și este o lucrare de profundă erudițiune teologică.

Pe temeiuri puternice de nuanță dogmatică, istorică, și comparativă cu celelalte biserici ortodoxe și eterodoxe, memoriul conchide că, *preoții nu pot lua parte în sf. Sinod*, după canoane; ci numai arhieriei sau episcopii și mitropolitii. Acest memoriu a fost apoi publicat, sub titlul: *Studiu despre ierarhia și instituțiunea sinodală în Biserica ortodoxă a răsăritului în genere și despre ierarhia și instituțiunea sinodală în Biserica ortodoxă română*, în special. Este semnat de comisia sf. sinod, compusă din înalt preasfințitii mitropoliți: D. D. Calinic Miclescu primatul României; D. D. Iosif, mitropolitul Moldovei și Sucevei și episcopul de Roman D. D. Melchisedec.

Prin acest memoriu se stabilește definitiv, *com-punerea sf. sinod* și să lămurește clerul de mir, și opinia publică, în genere, despre atribuțiunile treptelor ierarhice.

El clarifică, că după opiniunea părinților Bisericii, pot lua parte la sinoade și *preoții* de mir și chiar *diaconii*, însă numai ca sfințnici sau ajutători și ca oameni de credință ai episcopilor respectivi, dar totdeauna *cu starea, în al doilea rând, după episcopi*.

Se aduce această chestiune și în *senat*, cu care ocaziune *Melchisedec* își arată părerea sa, asupra *sinoadelor din Ardeal*, după care se luase

și legiuitorul din timpul domnitorului Cuza-Vodă¹, și asupra introducerii preoților de mir, în sinodul constituit după legea din 1872.

Cu privire la *participarea preoților în sinod*, *Melchisedec* se justifică în senat, din ce pricină în *divanul ad-hoc*, el a propus un *amendament*, ca și *proșii de mir să fie reprezentați în sinod*; iar mai pe urmă și-a schimbat părerea, zicând: „Sunt aproape 30 ani de atunci; noi atunci, în entuziasmul nostru cel mare, de a ridica țara noastră, de a o înzestra, cu toate bunurile câte ni treceau prin minte, fără a judeca mult, am emis multe idei. Dar chiar eu, care eram persoană bisericească, vă spun drept, că nu aveam idee deplină, ce va să zică un *sinod*. Era o chestiune, care nu era la ordinea zilei, în țara noastră, nu era studiată și cu atât mai puțin în-

1. Asupra sinoadelor din Transilvania, *Melchisedec* zice: „Nemuritorul Șaguna, a făcut mare bine națiunii și bisericii române din Transilvania, prin organizarea sa bisericească. Acea organizare a bisericii transilvane era o *organizare națională*, reclamată de trebuințele locale, ca să poată trăi, viața națiune română, acolo, printre Unguri și printre Nemți.

Prin această organizație, s'au făcut mai multe sinoade (așa numite). În loc să le zică, ca la noi, consilii județene, consilii comunale, primării, adunare legislativă, senat; toate aceste instituțiuni naționale, le-au prefăcut în sinoade: *Sinodul parohial*, protopopesc sau al protopopului; *sinodul episcopal*, ca centru într'o eparhie; *sinodul diocesan* cel mai mare; și în fine *sinodul spiritual*, adică al episcopilor, cu mitropolitul în frunte... Vedeti care era ținta ei, sub forma bisericească. (Vezi revista: Biserica ortodoxă română. IX, 1885. p. 967).

cercată. Eram atunci director la un seminar. Preoții de mir m'au ales, mă iubeau. Am primit onoarea și eram dator, să zic ceva și pentru dânsii; și am zis, din toată sinceritatea; căci credeam că se poate face. Ei d-lor! Nu-i este oare permis unui om ca, după 10—15 ani, să revie dela o idee greșită, care a avut-o, după ce a văzut bine lucrul. Este aceasta o crimă? Nu sunt din aceea care zic că un om, dacă a greșit odată, să rămâie în acea greșeală, ca să se numească consecuent. Am avut o idee greșită.

Eu nu sunt infailibil, și zic că, orice om se poate înșela. Eu admit și o spun sincer, că am avut o idee greșită, dar studiind mai pe urmă lucrul, am văzut că fusesem luat de acel elan mare, de care eram conduși cu toții pe atunci, căci — cum v'am mai spus, — orice idee nouă, care ni se părea mare și ni venea în minte, noi voiam, să fie aplicată în țară la noi¹.

Urmărind mai departe activitatea episcopului *Melchisedec* în sânul sf. sinod, găsim: La 3 Noemvrie, 1883, citește un *proiect de adresă*, către primul ministru al țării, cuprinzând următoarele dorințe ale sf. sinod. 1. Înființarea unei facultăți de teologie. 2. Reformarea seminarilor 3. Înființarea unui personal de serviciu pentru cancelaria sf. sinod și anume: Un *director de*

cancelarie, un subdirector, doi stenografi, un bibliotecar etc.

Il interesa în chip deosebit, starea culturală și materială a clerului, precum și organizarea instituției sf. sinod, ca cea mai înaltă autoritate de conducere a Bisericii noastre ortodoxe naționale.

La 15 Noemvrie, acelaș an (1883), face o propunere către sf. sinod; Ca să se tipărească în o nouă ediție, *mărturisirea ortodoxă* de Petru Movilă, mitropolitul Kievului, luându-se de normă ediția lui *Filaret Scriban*, acea editată în tipografia mânăstirii Neamțului.

Tot atunci, arătând că preoțimea nu are cunoștință de regulamentele sf. sinod—fiindcă nu le are la îndemână—propune a se imprima într'o *colecție* separată, toate aceste regulamente. Cu editarea acestei colecțiuni a fost însărcinat arhierul *Inocențiu Moisiu Ploșteanu*, vicarul mitropoliei Ungro-Vlahiei și fost ucenic al lui *Melchisedec*.

În sesiunea de primăvară a anului 1885, *Melchisedec* reia din nou problema *reformei în învățământul seminarial*, ținând un documentat discurs, în sf. sinod, fiind de față și ministrul cultelor și instrucțiunii publice. Ținea mult la ridicarea culturală a clerului și de aceea, ori de câte ori găsea prilej potrivit, atrăgea atențiunea celor în drept, pentru accelerarea realizării ei. Il durea înima, cu deosebire, și de starea de ruină în care

1. Vezi revista: *Biserica ortodoxă română*. 1885. p. 967, 1.

ajunsesse seminarul „Veniamin Kostachi” din Iași unde își făcuse primele studii superioare și unde mai târziu ajunsesse profesor și inspector.

Legi și regulamente.

Din partea sf. Sinod ca membru al acestei instituții, a muncit mult *Melchisedec*, la alcătuirea a o întreagă *colecție de legi și de regulamente*, pentru Biserica noastră și clerul ei.

Cele mai multe dintre aceste regulamente au pornit din inițiativa sf. Sinod, și se referă la organizarea Bisericii și a clerului ei, pe baza legii organice de organizare, din 1872.

Sunt însă câteva, cari a fost motivate de unele nemulțumiri, din partea unora și altora, iscate cu prilejul aplicării acestei legi organice; deci din împrejurări *externe*, și anume:

I. Intruparea celor două Biserici surori, a Munteniei și a Moldovei, într-o *una* singură, cu un *sinod central* la București, încă dela început a dat naștere la oarecari animozități, între cei doi Mitropoliți. Din care pricină? Ascultați: Mitropolitul Ungro-Vlahiei, voia să-și câștige și întărească pozițiunea și autoritatea sa de *primat*, față de mitropolitul Moldovei. Acest din urmă, nu se lăsă, ci luptă, din răspuțeri, pentru a-și menține și apăra vechile drepturi și prerogative al mitropoliului Moldovei și Sucevei, pe cari altă dată și le menținuse și apăraseră, chiar față de patriarhia ecumenică

din Constantinopole. Mai era vorba și de persoane. Mitropolitul Ungro-Vlahiei, *Nifon*, ca obârșie, era dint'o familie modestă, fecior de meseriaș (găitanar) din București; pe când mitropolitul *Calinic* Miclescu se trăgea din vechea familie boerească a Micleștilor din Moldova, cu moșie și curte frumoasă în Șerbeștii Vasluiului, — și noblețea însemnă mult, mai ales pe acea vreme. Cine să fie președintele Sinodului? Iată câteva motive nevrăgice, cari turburau liniștea și se așezaseră curmeziș, împiedecând buna rânduială și propășirea bisericii.

Conflictul între cei doi mitropoliți, izbucni în public, în primăvara anului 1873, în următoarele împrejurări: Murise la Heidelberg, Alexandru Ioan, I. Cuza, primul domnitor român al Principatelor Unite și rămașițele lui pământești fuseseră aduse în țară, spre a fi înmormântate la moșia sa Rușinoasa. Mitropolitul Moldovei *Calinic*—în a căruia juridicțiune canonică era locul de înmormântare și care era, împreună cu prințesa Cuza și cu Efreim Ghermani, executor testamentar al fostului domnitor — aduce vestea aceasta tristă la cunoștința mitropolitului *Nifon*, printr'o telegramă, invitându-l, ca să ia parte la înmormântarea fostului domnitor, care, trebuia să se facă, la 29 Mai, — după cum se stabilise, prin programul oficial al guvernului.

La această invitațiune, Nifon răspunde că, nu poate lua parte; de oarece, mai întâi, prin *programa oficială*, se stabilește anume, cine are să ia parte la înmormântarea rămășițelor defunctului domnitor Cuza, și al II-lea că, invitarea ce-i face, nu este conformă cu *spiritul canoanelor sfinței noastre Biserici*. Mitropolitul Moldovei răspunzând din nou, se înăspresc relațiile dintre cei doi capi ai Bisericii noastre române. Ce era de făcut? Mitropolitul Nifon, chiamă pe *Melchisedec* și-i expune împrejurările. Acesta alcătuiește un *regulament pentru atribuțiunile de precădere ale mitropolitului primat al României*, supunându-l semnăturii episcopului *Isaia Vicol* al Romanului și a arhierilor: *Ghenadie*, fost Argeși; *Ioanichie* Evantias, și *Ieronim* Sevastias, vicarul mitropoliei Ungro-Vlahiei. Regulamentul acesta a fost votat de către sf. Sinod,—Melchisedec autorul, fiind ca raportor,—în ședința din 26 Mai 1873 și întărit apoi de către Capul Statului, la 7 Iunie 1873.

Din expunerea de motive a regulamentului, se văd termenii, pe cari nu-i putuse mistui mitropolitul Nifon și cari erau: „Frate“ „Frăția Voastră“, invitarea ce V'am făcut, „vinu dar frățeste a vă ruga“; „V'ați figura existența unei supremații către un egal“ etc.

Proiectul de regulament însă, cum fusese al-

căzut de către comisiune, în frunte cu Melchisedec — după doriința lui Nifon — și care a fost votat de sf. Sinod, asigura drepturi prea mari mitropolitului primat, ca de pildă: prerogativa, de „a vizita toate eparhiile, din toată România — când ar crede necesar aceasta — pentru folosul general al Bisericii“.

Mitropolitul Moldovei, împreună cu mai mulți bărbați de seamă din Iași — apărători ai prerogativelor mitropoliei Moldovei — luptă cu mult zel, cu cuvântul și cu *condeliul*, ca să se introducă unele modificări¹. În cele din urmă reușește a se atenua „dreptul de vizitațiune“, în sensul că primatul — numai ca delegat al sf. Sinod — să aibă dreptul de a vizita toate eparhiile din țară; altfel, fiecare mitropolit își păstrează drepturile sale canonice, în eparhia sa, fiind ambii mitropoliți coordonați. — Dreptul de precădere al mitropolitului primat, față de mitropolitul Moldovei „se exprimă atât în președerea sf. Sinod, cât și la oficiile divine și la toate ceremoniile, fie religioase fie civile, când primatul se află în preună cu ceilalți ierarhi ai țării²“.

1. Vezi: *George Mârzescu: Fără-de-legea canonică* a sfântului Sinod al sfintei Biserici autocefale ortodoxe române. Iassy. 1879. — cf. și ziarul „Românul“ din Iulie 21 și 25; Noemvrie 15, 17 și 28, anul 1873.

2. Mitropolitul Moldovei avea dreptul să stea pe tribuna prezidială a sf. Sinod, alături cu Primatul. Așa a stat până la moartea mitropolitului *Pimen* 1935.

Primatul se mai intitulază și „președintele sf. Sinod“, în care calitate, trebuie respectat de tot clerul României. El adresează chemările cano-nice membrilor sinodului, după ce a ieșit în „Monitorul Oficial“, decretul regal de convocare și a primit înștiințare despre aceasta dela ministrul Cultelor. Tot el întreține relațiuni cu Bisericele ortodoxe, în numele sf. Sinod și reprezentă, de drept, Biserica ortodoxă română, față cu celelalte Biserici omodoxe.

Regulamentul acesta atenuat mai în urmă de Melchisedec, s'a votat de sf. Sinod, la 26 Noemvrie și s'a promulgat, la 11 Decemvrie 1873

II. Regulamentul pentru păzirea drepturilor și a prerogativelor eparhiale canonice ale I. I. P. P. S. S. mitropoliți și P. P. S. S. episcopi eparhioți, din 15 Noemvrie 1882 a fost motivat de mai multe abateri săvârșite de către arhierul Calistrat Orleanu — Bârlădeanu.

Așa, în vara anului 1882, luna Iulie, se duce în eparhia Hușilor, la *Bârlad* și fără să anunțe pe episcopul locului, fără să vestească măcar protoiereul, se pune în legătură directă cu preoții de enorie, unde era o familie, către care se invitase singur la un parastas. Incearcă a sluji, improvizând un omofor din două epitrafire. Este oprit însă de protoiereu, care fusese înștiințat și contra căruia dânsul mai cutează în urmă să

reclame. Căzul fiind adus la cunoștința sf. Si-nod, de către episcopul Calinic Dima al Hușilor, și sinodul judecându-l, a hotărât: ca arhierul Calistrat, să i se facă o dojană din partea președintelui sf. Sinod.

Acest arhieru, profitând de indulgența sinodului, continuă a sevârși diferite servicii și în eparhia mitropoliei Ungro-Vlahiei — la București, unde era așezat cu domiciliul — fără învoirea canonică a chiriarhului locului. Sevârșea cununii, parastase, înmormântări și chiar sfințiri de biserici, provocând și scandale cu preoții și chiar cu protoiereul plășii de sus, pe care l-a dezbrăcat în public, la o înmormântare, în cimitirul Belu. Abuzurile aceste au făcut pe sf. Sinod, ca se sesizeze comisia pentru regulamente; iar *Melchisedec*, ca raportor, a alcătuit și propus regulamentul de mai sus, pe care sf. Sinod, l-a votat. Se înțelege însă că legile și regulamentele sunt pentru oamenii disciplinați, bietul Calistrat însă, nu s'a putut supune la disciplină, toată viața.

Așa, fiind oprit dela slujba arhierască, s'a crezut nedreptățit și a supus pricina sa, înaintea înaltei Curți de casație și Justiție, plângându-se impropria așa ziselor „nelegiuri sinodale“, prin emi-nentul profesor dela facultatea de drept din Iași, *G. Mârzescu*. Procesul a fost susținut, cu mult talent și a produs o puternică impresie în pu-

blic. Rezultatul însă a fost, *declinarea competenții* Inaltei Curți; iar arhierul Calistrat a fost în cele din urmă ertat și lăsat în voia lui, — ca să nu se mai facă scandal¹.

Cazul a fost adus și în senatul țării, de către acelaș G. Mârzescu, care era și senator. I-a răspuns însă, cu mare succes, *Melchisedec*, căpătând aplauze și aprobarea întregului corp matur².

Autocefalia Bisericii ortodoxe române.

Un rol, de cea mai mare însemnătate a jucat *Melchisedec*, în lupta pentru ridicarea Bisericii noastre ortodoxe române, la rangul de *Biserică ortodoxă autocefală*.

Trebue să se știe, că între biserica noastră și patriarhia ecumenică dela Constantinople, relațiile se cam răcise, mai ales dela legea bisericească, din 1872. Patriarhul, crezând că este mai înțelepțește a tăcea decât a răspunde, dându-și sentimentul asupra *legii organice* a Bisericii române din 1872 — din care i se trimisese un exemplar — lucrurile stau liniștite, până ce un nou vânt va sufla spuza depe jeraticul care ardea, dar nu se consuma. Acest vânt începe a

sufla de prin 1879. Până atunci însă, patriarhul, prin actele ce le sevrîșea, se conforma, pe nevăgăte de seamă, legii organice din 1872, pen-trucă, cerându-i-se binecuvântarea pentru *arhierii titulari*, cari urmau să se hirotonisească, după aceea lege, cu titluri de orașe din țară, — el o dește, fără nici o ezitare.

Dela 1879 însă, începu patriarhul cu oarecari îndoieli și criticări asupra acelei legi, pen-trucă se împiedeca în ea, de cuvinte și expresiuni ce nu-i sunau tocmai bine la ureche și anume: Nulmirea arhierilor titulari de „locotenenți”; expresiunea „de a se cere binecuvântarea”; ori „de a se cere consimțământul patriarhului, pentru hirotonirea arhierilor titulari”, și mai ales, nu putea mistui titulatura Bisericii noastre de „*autocefală*”.

Din aceste motive, începu dela 1880 o corespondență vie, între patriarhul Ierochim III-lea și primatul României, în care patriarhul, în cele din urmă, desgolindu-și inima, respică lucrurile, zicând că „i se cuvîne suveranitatea asupra Bisericii române”. Primatul nostru, folosind luminile lui Melchisedec, îi trimite un răspuns energic, care ne aduce aminte de răspunsul celebru, pe care l-a dat oarecând Biserica Africană, în secolul V-lea, Bisericii Romei.

La acesta, patriarhul răspunde mai liniștit, zicând, că, în *principiu*, nu are nimic de obiectat în

1. *George Mârzescu: Apărarea arhierului Calistrat Orleanu înaintea înaltei curți de Cassație și Justiție...* București. 1884. p. XXX.

2. *Revista: Biserica ortodoxă română.* VIII. 1884. p. 989

potri va „autocefaliei“, dar numai că ea trebuie cerută și decretată, potrivit canoanelor. Pentru a se înțelege mai bine faptele, trebuie știut că între patriarhia ecumenică și primatul României, existau și alte motive de răceală, mai vechi și acum veniau și altele noi.

Între cauzele mai vechi de neînțelegere era *procesul internațional* al patriarhului din Constantinopole — ca reprezentat al locurilor sfinte — cu guvernul român, implicit reprezentantul Bisericii române, pentru chestiunea *secularizării averilor mănăstirilor, zise închinale*. — Cum?

Prin tratatul dela Berlin (1878), se stipulase cu Marile Puteri, să poarte grijă, pentru a se aplatana această chestiune. Patriarhul însă, ceru din partea locurilor sfinte, a se împăca direct cu guvernul român, aducându și aminte de vechile timpuri de dărnicie și crezând el, că așa ar fi mai convenabil pentru acele locuri — cea ce guvernul părea că primește, — cel puțin Domnitorul așa se pronunțase. Dar când venură trimiși locurilor sfinte la București, guvernul le declară că, pentru dânsul nu mai este nici o întrebare mânăstirească și chiar dacă ar fi, nu are a trata cu patriarhul și reprezentanții săi, din partea locurilor sfinte, ci cu Marile Puteri. Această neliniști nu puțin pe patriarh, care se aștepta la un alt răspuns, mai favorabil.

O altă cauză de neînțelegere între Biserica română și patriarhul din Constantinopole, era și *dușmănia* ce a arătat patriarhul și episcopii greci sufragani, față cu frații noștri *Macedo-Români*; mai cu seamă de pe la 1879 încoace; — dușmănie, care tindea la negarea naționalității și a drepturilor lor; la înăbușirea, prin toate mijloacele, a dezvoltării simțurilor lor *naționale* și la opozițiunea, pe toate căile, de a-i lăsa să introducă limba românească în bisericile și școlile lor.

La aceste cauze, se mai adause un *conflict* ivit acum, între patriarhat și primatul României, pentru *chestiunea jurisdicțiunii unui schit român din muntele Atos*. Lucrurile stau astfel: Câțiva călugări Moldoveni au înființat pe un loc strămpt și pietros — dat de marea Lavră a călugărilor greci — un schituleț român pe la 1852. Mulțumită zelului românilor, schitul progresează având pe la 1881, la 90 monahi“. El fusese întărit de patriarh la 1857, sub numele de „schitul sf. Ioan (Prodromul)“ și la 1866 a fost sfințit. Din început, am văzut că fusese întemeiat de niște călugări moldoveni. În urmă însă, deveni comun al tuturor românilor. Din această pricină, se născură certe și neînțelegeri între călugării Munteni și Moldoveni, acești din urmă considerând pe Munteni ca mosafiri și oaspeți, primii fără drepturi. Fiecare din aceste partide

reclamară la mitropolii respectivi din țară, cari nu se înțelegeau în cauză. În această neînțelegere se mai amestecă și *Lavra*, adică mânăstirea capitală grecească a Atonului, de la care atârna întru câțva schitul, ca de mânăstirea mamă.

La 1874, patriarhul, prin hotărîrea sinodală din 20 Aprilie, se pronunțase în favoarea Moldovenilor. După doi ani însă, la 1876, în urma intervenției guvernului român, în înțelegere cu primatul țării, patriarhul dă următoarea decizie: „Hotărîrea bisericească făcută la 20 Aprilie 1874, rămâne fără autoritate, ca dată în absență, și e contrarie adevărului. Schitul cu hramul „Înainte — Mergătorului (Prodrom),“ va purta numele de *schit românesc*. Slărețul se va alege din mijlocul și de către monahii români. Sigiliul acestui așezământ va purta inscripțiunea: *Sigiliul schitului român, chinovă din sfântul munte al Atosului*. Numărul monahilor nu va mai fi mărginit la 20.

Această stare de lucruri, nu putea să placă Lavrioților, cari inventară multe, pe spinarea călugărilor români, zicând, între altele, că schitul este un *centru* și sprijin pentru propagarea romanismului în orient și mijlociră către patriarhie, ca să revie asupra hotărîrei din 1876, — cea ce Patriarhul și făcu la 1881, aruncând iarăși mărul discordiei între sine și mitropolitul primat al României¹. Neînțelegerile ajung în public

1. Revista: Biserica ortodoxă română. V. 1881. p. 623—638

Iritarea ajunsese însă la culme, în ziua de 25 Martie 1882, când i se vesti patriarhului, că în mitropolia din București, s'a săvârșit de către ierarhii Bisericii românilor, *sfințirea sf. Mir*, care până atunci se luase dela patriarhia din Constantinopole și din alte părți și care drept și'l rezervase patriarhul numai pentru sine. — Ajungându-i la ureche acest fapt, patriarhul se grăbi a-și exprima, părerea sa de rău, printr'o scrisoare semnată și de 11 arhieriei, adresată mitropolitului primat, la 10 Iulie 1882, prin care îl acuză, de o completă ignorare a puterii sale spirituale și canonice, față cu tronul prea sfânt patriarhicesc, apostolic și ecumenic; precum și că faptul acesta sta alături cu ordinea ce, din anticitate, are putere, în această privință, făcându-se cu chipul acesta, în loc de păzitori ai ordinii ce domnește în biserică, *tip al desordinei, ce merită cuvenitul blam*“. Tot odată îl mai acuză și de oarecari *inovațiuni*, ce ar fi patronând în Biserica română ca: „stropire și turnare în loc de aprofundare la sf. botez; înnormântarea eclesiastică a sinucșiilor; introducerea calendarului gregorian; pentru însușirea de demnități patriarhale și pentru altele ca acestea?... încheind: „Am socotit să scriem arhieriei Voastre, ca despre aceia, ce s'au făcut acum bine cunoscut,

2. Revista: Biserica ortodoxă română. VI. 1882 p. 736—757.

înclupându-vă pre voi, ca *contraventori ai ordinei eclesiastice* și ca cei ce Vă prezentați pre voi înșivă păstorilor voștri, *tip*, nu al ascultării legale și al supunerii, ci din contra, alăturarea cu dispozițiunile apostolice și sinodale, *model de dizordine și neascultare...* Sânteți rugați, să vă explicați sau nu, clar, asupra veracității lor. Așteptăm deci răspunsul vostru asupra acestora. Iar *harul lui Dumnezeu și îndurarea infinită, să fie cu voi. 1882 Iulie 10.* Semnează patriarhul Constantinopolului *Ioachim și 11 arhieriei.*

Mitropolitul primat al României *Calinic*, primind această scrisoare patriarhală, a convocat îndată sf. Sinod și a pus de-a cetit-o în auzul tuturor. Membrii sinodului, apreciind greutatea împrejurărilor, au chibzuit și hotărât. să însărcineze pe învățatul episcop de Roman, *Melchisedec*, cu redactarea răspunsului. Melchisedec pri-mește și în curând vine cu răspunsul gata. Acest răspuns, numit *act sinodal*, a fost primit cu aplauze, subscris de toți membrii și învesit cu sigiliul sf. Sinod; iar o copie a fost trimisă patriarhului ecumenic, pe lângă scrisoarea primatului, — spre edificare și lămurire.

Actul sinodal compus de *Melchisedec* este un adevărat cap de operă, în miniatură. El înfatșează situația Bisericii ortodoxe românești, față

cu patriarhia ecumenică, din punctul de vedere *dogmatic, canonic și istoric*, din vechime și până în timpurile de astăzi. Procedează astfel:

După ce face un *rezumat* al scrisorii patriarhale, scoțând în relief punctele principale de acuzățiune, analizează cu multă putere de pătrundere, atât *locurile* din sf. Scriptură, cât și *ca-noanele*, pe care se sprijină scrisoarea patriarhală, când face mustrare ierarhilor Bisericii române. Iată, de pildă, cu câtă fineță începe el:

„Cetind și ascultând, cu mare luare aminte, această *admonițiune* patriarhală, am simțit în inimile noastre, o plăcere duhovnicească, văzând că înalta Sa Sanctitate, patriarhul icumenic, ne amintește mai multe cuvinte din sfânta Scriptură și din canoane, cari sunt norma administrațiunii sântei noastre Biserici ortodoxe a răsăritului, și pe cari noi, niciodată, nu trebuie să le perdem din vedere, în administrația spirituală a dieceselor noastre. Astfel de cuvinte, le recităm și noi încă odată, cu multă plăcere. — Cuvintele sântului *apostol Pavel*, din I-a Epistolă către Corinteni (cap. XIV, st. 40), unde Apostolul prescrie buna rânduială, ce trebuie să domnească în templu, în timpul serviciului divin, și închee regulele sale, cu aceste cuvinte: „Toate să se facă, după cuviință și orânduială”.

b. Cuvintele sântului *apostol Petru* din I-a

epistolă (cap. V, st. 1): „Păstorii turma lui Dumnezeu cea dintre voi... făcându-vă exemple turmii”. Dar cuvintele, prin cari sântul Petru dă povătuiri apostolice păstorilor Bisericii, sună în toată întregimea lor astfel: „Pre presbiterii cei dintre voi fi îndemn, ca cel ce sunt împreună presbiter, martur al suferințelor lui Hristos, și părtaș al mării, cei ce va să se descopere: păstorii turma lui Dumnezeu cea dintre voi, priveghiind asupra ei, nu cu sila, ci de voie, și după Dumnezeu, nu din interes rău, ci cu osâdie; nici așa precum ați domina preste cler; ci făcându-vă exemplu turmei.” c. Cuvintele sântului *Pavel* către Timotei, episcopul Efesului: trebuie citate iarăși în toată întregimea lor, pentru a fi pricepute și a se ține minte cuprinsul lor cel salutar. Aceste cuvinte (II a Timot. II, st. 22-26) glăsuiesc astfel: „Iară de poftele tineretii fugi (Juvenalia autem desideria fuge)... și urma-ză dreptatea, credința, dragostea, pacea cu toți cei ce chiamă pre Domnul din inimă curată. Iară de întrebările cele nebune și neînțelepte, te ferește, știind că nasc gâlcevi. Și slugii Domnului, nu i se cade să se sfădească, ci blând să fie către toți, învățătoriu, răbdătoriu, cu blândețe certând pe cei ce stau împotrivă; poate cândva le va da iar Dumnezeu pocăință, spre cunoștința adevărului...”

Melchisedec nu face nici un comentariu, dar lasă să se înțeleagă că acelaș text, dat în scri-soarea patriarhală fragmentar, dacă este redat întreg, devine o învinuire tocmai a Sanctității sale, care caută să și întindă supremația asupra episcopilor unei alte nații. Mai mult, în loc de a arăta că, patriarhia a voit a face uz de abilități, citând textele incomplete, se arată satisfăcut, încheind cu multă fineță, cu cuvintele: „*Noi mulțumim din inimă, Inaltei Sale Sanctității patriarhale, că ne pune în vedere cuvintele cele sfinte ale Scripturii, ne dă ocaziune să gândim la ele, să le studiem profund și să le realizăm, în viața noastră*”.

După aceasta trece la interpretarea canoanelor citate și anume: Canonul 34 apostolic, din cari se citează în epistola patriarhală numai cuvintele dela început: „Episcopii fiecărei națiuni, se cuvine a ști, pre cel dintâi dintre dânșii și a-l recunoaște de cap, și nimica din cele ce trec preste autoritatea lor, a nu face, fără de socotința lui”. Restul textului sună după cum urmează: „ci să facă fiecarele numai aceea, ce se atinge de eparhia lui și de locurile ce aparțin la ea. Dar și cel dintâi (episcop), să nu facă nimica fără de socotința tuturor, ca în acest chip să fie unire și să se slăvească Dumnezeu, prin Domnul, întru Duhul sfânt: Tatăl și Fiul și sântul Duh”.

Aşa dar, sensul acestui canon este că fiecare naţie sau popor creştin ortodox are episcopii săi; între episcopi este unul în fruntea tuturor; fiecare administrează diecesa sa, după regulile stabilite de Biserică. Când se înfăţişează vre-un caz neprevăzut de regulile bisericeşti; episcopul respectiv se consultă cu *cel dintâi*, sau *arhiepiscopul*, despre modul cum se cuvine să urmeze în cazul respectiv. Dar şi arhiepiscopul sau căpetenia episcopilor, în atare cazuri, să consulte pe episcopii acelei naţiuni. În susţinerea acestui adevăr citează pe canonistul rus, *arhimandritul Ioan*, care arată cum a fost organizată biserica în vremea apostolilor şi cum s'a urmat în viitor. Trece apoi la Biserica ortodoxă română şi arată organizarea ei, dovedind că acest canon este tocmai în favorul Bisericii româneşti şi în spiritul lui s'a şi făcut *legea organică*, pentru *consituirea Bisericii ortodoxe române a regatului român*.

Epistola patriarhală mai spune că *Biserica românească* ar fi fost supusă jurisdicţiunii patriarhale din Constantinopole, încă de către sinodul al IV-lea ecumenic, din Calcidon, (451) prin canonul 28, din care citează următorul fragment: „Episcopii din provinciile Pontului, Asiei, şi Traciei, precum şi episcopii provinciilor mai sus zise (aflaţi) între barbarii...

Melchisedec reproducând canonul întreg arată, pe baza interpretărilor din *Pidalion* şi ale canonistului rus, *arhimandritul Ioan*, că barbarii despre care e vorba în canonul de mai sus, sunt Ruşii şi Alanii. Cât priveşte de *români*, n'au fost niciodată sub jurisdicţia Constantinopolului. Ei sunt vechi creştini, n'au primit botezul şi doctrina creştină dela Constantinopole, şi nici pre întâii lor episcopi; căci creştinătatea românilor este mai veche, decât chiar existenţa Constantinopolului. Români au venit în Dacia, cu sămânţa creştinismului, încă din veacul al II-lea după Hristos. Această sămânţă s'a dezvoltat aici, prin propriile puteri ale poporului, aşa că în veacul al III-lea, Dacia era plină de creştini — după mărturia lui *Tertulian* — şi episcopii Daciei au luat parte la cele dintâi sinoade ecumenice. Făcând parte din imperiul roman, Dacia a fost supusă de către împăratul Justinian, prin navela a XI, încă din veacul al VI, centrului bisericesc din *Justiniana prima*. După câteva secole s'a ridicat *Ohrida*, la slavii de sud; iar românii şi-au îndreptat legăturile lor bisericeşti către acest din urmă centru. Mai târziu, *Ohrida* căzând sub Turci, prin aceasta a căzut şi bisericeşte sub patriarhia din Constantinopole. Românii, de a lor bună voe şi după *rugămintea* patriarhiei, s'au pus în legături cu patriarhia din Constantinopole, păstrându-şi *autocefalia* lor internă.

Arată ajutoarele primite de toate patriarhiile din răsărit dela domnitorii români; vreme îndelungată. Citează cazul unui patriarh, care pri-gonit de cămătari turci, armeni și greci, nu mai putea trăi în Constantinopole. A venit la Vasile-Vodă Luju, la Iași, într'o dimineață și scoțând din buzunar un șteang, l-a arătat domnitorului, zicându-i: „Spânzură-mă Maria Ta, un domnitor creștin, decât să mă spânzure păgânii!”. Domnul se umili, de aceasta pozițiune disperată și-i dădu o sumă mare de bani, ca să-și plătească datoriiile. Arată apoi cum patriarhii punându-se în urmă bine cu Turcii, s'au făcut uneltele lor, susținând dominațiunea musulmană, asupra popoarelor ortodoxe. Istoricul luptelor noastre cu patriarhia — zice Melchisedec — este o dramă plină de durere sufletească, pentru orice inimă umană!

Arată apoi cum patriarhia a dezaprobat toate mișcările noastre de renaștere națională. Țara noastră însă este astăzi un frumos regat, liber și independent, cu biserica sa autocefală. Patriarhia se face însă că nu știe, de aceia în scrisorile sale în loc de a se adresa mitropolitului *Primat și președintele sântului Sinod al Bisericii ortodoxe române*, întrebuițează niște termeni improprii: *Prea sfințite mitropolit al Ungro-Vlahiei, prea cinstite exarh al plaginilor și loco-fiitor al Cezariei Capodaciei, titluri, cari,*

cele mai multe la noi, n'au avut și nu au un sens sau vre o aplicare practică, afară numai doară intențiunea de a jigni simțul nostru național.

Cu această ocaziune, amintește și aceea, că în prezent, țara noastră, nu este o simplă *regiune*, sau ținut, cum zice scrisoarea patriarhală, ci, păzitul de Dumnezeu, *Regat al României*.

Conchide dar, pe „temeiul istoriei noastre române, pe temeiul legislației noastre moderne; pe temeiul demnității statului român și al demnității națiunii române, declarând sus și tare că: *Biserica română ortodoxă a fost și este autocefală*, în cuprinsul teritoriului României, și nici o autoritate bisericască streină nu are drept a ne impune ceva.

Noi recunoaștem, zice Melchisedec în patriarhia de Constantinopol, un *centru moral*, de unde trebuie să purcedă direcțiunea, în toate chestiunile de interes general al întregii Biserici ortodoxe, în privința *dogmelor*, a *disciplinei* și a *cultului*. *Patriarhia însă, poate la trebuință, a ne consulta și pe noi*, în asemenea materii; putem și noi în asemenea cazuri să o consultăm. Patriarhul este socotit la noi, ca *primul ierarh al Bisericii ortodoxe*, și mitropolitii noștri, îl pomenesc la sfintele slujbe, implorându-i de la Dumnezeu *pace, sănătate, onoare, viață îndelungată și povățuire a Bisericii, pe calea cea*

dreaptă. Vom primi de la acest centru bisericesc, cu dragoste, chiar povătuiri spirituale, de folos națiunii și Bisericii noastre. Dorim însă, ca *corespondența noastră bisericească*, să fie în formele obișnuite la noi și cerute de demnitatea reciprocă“.

Respectiv de *sfințirea mirului*, zice: În *Pidalion*, numai un singur canon (6 Cartg.) vorbește despre sfințirea mirului, poruncind: „că săvârșirea Mirului, să nu o facă presbiterul“; deci: se rezervă Episcopilor acest drept și prin urmare: „Oricare episcop ortodox poate săvârși sfințirea sf. Mir“. S'a introdus însă uzul ca, în fiecare țară, cu Biserica autocefală, sfințirea mirului să se facă numai în bisericile principale, ca: În orient, se face la patriarhiile din *Constantinople, Ierusalim, Alexandria, Antiohia, Crit. In Rusia la Petersburg, Moscova și Kiev. In Austria la Carlouitz, Sibiu și Cernăuți. Și cu-vântul principal este că, cheltuelile ce necesitează aceasta, mai ușor le pot suporta centrurilor bisericilor autocefale.*

Melchisedec mai adaugă că: Chestia Mirului la noi, niciodată n'a devenit obiect de discuțiune teologică sau jurisdicțiune canonică! Din punctul de vedere *istoric*, din vechime, uneori, *sfințirea Mirului* se făcea în țara noastră, profitând domnitorii noștri de venirea în țară a patriarhilor din

Orient și potfindu-i a săvârși mirul, împreună cu ierarhii țării. Alteori patriarhii din orient, trimiteau mitropoliților noștri *sf. Mir*, ca dar; iar în timpul din urmă și-l procurau, când de la Constantinopole, când dela Kiev; mai înmulțindu-l cu câte puțin unt-de-lemn curat, ca să ajungă mai mult. Da ca pildă pentru aceasta, pe patriarhul *Meletie Pigas*, al Alexandriei, din sec. XVII-lea care trimțând sf. Mir, mitropolitului Moldovei, și Sucevei, Gheorghe Movilă, îi zice, în scrisoare; „Inmulțește-l, cu regula știută“¹.

Din punct de vedere *dogmatic*, sf. Mir este unul din misterele Bisericii, prin care se pecetluiește *bolezul*, se pune *pecetea darului sf. Duh*, asupra noului membru al Bisericii, adecă a celui botezat. Biserica trebuie să fie depositară a tuturor mijloacelor de sfințire și perfecționare a credincioșilor, trebuie să aibă la îndemână, toate mijloacele, spre săvârșirea și administrarea tainelor și spre perfecționarea în viața creștină. Unul din aceste mijloace fiind și „sf. Mir“, se cere neapărat ca el să se producă în fiecare loc-calitate, unde este organizată o *Biserică autocefală*; căci a căuta acest mijloc de sfințire, pe la Bisericile din alte țări, ar însemna că aceea Biserica, nu posedă toată plenitatea mijloacelor de mântuire și sfințire; prin urmare dar, sfinți-

1. Revista: Biserica ortodoxă română, VI. 1882. p. 753.

rea sf. Mir este un atribut indispensabil, pentru o Biserică autocefală.

În această convingere, sinodul Bisericii ortodoxe autocefale române, bazat pe canoane, pe istoria generală a Bisericii ortodoxe și pe istoria Bisericii noastre, precum și pe însemnătatea dogmatică și exemplul altor Biserici autocefale, a *hotărît*: A săvârși în România, în biserica catedrală a primii mitropoli, *sfințirea Mirului*, după rânduiala stabilită întru aceasta de Biserică și după cum se face și la alte Biserici ortodoxe autocefale. Această *hotărîre este nestrămutată pentru todeauna, până când va exista Biserica ortodoxă a națiunii române.*

Cât privește despre *svonul*, că în Biserica română s'ar fi introdus oarecari inovațiuni, ca: „stropirea și turnarea la botez, înmormântarea bisericească a sinucșiilor, introducerea calendarului gregorian, demnități patriarhale și alte no-visme“, sf. Sinod, nu are nici o cunoștință despre asemenea inovațiuni, căci în Biserica ortodoxă română, s'au păstrat neatînse prescripțiunile canoanelor respective...

Trei ani după acest răspuns, plin de demnităte, mitropolitul primat *Calinic*, interveni prin ministerul cultelor și instrucțiunii publice, către patriarhal Constantinopolului *Ioachim IV*, ce-rându-i recunoașterea formală de către patriarhie a

„autocefaliei Bisericii ortodoxe Române“, care de fapt există, din vechime, promițând că Biserica ortodoxă română, va păstra *unitatea dogmelor cu Biserica ecumenică* și că numele patriarhalului se va pomeni, conform canoanelor, la sf. servicii.

Sanctitatea Sa, patriarhalul, prin scrisoarea Sa din 25 Aprilie, 1885, răspunde mitropolitului *Calinic Miclescu, că cererea I. P. S. Sale. de a se recunoaște Biserica ortodoxă Română de autocefală, s'a găsit rațională și dreaptă, de sinodul patriarhal și deci trimite Tomosul patriarhal cu încunoștințarea, că s'a comunicat tuturor bisericilor ortodoxe autocefale că: Biserica ortodoxă română, a fost recunoscută de patriarhie, autocefală¹, Astfel a știut Melchisedec să susțină *autofefalia* Bisericii ortodoxe românești și să apere demnitătea ei, cu tot temeiul.*

Pe acea vreme venea regulat la ședințele sf. Sinod, la Senat și la Academia română, al căreia membru activ era. Stătea mult la București. De eparhie n'avea grija, fiindcă știuse a-și alege oameni pricepuți, corecți și de încredere. Așa sunt oamenii mari, văd adânc, ciesc în suflete și știu a-și alege subalterni.

1. Revista: *Candela* Cernăuți 1885 p. 362, — Cf. și jurnalul: *Ortodoxul*. București 1885. Nr. 21, 33, 49-50.

Dintre aceștia, scoatem în relief, trei oameni, cari s'au atașat de persoana sa și cari l-au urmat pe Melchisedec, la Huși, la Ismail și Galați și în urmă la Roman și anume: *I. V. Mandinescu*, directorul cancelariei episcopale, care conducea toată corespondența eparhială¹.

1. Născut la 26 Februarie, 1895, în Iași. Era fiul preotului Constantin și al soției sale Anastasia din Tatarrași. Studiile superioare le făcuse la „Socola”. Frate cu profesorul de istorie *Ioan Mandinescu*, dela Iași, care a publicat un manual de istoria universală. La început a fost și el profesor la seminarul „Socola” de istoria bisericească, publicând și un manual intitulat: *Istoria sfințită a vechinului și Noului Testament*, pe care

Melchisedec îl recomandă ministerului ca manual didactic, pentru clasa a III-a secundară, (vezi: arhier. Dr. *Veniamin Pocițan* Ploșteanu: *Momente din viața și activitatea lui Melchisedec*. . 1936 București p. 32).—Cunoscut și apreciat de Melchisedec. A fost chemat de acesta ca profesor la seminarul din Huși. Mai târziu, când Melchisedec este numit locotent de episcop, chiamă pe Mandinescu și-i oferă postul de director al cancelariei episcopiei, — post de mare încredere și răspundere, pe acele timpuri. Mandinescu primește, lăsând catedra, precum și însărcinarea ce i se dăduse, de bibliotecar al seminarului din Huși. Fusese profesor la Huși, de *limba latină, retorică și istoria bisericească* (Vezi: arhier. Veniamin Pocițan Ploșteanu, op cit p. 12 și 15).—Mandinescu urmează pe Melchisedec dela Huși la Ismail, Dunnărea-de-jos cu reședința la *Galați* și în urmă, la *Roman*. A trăit celibatar. Avea locuința lângă cancelaria episcopiei. Înalt de statură, fața lunguiață, purta barbișon, corect la îmbrăcăminte, sobru în viață, fire delicată. Era mâna dreaptă a lui Melchisedec. Ei îi ținea și socotelile particulare, căci Melchisedec, nu se ocupa cu chestii bănești. La masa comună, a cierului și funcționarilor episcopiei, Mandinescu ocupa locul la dreapta episcopului. Bărbat bine văzut și în oraș, serios și moral.

Melchisedec îl lasă, prin testamentul său, epitrop al școlii de copii mici, înființată de el, la „Fundafția Melchisedec” din Roman.—După moartea lui Melchisedec (16 Mai 1892), Mandinescu s'a retras din episcopie, la Fundafție, unde erau case de locuit, dându-și demisia din postul de director al cancelariei episcopiei și aranșându-și drepturile la pensie. Ca pensionar, a fost ales, în partidul liberal, *primar* al orașului Roman, lăsând o frumoasă amintire, printre orașeni. Moare la 14 Iulie, 1906, în vârstă de 71 ani. A fost înmormântat în cimitirul orașului.

II. Arhimandritul *Ieronim Ștefănescu*, care conducea gospodăria toată și purta grija și de biserică² și al III-lea, arhidiaconul *Isidor Bușilă*, care — pe lângă biserică, — se ocupa și cu cultura pomilor și a florilor³. Era desăvârșit horticultor.

2. Frate mai mic a lui Melchisedec. Înalt, voinic, cu fața roșcovană. Avea școala mânăstirii. De tânăr intră în monahism, fiind hirotonit ieromonah și cinstit cu rangul de arhimandrit. De dimineață de tot se scula și se ducea în ogradă, să deștepte pe oameni la treabă. Pare că'l aud: Moș Timothe. ce fac vitele? — Iaca acu le dau de mâncare. Se ocupă cu gospodăria episcopiei din afară.

De aici, trecea la câmară și da poruncă Mariei, pentru roșirea mesei zilnice. Se întorcea apoi acasă și se pregătea pentru biserică. Păr. Ieronim știa slujba derost. Nu puteai face o greșală, cât de mică, de tipic sau de citire, căci păr. Ieronim te corija. E păcat să lași vre un cuvânt din slujba lui Dumnezeu. Cunoștea și cântările bisericești Avea o voce liniștită, melodioasă. La masa comună a personalului episcopiei, stătea la stânga lui Melchisedec. Adesea se contraria cu dânsul. Într'o zi, ia vorba despre preoții tineri, care-și tundeau părul, și-și potriveau barba și mustățile. Nu se cuvine — zice Ieronim. — că așa a lăsat Dumnezeu.

— Da, răspunde Melchisedec, dar Dumnezeu a lăsat și chebbe și rapân și unghii, de ce le curăți?

Așa avea obiceii păr. Ieronim, ținea la vechile orânduiri și nu-l puteai scoate, dintr'ale lui — în ruptul capului. După moartea lui Melchisedec, a trecut și el la „Fundafția Melchisedec”, ca epitrop, până ce și-a dat obșteșcul sfârșit.

3. Era născut într'un sat din jud. Bătoșani. Făcuse seminaurul la „Socola”, cursul inferios. Probabil că fusese elev a lui Melchisedec, de care se atașază de tânăr și la care ținea foarte mult. La Huși intră în călugărie și se face ierodiacon, devenind mai în urmă arhidiaconul episcopiei. Il însoțește pe Melchisedec, dela Huși, la Ismail și Galați și în urmă, la Roman. De o statură potrivită, tras la față, cu barba castanie. Fire delicată și miloasă. Avea ceva nobil într'ânsul. Tordeauna te

La București, *Melchisedec*, locuia în locul sf. Sinod, — o casă mare, cu etaj, în curtea bisericii sf. Dumitru din str. Carol I. Sus era sala Sinodului și jos stătea *Melchisedec* și frațele său *Valerian*. Casele acestea aveau și ananase în curte, pentru bucatărie și locuința per-

primea cu zâmbet de bucurie și inimă bună. N-a fost om, care să nu fi fost primit și tratat după cuviință, în chilia păr. Isidor. Ceaiul dela păr. Isidor, garnisit cu diferite bunătați și fructe era cunoscut tuturor; iar printră la casa sa era din toată inima. El personal servea. N'avea pe nimeni de ajutor. Ca arhidiacon era neintrecut. Cunoștea toate dichisurile sau cum se zicea pe atunci, toate marafeturile arhieresti. Mulți au învățat dela dânsul diferite reguli și mișcări, la slujbe pompoase cu vlădici. Păr. Isidor nu slujea decât la sărbători mari și când veneau la Roman, persoane străine distinse. Atunci să-l fi văzut. N'avea voce înaltă, dar era tare dulce și melodioasă; iar ținuta demnă și mișcările diaconesti, te cucereau.

Isidor, în timpul iernii mai ales, era nelipsit dela biserică. Știa slujba, ceaslovul și psaltirea pe de rost. Nu era chip să facă vre o greșală la cântare sau la citit vre un elev din seminar, că păr. Isidor îl corija. Dar totdeauna cu bunătațe, cu duhul blândeiții. În timpul liber citea. Avea cărți de valoare și nu înceta de a se instrui. Știu că avea și cărți vechi de medicină. Toate leacurile le știa. Nu întreba cineva pe păr. Isidor de ceva și să nu capete răspunsul dorit. Așa era el, gata de a sări în ajutorul oricui, bun la inimă și îndatoritor.

Dar specialitatea păr. Isidor era *horticultura*. Nu știu unde învățase, că știa foarte bine să altoiască trandafiri și fel de fel de împerecheri de flori și pomi fructiferi. Florile? Era un colț de rai grădinița păr. Isidor. Toată ziua îl vedeai cu antereul străns la brâu, îngrijind și cultivând florile cele mai alese. Veneau familiile cele mai nobile din Roman la episcopie, numai pentru ca să admire grădina păr. Isidor. Era un adevărat peletinaj, mai ales în lunile de primăvară. Plecau cucoanele cu buchețe de flori în mâini dela păr. Isidor, ba și cu câte un coșu-

sonalului de serviciu. Ca menaj, ambii arhierii erau îngrijiți de fiica văduvă a lui *Valerian*, *Luceția Rozei*. Avea duhovnic pe pr. Filip Pașcanu, dela biserica de aci „sf. Dumitru”. Toate mergeau cu bună rânduială. Era la *apogeul* activității sale, în toate ramurile de activitate.

De aci înainte începe a pogori, fiindcă succesele sale erau prea evidente și personalitatea sa, se ridicase mult, față cu alți colegi ai săi, fără merite, dar dornici de a vâna posturi înalte pe alte căi, afară de calea muncii și a meritului. Incep intrigile — de cari *Melchisedec* nu era capabil — cari-l silesc, ca să vină la sinod, din ce în ce mai rar... spre a evita scandalul.

leț de caise roșii parfumate; și totdeauna cu un duh de religiozitate, de evlavie, pe care îl-l inspira acest călugăr, harnic, modest și cucernic, în cel mai înalt grad.

După *Melchisedec* venind la Roman episcop, *Inochentie* *Moisii*, ucenicul lui *Melchisedec*, a făcut pe păr. Isidor, pe care-l cunoscuse de la Huși, ieromonah, ridicându-l și la demnitatea de *arhimandrit* de scaun. Cât a trăit *Inochentie* — un an și câteva luni — a stat Isidor la episcopie. După moartea lui a venit episcop la Roman *Ieronim* (Popa Ivan dela biserica *Domnița Bălășa* din București). Păr. Isidor s'a retras atunci „la *Fundația Melchisedec*”, căci prin testament, *Melchisedec* stabilise ca și Isidor să stea la *Fundație*, când va voi. Re-gulându-și drepturile la pensie, a stat la *Fundație*, până la 1914, August 30, când încetează din viață, în vârsta de peste 70 ani și este înmormântat în cimitirul urbei Roman. — Dumnezeu să-l odihnească între cei aleși ai săi: iar eu mărturisesc, pe sfânta dreptate: Călugăr înțelept, moral, cuvios, harnic, cu frică de Dumnezeu și bun primitor de străini ca părintele Isidor, n'am cunoscut în viața mea.

În Decembrie 1885, îl vedem că vine la sinod, de astă dată nu voios și dornic de muncă, ci pentru a se apăra de unele învinovățiri, cari i se aduceau de către unii din colegii săi eviscopi, împreună cu ministrul de culte de atunci.

Lată cum stăteau lucrurile: În primăvara anului 1885, se pusese la cale înființarea unei *asociații ortodoxe*, în Iași. În acest scop se alesese un comitet de persoane onorabile, care se chibzuiască asupra mijloacelor necesare, pentru *apărarea și întărirea sfintei noastre Biserici ortodoxe*. Se dobândise și aprobarea mitropolitului Moldovei și Sucevei. A fost poftit și *Melchisedec*, care felicită această inițiativă și promite concursul său; căci, zice el, „cine apără Biserica națională, apără patria și nația sa; afirmă aceasta, cu toată convingerea mea. Ca dovadă de aderarea mea, la programul *asociațiunii romano-creștine-ortodoxe*, promit a contribui, cu suma de 10.000 de franci. O singură dorință și rugămintă, a mea pentru prosperitatea acestei asociațiuni este, ca să rămână, pentru totdeauna, o asociațiune morală și eminentamente creștinească și să nu degenereze în politică...

S'a ținut prima adunare a acestei asociații, în ziua de 12 Aprilie (1885), în casele lui N. Rossetti — Rosnovanu. Melchisedec a fost proclamat *președinte*, fiind ales și în comitet, împreună cu

alte două persoane: *Nicolae Rosetti* — *Rosnovanu* și *Nic. Maurocoradat*, cu misiunea de a alcătui un program de activitatea acestei asociații. S'a comunicat faptul și guvernului, cerându-i protecția și ajutorul său.

Era ministrul de culte și al instrucțiunii publice, D. A. Sturdza, care cere deslușiri lui Melchisedec de rostul acestei asociații. Melchisedec îi răspunde, expunându-i lucrurile cum s'au petrecut și încheind cu cuvintele: „Cucoane Mitică! Afirm că în această asociațiune, eu n'am văzut nici un scop rău și vătămător țării și guvernului. Vă asigur că, oricând aș simți orcăt de puțin, abatere spre rău, eu mă voi retrage. Până atunci nu am nici un motiv, de a nu da sfaturile și povătuirile mele, celor ce le cer, în favoarea Bisericii și a religiunii noastre strămoșești, căci astfel aș abdica dela chemarea mea de eviscop”. Cu toată această justificare sinceră, asociația ortodoxă dela Iași, a fost bătută de *filorusim*, fapt care a adus multă mâhnire lui Melchisedec și a avut de urmare, că guvernul, prin ministrul cultelor, a propus, în ședința sf. sinod dela 3 Decembrie, 1885, un *regulament*, relativ la autoritatea sf. sinod și la concediile membrilor acestui corp. În primul articol din acest regulament, se zice: „Membrii sf. sinod, nu pot provoca, pentru afaceri și interese bisericesti, *întru-*

niri, afară de acelea ale sf. sinod; nici pot lua parte la alte adunări decât aceia a sf. sinod. Se înțelege dela sine, că Melchisedec a combătut temeinic acest *regulament* de încetușare de-săvârșită, a activității episcopilor, în afară de sf. Sinod, împiedecând orice inițiativă particulară, pentru interesele Bisericii. De asemenea se împiedică episcopii a trece granița, fără încuviințarea capului Statului. După lungi și furtunoase discuțiuni însă, regulamentul s'a votat în ședința dela 13 Decemvrie (1885), fiindcă guvernul, în prealabil, câștigase adeziunea celorlalți membri ai Sinodului. Melchisedec s'a abținut și văzându-se părăsit de ceilalți colegi ai săi, a rupt relațiunile cu cei mai mulți dintr'ânșii¹ între care și cu amândoi mitropoliții. Fratele său mai mic, arhiepiscopul *Valerian*, îi scrie relativ la acest caz: „Am avut și eu ocazie a fi spectator, la o parte din luptă: V'ați luptat, cu demnitate și curaj — ceia ce vă face multă onoare — dar în fine, a trebuit să cădeți, sub greutatea numărului, și a forței!...”

Și, din nenorocire, învingătorul are dreptul a dicta condițiile și învinsul, a se supune lor... Prin urmare, n'aveți cuvânt a fi supărat pe mitropoliți, pentru această cauză; ei n'au făcut decât ceia ce se pare că le a convenit, fiind favorizați de asla dată și de puternicul sprijin al

1. C. Diculescu: *Episcopul Melchisedec*, studiu .. p. 161—7.

guvernului. Îl sfătuiește apoi, să se împace cu membrii Sinodului, dând dovadă de smerenie, ca și Mântuitorul care a spălat picioarele ucenicilor săi, până și a lui Iuda. Să facă vizită canonică părinților mitropoliți, cari sunt frații mari ai săi, căci Dumnezeu și țara, i au ridicat la treapta înaltă unde se află. Vă rog și vă conjur: Veniți a ne da și această pildă de abnegație, cu care veți complecta coraliul frumoaselor virtuți ecleziastice, ce ne ați învățat a urmă. Îndepliniți vă rog, cuvântul Mântuitorului: *Cel ce va face și va înușla, acela mare se va chiema*...”

Îi amintește cuvintele Mântuitorului: „Să nu apune soarele întru mânia voastră,” căci cum vom aduce rugăciunile și jertfele noastre sacre, pentru iertarea fraților noștri adormiți, pe care nu i-am putut ierta în viață? Când noi vom fi în morământ, cum vom putea spera, la solicitările mângâietoare ale Bisericii luptătoare și triumfătoare, când noi vom fi fost în viață, neîndurați, și răz-bunători, către frații noștri? Eu cred că reputația cămillelor (cari țin minte numai răul ce le face cineva), nu este cuvințioasă urmașilor lui Hristos și spre a scăpa cineva de cursele cele nevăzute, cari ne încongiură deapurrarea, să ascultăm povățuirea Domnului: Când aduci darul tău la Altar și acolo îți vei aduce aminte că fratele tău are ceva asupra ta, lasă acolo darul tău și mergi

de te împacă cu fratele tău și viind adă darul tău. Inima mi se frânge, când aud pe sfântul Ioan cuvântătorul de Dumnezeu, cum califică pe cel ce zice: „iubește pe Dumnezeu; iar pe fratele său urăște“¹.

Aceste cuvinte, firește, au înduioșat inima lui Melchisedec, făcându-l a uita toate și a se întoarce în sânul fraților săi. Dar, ce folos? Dușmanii, nu-l lăsau în pace. În fruntea lor erau doi episcopi mai tineri: *Ghenadie* al Argeșului și mai ales *Partenie* al Dunării de jos. Amândoi aceștia — dornici de scaunul de mitropolit — se folosesc de dușmănia personală ce există între Melchisedec și D. A. Sturdza și să năpustesc, cu înverșunare asupra lui. Așa în ședința din 12 Noemvrie, 1887, Ghenadie ridicându-se, între altele, zise: „E o fericire, pentru Biserica română, că are un ministru ca d. Sturdza, și din contră pentru același Biserică, Melchisedec e o nenorocire, căci el e sâmburele, care a împiedecat dela început înflorirea păcii și a dragostei în sfântul Sinod“. Atât Sturdza cât și Melchisedec erau de față la ședință: unul culegea laudele (nesincere), altul injuriile².

1. C. C. Dicuțescu: *Episcopul Melchisedec*. Studiu... București, 1908, p. 161—7.—Cf. de același: *Correspondențele lui Melchisedec*. București, 1909, p. 51.

2. C. C. Dicuțescu: *Din corespondențele episcopului Melchisedec...* op. cit. p. 7—cf. sumarele șed. sf. sinod din acel an p. 23.

În primăvara anului 1888, Melchisedec vine la sinod, și prezintă memoriul său; despre *starea preoților din România și despre pozițiunea lor morală și materială*. Cu această problemă s'a ocupat el în nenumărate rânduri și a luptat în *divanul adhoc*, în *sf. Sinod* și în *senat* pentru rezolvirea ei; pentru că ținea, ca toți servitorii bisericești, fără deosebire, să fie salariați, potrivit cu poziția, demnitatea și rolul lor în societate. Dar toate încercările lui au fost zadarnice. „Melchisedec mai face o ultimă încercare, scriind acest *memoriu*. Afirmăm cu certitudine, că nici meni până la dânsul, n'a studiat și n'a pătruns mai bine, *chestiunea clerului*, cum a aprofundat-o Melchisedec, în acest memoriu. E strigătul de durere al unui bărbat, care vedea, în ruina unei instituțiuni, începutul de ruină al neamului său. Zeluț ce avea Melchisedec pentru ridicarea clerului, se vede și de acolo, că la sfârșitul memoriului propune sf. Sinod, ca să nu treacă nici o sesiune a sa, fără a face o amintire, guvernului Majestății sale Regelui, prin ministrul de culte și instrucție publică ca să elaboreze, fără întârziere, un *proiect de lege*, pentru *îmbunătățirea poziției materiale a clericilor* și a clerului, atât urban cât și rural, precum și o *reorganizare a seminarilor*, conform cu timpul. Totuși acest cleric de frunte al Bisericii române, n'a avut feri-

cirea, să-și vadă împlinită această scumpă dorință a sufletului său, pentru realizarea căreia luptase atât de mult. Melchisedec moare în primăvara anului 1892; iar legea clerului mirean ia ființă, cu un an mai târziu, în 1893.

Cât de mult ținea el la îmbunătățirea soartei clerului se vede și din testamentul său, unde scrie, că, fără cultură, clerul va fi amorțit și stăpânit de prejudițiile vulgare și de vici; iar Biserica va deveni o instituție moartă, destinată numai a însoți pe morți la mormânt.

Aceasta ar fi, în trăsături generale activitatea lui Melchisedec, ca membru al Sinodului, sub *Cuza-Vodă* și *Carol I.* N'am amintit despre luminile date de el în discuțiunile urmate asupra propunerilor urmate de ceilalți colegi, nici de mijloacile lui directe față de autoritățile respective.

Din cele expuse până aci, am putea zice că, aproape întreaga organizațiune modernă a Bisericii noastre, cu instituțiunile ei religioase se datorește, în bună parte priceperii și stăruințelor lui Melchisedec. Dar și cele ce s'au făcut după moartea lui încoace sunt, sau propuneri făcute de el, cari nu s'au putut realiza în timpul vieții lui, sau o dezvoltare progresivă, pe temelile puse de dânsul. Melchisedec a avut toate calitățile unui bun organizator: Un spirit practic, în cel mai larg înțeles al cuvântului, o minte coordonatoare,

o energie și o stăruință, demnă de admirat, din care pricină marea majoritate a sinodalilor, l-au secundat multă vreme, realizându-se îmbunătățirile arătate mai sus iar după ce s'au început *atacurile* împotriva lui și-a pierdut liniștea și curajul și n'a mai putut, lucra nimic.

Punctele de atac. Încă din 1883, când a publicat memoriul: *Papismul și starea actuală a Bisericii ortodoxe în regatul României*, iezuiții s'au pornit cu ponegririle împotriva lui Melchisedec. Nu-l puteau uita, cu nici un preț. Pe sub ascuns unelteau fel de fel de intrigi și calomnii împotriva lui, ca să-l compromită și să-l discrediteze. De partea lor câștigaseră pe *D. A. Sturdza* și chiar pe unii dintre episcopi. Dar ce-i puteau găsi lui Melchisedec, barbat cu înaltă cultură și cu o viață morală indiscutabilă. Ascultați ce iscodeau:

Fiindcă își făcuse studiile în Rusia și fusese bine primit la curtea țarului, — când a fost trimis de țară în misiune diplomatică — având și oarecari simpatii față cu Rusia pravoslavnică, ziceau că-i *rusofil*. Ba și mai mult, că-i *agent al politicii rusești în România*. În acelaș timp, fiindcă regele Carol I, era catolic, îi urzise, că conspiră împotriva regelui, aspirând a se gândi, la un monarh pravoslavnic. Astfel de lucruri, ziceau ei, că s'ar fi pus la cale în casa *Rosnovanului* din Iași, cu ocazia întemeierii *asociației ortodoxe*,

din 1885. Calomniile de acestea erau purtate din gură 'n gură și de unii membri ai sf. sinod, cari erau ținuți în umbră de personalitatea prea proeminentă a lui Melchisedec. El însă, căută să fie circumspect, dovadă următorul caz:

În primăvara anului 1888, Rușii serbau jubileul de 900 de ani, dela creștinarea lor. Melchisedec ar fi voit să se ducă și el la *Kiev*, cu prilejul acestui mare eveniment. A trebuit însă să renunțe, din motive de prudență. Într'o scrisoare către *T. L. Maiorescu*, ministrul cultelor și instrucțiunii publice de atunci, Melchisedec îi zice: „Să nu creadă cele ce i-s-ar spune de către Mitică Sturdza, cum că el este *rusofil*,” pentrucă Sturdza este un agent al propagandei iezuitice și găsimd în mine un apărător neînduplecat al Bisericii noastre strămoșești, care aparține la ortodoxia orientului, a unit toate forțele viclesugului iezuitic, spre a mă denegri înaintea țării și a națiunii mele, reprezentându-mă ca pe un agent al politicii rusești. Adevărul este, că eu am simpatii pentru Biserica rusă, ca și pentru celelalte Biserici ortodoxe: Greacă, sârbă, bulgară, precum și pentru toți românii ortodocși, cari formează diferite biserică, prin statele vecine. *Asta-i totul*. Pe tărâmul politic însă, eu nu am altă țară mai iubită decât România, căreia servesc aproape de 50 ani din viața mea... În încheiere adaugă: Mi-am per-

mis această explicație, pentrucă mi-ar părea rău, —ca un bărbat ca Domnia Voastră, pe care totdeauna v'am iubit și v'am stimat — să cază în cursa vicleană a *descreratului Sturdza* și a veninoșilor *iezuiți*, cari stau pe ascuns, la pândă, căutând pradă¹.”

Dușmanii săi însă, găsiseră calul de bătae și continuau cu atacurile, din ce în ce mai violente, mai ales în sf. sinod. — Iată câteva cazuri:

În toamna anului 1888, se ridică *Partenie*, și-l apostrofază: „Fii sigur că noi nu avem încredere în cuvintele P. S. Tale și nici că te voi mai lăsa, să faci ceiace ai făcut până acum”. Melchisedec s'a resimțit mult, de cuvintele aspre, spuse cu violență, de colegul său, mult mai tânăr și pentru a evita scandalul, în sesiunea din Mai, 1889, n'a mai venit la sinod, 17 zile. Dar, dușmanii săi, nici așa, nu-l lăsa în pace. Cum? Se ridică de astă dată, Ghenadie (erau înțeleși) și cere sinodului, cu multă aprindere — nici mai mult nici mai puțin, — să-i declare scaunul vacant și să-l *distine* din episcopat. Îi răspunde ucenicul lui Melchisedec, arhierul Ioanichie Flor Băcăoanu, zicând: „Declarându-se vacant scaunul lui Melchisedec, s'ar da o lovitură teribilă însăși sinodului, care timp de 20 ani a fost alimentat

1. C. C. Dicuțescu: Episcopul Melchisedec. Studiu... p. 167-69.

cu lucrările acestui episcop¹“. Cererea lui Ghennadie a rămas fără nici o urmare. Se temeau și nodalii de un mare scandal, dacă ar fi procedat după dorința lui Ghennadie.

Dar cea mai sălbatecă lovitură a îndurat marele Melchisedec, în sesiunea din toamna anului 1891.

Venise în discuția Sinodului cazul diaconului Hâncu, dela Tecuci, pe care Melchisedec îl exclusese din cler, din cauza scandalurilor și faptelor imorale ce săvârșise. Un înfocat apărător însă găsisse acel diacon, în persoana lui Partenie. Văzând că Sinodul nu-i ascultă propunerile, anume, între altele aceia de a nu fi primiți la ședințe, în timpul judecării celui diacon, Melchisedec și alți doi arhieriei, Partenie a aruncat lui Melchisedec aceste cuvinte, pe un ton violent :

„Acum să te desvăluiesc, ca să te cunoască lumea, cum judeci și administrezi, și ce fel îți este aureola ce voești să ai în Biserica română . Cum în sumarul ședinței nu s'au consemnat toate vorbele schimbate în Sinod, cu acea ocazie, cred necesar a relata cazul, așa cum mi l-a povestit un martor ocular. Intre altele, Partenie a zis lui Melchisedec : „Îți voi smulge eu aureola, pe care singur ți-ai pus-o pe cap...“. Foarte îndurerat, Melchisedec, îndreptându-se către mitropolitul pri-

mat, zise : „Inalt Prea Sfințite. Ia-mi apărarea... sunt insultat... aud vorbindu-se de o aureolă...!?.

Mitropolitul *Iosif*, ca președinte al Sinodului, din cauza slăbiciunii ce-l caracteriză — căci nu putem crede că ar fi fost mulțumit de umilirea îndurată de episcopul ce-l întrecea în strălucire, — n'a luat nici-o atitudine, față de violențele lui Partenie. Văzând că nimeni nu se ridică pentru dânsul, și că mulți din colegi încuviințează chiar prin atitudinea lor, atacurile ce i se aduceau, Melchisedec zise cu lacrimile în ochi : „*De astăzi înainte, nu voi mai călca în această adunare !... Nicio mulțumire nu mai sper aici... De ar veni dulcea primăvară... să mai văd florile și pe copiii jucându-se, în grădina episcopiei!*...“¹.

Și n'a mai călcat. Venea la ședințele senatului și la Academia română, unde era stimat și apreciat de către reprezentanții științei și literilor române; la sinod însă, n'a mai călcat, de și ședințele sinodului se țineau deasupra caselor unde locuia el. Ce era să mai caute, când fusese brusc și întâmpinat cu vorbe grosolane, de către dușmanii săi, niște pigmei față cu dânsul.

S'au văzut urmările. *Ghennadie* Petrescu al Argeșului a ajuns *mitropolit primat*; iar *Partenie* Clințeni — cel negricios cu înfățișarea și

1. Sumarele ședinții din 7 Decembrie 1888, p. 104.—cf. C. C. Diculescu : Din corespondențele lui Melchisedec... op. cit, p. 7

1. C. Diculescu : Din corespondențele lui Melchisedec. p. 8.

prea slobod la vorbă—a urcat scaunul mitropoliei Moldovei și Sucevei¹.

Dar, și cu această ocazie s'a dovedit că este o justiție immanentă în lumea aceasta. Dumnezeu, care nu rabdă până în sfârșit, nu i-a îngăduit ca să rămâie multă vreme pe tronurile unde se ridicaseră, prin intrigă și silnicie și nici să închidă ochii ca mitropolii; iar după moartea lor, nimeni nu mai pomenește de dânșii. „Perit-a pomenirea lor, cu sunet“. Dumnezeu să-i erte și să-i odihnească, că n'au știut ce fac².

1. Lângă Partenie se alipise și arhier. *Calistrat* Orleanu Bărlădeanu — vechiu dușman a lui Melchisedec, precum și prof. *Dragomir Demetrescu* dela teologie. Câte-și-trei cu studiile dela Atena. Câte-și-trei meșteri urzitori de intrigă. În fiecare seară țineau sfat fără-de-lege în casele bisericii Zlătari, unde locuia Partenie, când venea în capitală. Dar și acești tovarăși, ca și Partenie, au îndurat aceeaș soartă. Calistrat moare în toamna anului 1916, când se începuse războiul cel mare. L'a condus la cimitir doi ucenici: Valerian, fratele lui Melchisedec și Dragomir. Când au ajuns la cimitir, sburau pe deasupra aero-plane nemțești. Dragomir îl roagă pe Valerian să-i citească prohodul. Valerian — de frica aeroplanelor — ca să nu stea mult în cimitir, îi zise: *I-l-am cîtit în trăsură*. Și așa, l au aruncat în groapă. Atunci Dragomir, care era un om, cu mult simț, zice: „Este o rațiune a lucrurilor în lumea aceasta“. La mulți morți a dat rasol (a scurtat slujba), Calistrat, dar și rasoleală cum i-a dat lui Valerian, încă n'am văzut.—Dragomir însăși, a murit otrăvit prin intoxicare, în primăvara anului 1926. Cu dorul de a merge la Ierusalim pentru sărbătoarea Paștelor, a plecat pentru totdeauna la Ierusalimul, cel de sus: Dumnezeu să-l odihnească!

2. Pe ziua de 31 Decemvrie 1908 *Partenie* își dete *paretisis* în mâna domnitorului Carol I, zicând: „Eu smeritul și nevrednicul robul lui Dumnezeu și al majestății Voastre, slugă supusă

Șase luni mai târziu,— în ziua a 16-a din luna florilor, la care ținea așa de mult Melchisedec — în anul 1892, își dete și el obștescul sfârșit, la reședința episcopiei sale, din Roman, în pace și în regretele unanime a tuturor celor cari l-au cunoscut. Intre aceștia se află și fostul său servitor credincios *I. Mihailescu* care mai târziu lasă suma de 35.000 lei pentru „Fundatiia Episcopul Melchisedec“¹.

Sfârșit creștinesc a avut acela care, aproape o jumătate de veac a fost cea mai luminoasă figură a Bisericii românești. Era în vârstă de 69 ani și trei luni. Trupul său a fost îngropat în grădina fundatiei sale, sub umbra brazilor, în parfumul florilor din alele și în apropierea școlii de copii mici, ca și după moarte să mai audă glasurile lor de copii nevinovați și să se bucure în sufletul său, cum

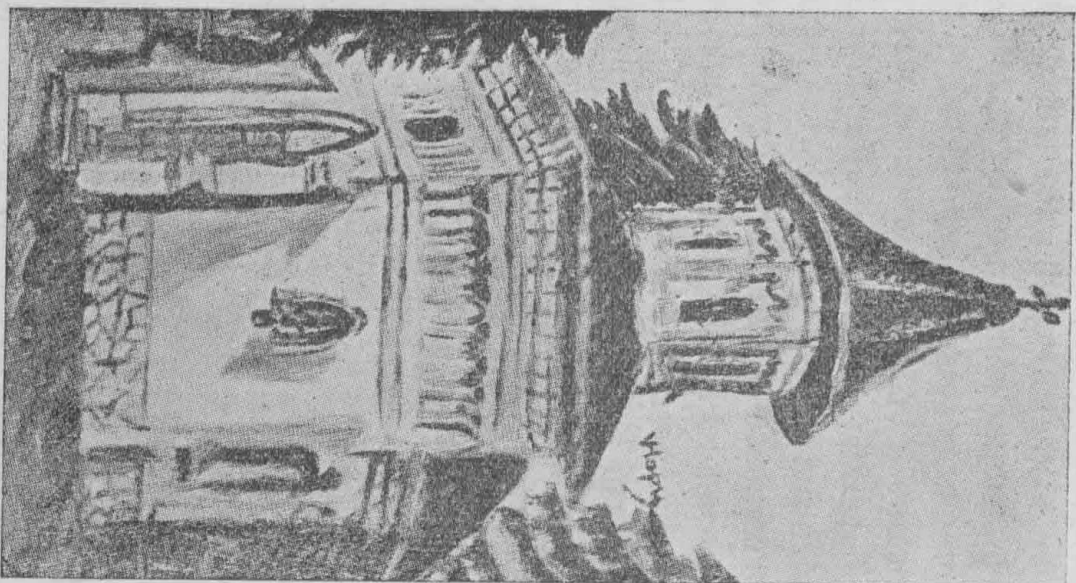
și credincioasă, ne mai putând purta, după datorie, sarcina cea peste măsură de grea a păstorului de suflete din eparhia sfintei mitropolii a Moldovei și Sucevei, am gândit și am dorit, să întrebuițez rămășița vieții mele, întru a mă îngriji cu tot dinadinsul și în deosebi de mântuirea sufletului. Dumnezeu, fie lăudat în vece!

Pentru aceia am și început, mai din vreme, să mă pregătesc, cu cele de immormântare: Las lui Dumnezeu, Sire să facă dreptate și judecată, între mine robul său și între cei ce au șoptit la urechi, au vorbit cu glas și au scris bârfeli îngrozitoare contra mea, ca să-mi necinstească bătrânețele și să-mi amărescă puținii ani ai vieții mele...

Fieți-vă milă, Sire, de arhieria mea, și de bătrânețele mele...

Partenie S. Ciincenti

1. *Vezi Testamentul* său, publicat în tipografia cărților bisericești. București, București 1913. Revista Biserica ortodoxă română XXII Nr. 10, p. 1081-83.

Capela depe mormântul lui *Melchisedec*.

s'a bucurat și în timpul vieții. Alături de dânsul a fost așezat mai târziu, trupul fratelui său iubit, arhierul *Valerian*, ca să fie pe veci alăturiuniți, cum au fost în timpul vieții lor pământești.

O mai frumoasă așezare de morminte arhieresti, nu am văzut.

La moartea sa, până și dușmanul său cel mai aprig (*Partenie*), făcându-i elogii, zice: *Episcopul Melchisedec a fost un ierarh, atât de mare și erudit adânc, încât generația sa, nu l-a putut înțelege* ¹. Intr'adevăr, Melchisedec a fost cel mai cult și mai distins ierarh, din secolul al XIX-lea. A fost *fala episcopatului român*, sau cum îl numește marele român I. I. C. Brătianu, într'un discurs ținut la Iași: *Farul luminos și principele episcopatului român*.

Mai târziu, epitropia a luat inițiativa ridicării unei capele pe mormântul lui. În primăvara acestui an (1939), a fost gata și s'a sfințit, cu deosebită solemnitate, în ziua de 27 Mai a. c. (sâmbăta morților) odată cu parastasul anual săvârșit de data aceasta în capela din grădina fundației lui, prin osârdia epitropiei: *P. S. S. Lucian Triteanu și V. Bărgăoanu*.

Grădina cu brazi, flori mirositoare, biserică

1. *Baba Novac* (Mihone Lugomirescu), în lucrarea sa: *Judecata și judecătorii mitropolitului primat Ghenadie*. București, 1898, p. 172—3.

și școală de copii, acestea au plăcut mai mult lui Melchisedec în viața pământească. Ucenicii lui și acei cari l-au iubit, au făcut așa fel, ca și după moarte, trupul său să fie așezat între acele ce i-au plăcut în viață.

Iară eu, sneritul întru arhieriei, fost discipol al său — prin bunătatea P. S. *Gherontie*, episcopul Constanței, alt discipol al lui iubit scriu aceste rânduri, dintr'un sentiment de admirație, pentru personalitatea lui și de recunoștință, pentru tot sprijinul ce am avut dela dânsul; pentru pilda vieții sale sfinte, care mi-a fost ca o călăuză în viață, pentru toată îndrumarea și pentru toată povăța ce am primit din gura lui; cu convingerea că îndeplinesc porunca apostolului neamurilor, care zice: „Aduceți-vă aminte de mai mari voștri, cari v'au grăit vouă cuvântul lui Dumnezeu, și privind la săvârșirea vieții lor, să le urmați credința (Evrei. XIII, 7).”

Episcopul Melchisedec ca educator

Amințirea morților poate îndruma pe urmași, ca și cetirea unei cărți alese

Contemporanii văd și nu văd. De obicei, ei dau cuiva ori prea mult, ori prea puțin. Abia mai târziu, cumpăna judecății se îndreaptă, dacă s'au păstrat măturii destule despre vieața celui pus la cântar. — De aceea, să înșirăm aici câteva fapte cu privire la episcopul Melchisedec.

*

Istoria bisericii noastre urmează să fie scrisă de acum înainte; însă, pentru asta, va trebui un om cu însușiri deosebite. Ea nu poate ieși din condeiul unui cărturar miop, care se ține de mărunțișuri, ca orbul de gard; nici din toanele unuia care își schimbă părerile, după cum i se năzărește; ci numai din mintea unui bărbat cu o înaltă cultură, cu o reală seninătate și cu o foarte fină intuiție a vieții neamului românesc. Iar asta presupune întâi de toate un Român adevărat, cu toate calitățile de seamă ale poporului nostru.—Ce-ar putea scrie despre credința celor

legați de Carpați un Grec sosit din Fanar, un Rusnac, un Bulgar sau un Modoran din neamul Gavaonenilor, — cum zicea despre Tigani un bătrân preot de la munte! Poate să aibă unul ca acela toate bibliotecile la îndemână; poate să fie îmbrăcat în porfir și vison, împodobit cu omofor pe umeri și cu duzini de engolpicioane pe piept, dar omul de pripas tot *străin* rămâne.

Și nu de la venetici, vom putea afla *care* și *cum* a fost vieața religioasă a poporului nostru.

Iată de ce, aceia care au trăit mai aproape de zidul bisericilor se cuvine să spună lămurit cele văzute și trăite de ei.

I

Până în pragul acestui veac, biserica noastră avea două înfațișări cu totul deosebite: deo- parte, câțiva clerici de un nivel mai mult sau mai puțin înălțat prin atingerea cu cărturarii de aiurea; de altă parte, o preoțime de mir foarte aproape de viața plugarilor legați de vechile tradiții ale pământului dacic. Câteva pilde:

În secol al 17-lea, am avut pe Mitropolitul Petru Movilă, un „prinț” al bisericii, care s'a încumetat să pună la cale până și adunarea unui Sinod al întregii ortodoxii. Ceva mai târziu, Milescu (*voir pereruditus*) era privit ca arbitru în chestii teologice chiar și de unele somități ale Apusului (Leibniz, Bossuet).

Iar în secolul trecut, Veniamin Costaki a ascultat cursuri universitare, înainte de a se sui pe scaunul mitropolitan. — Așa dar, nu ne au lipsit oamenii care să poată privi de la oarecare înălțime problemele bisericeii.

În ce privește clerul mărunt, el abia se deosebea de gloata fără știință de carte. Puterea lui era „darul” și „slujbele”. — Când am prins de de veste, în anii din urmă, că *popa* este un cuvânt latin (nimeni dintre dascăli noștri nu găsise de cuvîntă să ne deschidă ochii asupra unui fapt atât de însemnat), am început a privi cu un interes și mai viu pe toți preoții bătrâni, socotindu-i urmași ai vechilor sacrificatori romani; iar „slujba” lor creștină ni s'a părut și mai plină de înțeles¹.

Așa dar, până mai eri, am avut sub ochi două aspecte cu totul deosebite. Jos — gloata unui cler arhaic, iar sus, la episcopat, din timp în timp, și câte un cărturar de seamă. Abia în anii din urmă, cele două înfațișări ale vieții noastre bisericești s'au mai apropiat prin înmulțirea școlilor, a căuților și a titlurilor academice răspândite chiar la clerul din sate. — Dacă în schimbarea aceasta a prisosit binele sau răul, asta este o altă socoteală pe care n'o poate face cu dreptate ori și cine.

1. Chiar dacă vorba a trecut prin gura Slavilor, mediul a fost român, căci altfel cuvântul ar fi pierit. De la cine Par fi auzit Slavii, dacă nu l'am fi avut noi în limbă?

Deocamdată, însemnăm aci un fapt vrednic de ținut minte: *Melchisedec a trăit și a lucrat în eparhia Romanului, tocmai când a început „Cartea” sa să apropie și de clerul de mir.* Din acest punct de vedere, vom pune sub ochii cititorului câteva însemnări.

II

Până pe la mijlocul secolului trecut, pregătirea clerului se făcea astfel :

Călugării învățau trebile bisericesti pe la mânăstiri, „făcând ascultare” la monahii mai bătrâni, o minunată școală, când aveau pe cine asculta. Și trebuie să mărturisim că mai totdeauna a fost câte un monah cu mare răsunet prin schiturile din codrii țării, de la munte până la Nistru și Dunare. Numai Românii de peste munți au fost lipsiți de aceasta binefacătoare școală a sihastriei, moștenită de la Daci. Dincoace de Carpați, ea nu ne-a lipsit o clipă. Mai ales în Ollenia și în partea de sus a Moldovei, am avut adevărate focare de viața monahală, rămasă și în legende (Danil Sihastru). E așa dar o grea rătăcire ceoace fac unii și alții, dând Rusului Paisie un rol pe care nu l'a avut, spre a-l înfățișa ca pe un fel de „Inainte-Mergător” al vieții noastre mânăstirești.

Cât privește preoțimea de mir, pregătirea ei se făcea la cateheți. Ion Creangă ne-a povestit des-

tule despre catihetul din Folticeni, așa că nu e nevoie să mai adăogăm nimic. Mai târziu, s'au ivit și câteva seminarii (Socola, Roman, Huși, Buzău, Argeș și Râmnicul-Vâlcei). Dar și în seminarii, felul de viață rămăsese tot cam la nivelul celei de la catiheti: băetani, de 14—15 ani, erau lasați de părinții lor în gazdă pe la marginea orașului (în case de muncitori cu ziua ori de meseriași) cu plată de doi lei pe lună, pentru adăpost, iar hrana și cele de trebuință se aduceau tot din sat. Săcușorul de făină era temeiul învățaturii.—In eparhia Romanului, nefiind încă drumuri de fier (afară de linia ce coborise de la Ițcani până la Bacău, apoi spre Ajuș și Mărăsești), seminarisții din Moldova—de—jos aduceau pe cai, merindele de trebuință. Unii veneau cale de poște, pe jos, ca să învețe „carte” la Roman... Câtă carte învățau, pregătindu-și singuri masa de toate zilele — când aveau cu ce — și trăind câte cinci—șase, clae peste grămadă, în câte o cocioabă de mahala, este lesne de închipuit...

III

Ajungând Melchisedec la cârma eparhiei, lucrurile au început a se schimba. Văzuse el destule în seminarile rusești — în unele priviri — mai rele și de cât ale noastre. El cunoștea starea școlilor din toată Moldova. Ca sfetnic al lui Vodă Cuza, privise lucrurile din locul cel mai

înalt, și astfel știea unde să le caute rostul.

Cea dintâi schimbare a fost deci să adune pe seminarisții săi într'un singur adăpost. Vorba „Internat“ sparte, și cu drept cuvânt. Nu numai în țară la noi, dar și aiurea, creșterea copiilor în internate seamănă uneori cu cea din pușcărie, ca doua picături de apă. Incepând cu mâncarea și sfârșind cu bătaia, uneori nu era tocmai departe de la școlar până la ocaș. Kipling trăește încă. Ceeace spune el despre școlile din Anglia copilăriei sale ne scutește de a povesti mai pe larg ce erau internatele unor școli din România, pe la sfârșitul secolului trecut. Ca și Kipling, am putea spune doar atât: „nu-mi aduc aminte să fi murit cineva... (de foame). Dar pâinea și mâncarea zilnică ar face azi să se răscoale chiar pușcăriașii dela Dartmor“ (noi să zicem de la Doftana sau la Ocnele-Mari).

Oricum, gândul episcopului Melchisedec fusese bun. Nu se poate închipui pregătirea unui viitor preot, de cât într'o instituție, în care să domnească ordine și o statornică îndrumare sufletească. Asta presupune: copii aleși (tot unul și și unul; nu din orice familie de neisprăviți, oameni fără de obraz și fără-de-lege); crescuți apoi acei copii sub privegherea unor profesori aleși pe sprânceană (tot unul și unul); și mai ales a unui director care să fie un urmaș al sfinților, dacă

nu al Celui care zisese: „lăsați copiii să vină la mine“.

Acuma, în ce măsură erau împlinite aceste condiții în Seminarul din Roman, după ce toți tinerii au fost strânși de pe drumuri într'un singur Internat, asta nu se poate spune în două cuvinte. Un lucru e însă singur: Melchisedec își dăduse seama de latura pedagogică a problemei.

*

O altă noutate a fost introducerea uniformei. Pentru alte școli, unde se pregătesc tineri ce trebuie apoi să-și petreacă viața în sat, uniforma nu e lucru de laudă, fiindcă îi instreinează de obiceiurile sătenilor. Cu preoții este altceva. Această „oaste a Domnului“ se cuvine să aibă semnele ei, care s'o împiedece de a se amesteca în gloată, unde simțul răspunderii piere. Știm toți că nu haina face pe preot, dar, în oarecare măsură, ea îl poate păzi și-l obligă să calce ca „preot“.

*

Foarte de laudă era apoi obiceiul de a ceta cu rându în timpul mesei, ca la mănăstire. Cetera aceasta, cu glas tare, să se audă la toate mesele, era un mijloc de a deprinde pe tineri cu o vorbire lămurită și ceva mai nuanțată, așa cum se cere celui ce va trebui să țină cuvântări în

biserică. Apoi, mai era și ocazie de a mai afla câte ceva nou, — afară din cărțile de școală.

*

Și mai de laudă era biblioteca. De unde și până unde, se nimerise acolo și câteva dulapuri cu cărți. Nimeni nu se îndesa la cetit, dar, în vacanța de Crăciun și de Paști, cei care nu se duceau acasă răscoleau acele dulapuri, în care, printre altele, era și o colecție a revistei *Isis* sau *Natura*, foarte ademenitoare pentru mintea unui copil de la țară, dorită să afle ceva despre vieața plantelor și a animalelor.

*

De asemenea, vrednică de laudă era deprinderea unor seminașiți de a cânta în cor. Cunoscător al muzicii apusene, episcopul, care ajutase pe Muzicescu să facă studii mai înalte, întocmise și la catedrala Romanului un mic cor. Repetarea cântărilor se făcea sub turnul clopotniței, iar uneori chiar în biserică. Bătrânul cu privirea blândă venea să asculte câte un *confert* (așa auzeam și așa scrieam noi acest ciudat cuvânt). Multe urechi s'au desfundat atunci, rămânând apoi cu înlesnirea de a memoriza bucăți întregi din muzica superioară a clasicii.

*

În sfârșit, mai de laudă de cât toate era obiceiul privegherii. În fiecare Sâmbătă seara, utrenia

era făcută în fața episcopului. Stând în scaunul său înalt, unde prefira domol niște metanii de chilimbar, bătrânul da o măreție deosebită slujbei. Cântările protopsaltului răsunau până în pantocrator, unde stau înșirate în cerc aceste pătrunzătoare vorbe: *Doamne, Doamne, caută din Cer și vezi, și cercetează via această... pe care a sădit-o dreapta Ta...* Cuvintele le cetisem ziua și le învățasem pe de rost. Seara, toată episcopia era învăluită de întuneric... Ilică-reau doar câteva lumini. Iar când se ceteau cei șase psalmi, rămânea o singură lumânare. N'ar fi fost nevoie nici de aceea, fiindcă arhimandritul Ieronim, fratele episcopului, știa psaltirea pe de rost. Cuvintele cuviosului călugăr, care ținea capul puțin plecat pe umăr, răsunau ca un fel de judecată de apoi. Cine auzea odată: *Omul ca iarba, zilele lui ca floarea câmpului...* acela nu le mai putea uita.

Cu toată depărtarea de episcopie, cu tot noroiul ulițelor, vântul, ploaia sau viforul (și totdeauna întunerecul târgului rămas aproape ca în timpul lui Roman Vodă), ceasurile acelea de priveghere erau o bună îndrumare spre ceea ce se cere vieței unui preot. — E drept că pentru niște copii mărunți (unii cu patru-cinci ani sub etatea cerută de regulament), slujba aceasta de noapte îi făcea să adoarmă, oboșiți de lecții învățate pe de rost

și mai ales de postirea aproape neîntreruptă, dela un capăt al anului până la celalalt.

*

Făcând însă suma, un lucru rămâne: începuse a se simți oare care înoire. Episcopul pornise să samene ce putuse și cât putuse într'un ogor întelenit și plin de burueni. Câte semințe au încolțit și câte au pierit între spini, e greu de spus. Dar cine vrea să judece drept, acela trebuie să țină socoteală și de o seamă de lucruri streine de răspunderea lui Melchisedec. Cine citește azi programa seminarului de atunci, cu *Fizica* de Petre Poni (câteva sute de pagini) în clasa I, la niște bieți copii—unii de 11 anișori; cu *Aritmetica rațională* în clasa II (fără de carte, la niște școlari care abia dacă stăpâneau cele patru operații și tabla lui Pitagora); cu *Salustiu, la limba latină* și cu o *morală* abstractă în clasa III (cu un manual plin de neologisme); cu *Medicina*, ba și cu *Chimia* în clasa IV... toate care mai de care mai nepotrivite cu mintea unor copii de plugar, știutori doar a scrisului și a cetitului, acela nu va putea să nu se înspăimânte de nechibzuința celor ce săriseră de la metoda catihetului din Falticeni, cu „tropicalul umplehambarul“, la teancul de cărți ale acelei uriașe programe.

— Dumnezeu să-i ierte păcatele cui o va fi pus la cale... că mare păcat și-a făcut cu mintea bieților seminarisți...

Cine își mai amintește însă de unele ca acestea nu se ve mira că mulți copii din sate — unii stralucite exemplare de firească deșteptăciune — s'au prăpădit înaintea de vreme, striviți de postul fizic și de cel intelectual, ca niște bieți osândiți ai soartei.

Prin urmare, ceea ce începuse a întocmi pe atunci episcopul Melchisedec, ca bun educator ce era, a fost o caldă rază de soare, iar urmașii trebuie să-i fie recunoscători și pentru atât.

S. MEHEDINTI

din Soveja (Putna)

fost școlar al Seminarului

din Roman

EPISCOPUL MELCHISEDEC

mare bărbat politic român

Politica în zilele de acum, a ajuns aproape disprețuită, pentru că, după marea jertfă, a celor mai scumpi fii ai patriei, cari și-au vărsat sângele pentru întregirea neamului și pentru mărirea României, a venit puzderia celor lacomi de onoruri și de pricopsală, prin *politică*, cu orice preț și prin orice mijloace.

Nu era astfel înțeleasă politica de către oamenii de stat din vremea lui Melchisedec. A murit sărac Kogălniceanu; iar Costache Negri își cheltuisse propria avere ca să reprezinte țara la Târgigrad și refuza leafa, — știind că visteria țării era săracă, statul fiind tânăr înjghebat; — dar nu era dator nici un leu! Nu ca în vremea noastră, când România-Mare geme de datorii și era chiar în pragul falimentului; iar fondurile unor ministere se cheltuiau fără a da socoteală... Nu era așa pe atunci...!

*

Fiul preotului Petrache, din satul Gârcina, jud.

Neamț, Mihail Ștefănescu, devenit apoi Melchisedec, prin devotarea sa vieței monahale, consacrată numai lui Dumnezeu, încă dela vârsta de 20 de ani, era merit să îndeplinească în viața sa și un mare rol politic.

La aceasta au contribuit mai multe împrejurări. În primul loc sângele și sufletul moștenit dela un șir de bunici, cunoscuți încă din sec. XVIII ca foști preoți, deci conducători ai poporului și cunoscători ai nevoilor și necazurilor poporului. Cine altul decât preotul ajută sau alina, macar cu o vorbă, pe cel ce aleargă la moș popa, la părintele? Cine era povățuitorul și îndrumătorul, de cât *acela*, care știe și citea poporului pildele Mântuitorului, care s'a jertfit pentru iubirea de oameni.

Dacă *politica* însemnează grija de *mulțime*, apoi aceasta este prin îndatorire a păstorului de suflete, care este preotul, adevăratul preot.

În afară de acest îndemn sufletesc, moștenit în sânge, de a se îngriji de alții, de cei mulți și care se vede la Melchisedec în tot cursul vieții sale, încă de când era subdirector la seminarul de la Socola și îngrijirea pe școlari „ca un părinte” ceia ce dă lui Melchisedec imboldul marei iubiri de neam și de patrie, deci interes politic, este că, chiar înainte de a urma studiile academice, i se încredință catedra de Istoria Românilor, la

seminarul Socola și, cum el era de copil foarte sărguitor și studios, de sigur că și-a complectat și cunoștințele de istorie universală. Studiul istoriei naționale a dezvoltat deci în sufletul său tânăr iubirea de Neam și de Patrie. Dacă luăm în seamă că marele Kogălniceanu, contemporanul său, avea aceleași preocupări istorice, înțelegem și mai bine îndemnul, dar și pregătirea viitorului om politic, în persoana lui Melchisedec.

Vasta erudiție ce el își aproprie mai târziu; orizontul larg de cunoștințe, deschis de academiologia teologică din Kiev (institut de cultură teologică, întemeiat de Petru Movilă, românul moldovean, care organizează biserica rusească) și apoi lui Melchisedec tot prestigiul necesar de a se afirma pe tărâmul politic.

Pe lângă acestea, darul de a vorbi frumos, așijderea nu-i lipsea lui Melchisedec. Apoi comunicativitatea, firea sa apropiabilă, nu numai de cei mari, dar și chiar de cei mai mici, trebuia să facă din Melchisedec *omul obștesc*, *omul binelui public*, *omul politic*. (El, când da un ban, un ajutor, unui copil, ori unui sărac, îl însoțea de o vorbă, de o întrebare, de un sfat, de o încurajare).

Altă împrejurare care ajută pe Melchisedec de a îndeplini în anume împrejurări îndatoriri politice este că posedă limba rusească, pe lângă limba

franceză, de care el se putea folosi cu succes. Iar toate calitățile de mai sus erau luminate de o inteligență cu totul superioară, pusă în serviciul patriei, cu un nețarmurit-devotament, absolută corectitudine, mult tact și tenacitate, care trebuia să ducă negreșit la rezultatul urmărit. Mai ales pe terenul său de politică bisericească, Melchisedec dispunea de posibilități și chiar de abilitați diplomatice, ca și vrednicii săi contemporani Mihail Kogălniceanu și Costache Negri. Așa se explica de ce prințul de Bismark (cancelarul de fer) al Germaniei, într'o scrisoare din 27 Februarie 1868, către principele Carol I al României, scria astfel: — „Nu mă îndoiesc că misiunea la Petersburg va avea un efect, cu atât mai favorabil, cu cât *episcopul de Ismail*, va reuși să-și asigure simpatia colegilor și coreligionarilor săi din Petersburg și va arăta în chip public acest succes*).

— Melchisedec cunoscuse probabil această opinie a lui Bismark despre dânsul, de aceea vedeam eu în cabinetul său de lucru, între alte chipuri și o gravură cu portretul cancelarului german.

Dar faptul hotărîtor care rădică pe Melchisedec să îndeplinească, în afară de sacerdoțiul său clerical și misiuni de ordin politic, a fost timpul și împrejurările politice de la jumătatea sec. XIX

când, pentru națiunea română se puneau grele probleme, dela deslegarea cărora atârna viitorul neamului și al patriei. Ca totdeauna, împrejurările grele scot la iveală geniile politice, așa precum războiul rădică în slavă eroi, din oameni la cari nimeni nu se aștepta.

Dacă puterile europene luaseră sub protegura lor principatele române, Moldova și Valahia, apoi atârna de genul oamenilor politici români cum să folosească această protecție, mai ales că tocmai cele trei imperii vecine, Rusia, Austria și Turcia așteptau o desfășurare politică în principate, mai potrivită scopurilor lor, de cât intereselor proprii ale românilor.

Să vedem cum participa Melchisedec la deslegarea acelor probleme politice.

Moldova nu mai era acum țara de pe timpul lui Ștefan-cel-Mare, care putea să lupte vitejește, în umirea lumii de atunci, cu Turcii, cu Tătarii, Polonii și Ungurii, ci era o țărișoară redusă la jumătate, ca teritoriul și scăzută grozav în puteri de lungă vasalitate și în deosebi de dominația fanarioților. Ea era sortită pieirei față de vecinii cei puternici. Deci ideea de *unire* a principatelor, trebuia să fie problema de viață pentru Moldova. Cine să susțină această unire și ce dar de convingere trebuia să aibă vorbitorul, când *unirea* aducea însă, pe lângă puteri de

*) Vezi *Un episod diplomatic*, de Const. C. Diclescu, București 1937.

viață și o pierdere: pierderea capitalei Moldovei și a individualității istorice, atât de strălucite ocliniară.

Unde se puteau întruni mai potrivit românii, de cât când se duceau la biserică, la marile sărbători bisericești și mai ales naționale?

Și iată că arhimandritul Melchisedec, director și profesor la seminarul din Huși, transformă amvonul episcopiei în tribună de înflăcărat și înalt patriotism. El ține în ziua de 29 Iunie 1856, fiind patronul episcopiei, o cuvântare inspirată și din duhul evanghelic și din iubirea de neam, luând ca punct de plecare rugăciunea „pentru unirea tuturor” și, accentuând că Biserica română dorește fierbinte unirea românilor. Melchisedec aduce dovezi din istoria universală, când poate mare, nesocotind unirea, au pierit; zugrăvește dureroase momente când românii, nefiind uniți, au suferit înfrângeri și că unitatea de limbă, de credință, de moravuri și de origine a sângelui poruncește ca poporul român să fie unit și nedespărțit. Arată apoi toate binefacerile ce ar decurge din unire și primejdiile neunirii și adresează auditorilor săi întrebări ca acestea:

„...Ce voești, tu nobleță română, floarea nației noastre și care mai mult ca toți dorești a te interesa de fericirea patriei? Voești oare ca în călătoriile prin țările civilizate, totdeauna să fii

silită a te rușina de tine însați, să-ți ascunzi originea, să tainuiești nația și țara ta și să cauți a te ascunde sub o mască de Grec, Leah, Unguri, sau alt oarecare, afară de fața cea frumoasă de Român? Dacă aceasta e o înjosire, apoi dă mâna cu nobleța soră din Valahia și atunci vei avea curaj a declara noblețea română înaintea noblețelor europene și acelea te vor saluta și stima după vrednicie. Voești să fii cinstită și puternică? Ajută mai întâi patria ta să fie cinstită, mare și puternică... Ce voești cinstite clerule român — urmașule al apostolilor, înaintea cărora Cristos s'a rugat pentru unire? Voești oare să rămâi în ingnoranță și dispreț deapurturea și să privești cu întristare, corupția și pierzarea sufletelor din neștiința legii lui Dumnezeu, pe care ești dator a o predica oamenilor? Dacă vrei să scapi de răspunderea cea înfricoșată, apoi dă mâna cu celălalt cler frate din Valahia — să nu mai aibă străinul pretext de a ne desbrăca, sub cuvânt de a ne păstra credința și biserica!...

Ce voiți voi, negustorilor? Vreți voi oare ca pentru siguranța persoanei și averii voastre să alergați și în viitor la protecții străine în sânul țării voastre, ca în relațiunile comerciale să vă rușinați a spune că sunteți români și în țara voastră să fii împiedecați de viclenia dușmana care țintește ca Românul, în patria sa, să nu

aibă altă soartă de cât munca cea ostencioasă a câmpului? Dacă aveți simț național, iubire de patrie și dorință de folosul vostru propriu, apoi înfiorați-vă de desbinare și alergați la unire cu frații voștri din vecinătate, ca în unire să fiți tari și respectabili și steagul comercial al patriei să fluture pe marile lumii și să vă aducă bogățiile neamurilor. Păziți-vă de cei ce prihănesc unirea; aceia sunt de simțuri evreești: doresc să fiți voi slabi ca să fie ei tari.

Ce voți voi sătenilor? Voți oare să fiți orbi totdeauna, sclavi, în rând cu dobitoacele; să robiți brațele voastre și să vărsați sudoarea voastră, în folosul străinilor ce încălecă țara noastră când vor? Voți ca pe totdeauna să fiți salahorici, pododarii lor și în loc de plată să nu luați de cât jăfuire și loviri și tratate de dobitoace? Dacă nu voți a lăsa aceste dureri și filor voștri ca moștenire și ca ei să vă blesteme în loc să vă pomenească, apoi strigați și voi unire cu frații voștri, din Valahia și *Unirea* aceasta vă va deschide și vouă o cale luminoasă, ca să gustați din rodurile dreptății și a libertății, pe care voi încă nu le-ați gustat demult.

„In altă cuvântare ținută de el orașenilor și micilor proprietari, Melchisedec le zice:

„Providența divină v'a ales din mijlocul fraților voștri, ca prin voi să lucreze mântuirea pa-

triei noastre; gândiți-vă că numele ce veți scrie pe bilețul de alegere, are să fie o sentință, dată de voi spre moartea ori viața fraților voștri și a patriei voastre. Deșteptați-vă! Biserica se roagă, patria se uită la voi ca osânditul la moarte, carele tot speră achitare, până la rostirea hotărârei. Biserica așteaptă a vedea prin voi, mântuirea sa și a filor ei...”

„Nici o dată amvonul român n'a răsunat de predici mai înălțătoare, mai călduroase și mai pline de accente patriotice cum a răsunat atunci, prin rostul de aur al arhimandritului Melchisedec” — (așa se exprimă biograful său. Const. C. Diclescu, în studiul său asupra Episcopului Melchisedec, București 1908).

Tot pentru a pregăti spiritele pentru *unire*, Melchisedec ținu, între alte predici, una la alegerea deputaților dintre proprietarii mari din jud. Fălciu, între cari se afla prezent și colonelul Alexandru Cuza — devenit pe urmă domnitorul Principatelor Unite. Melchisedec vorbea atunci ca un profet inspirat, evocând și făcând asemănări între starea de spirit a națiunii române și următoarele scene biblice impresionante: „...Iulgerile ce scânteiază prin atmosfera noastră politică vor servi numai spre a ne convinge și mai mult că, dacă Dumnezeu e cu noi, cine poate fi

contra noastră? Să zicem deci ca profetul: „De s'ar scula asupra noastră tabără, nu se va înfricoșa inima noastră”.

Dar poporul nostru astăzi e înspăimântat de nesiguranța atmosferei politice și așteaptă cu frică și cu cutremur soarta sa.

Către voi mă adresez nobili alegători, nobili și după naștere și după drituri, știință și putere! ...Voi, floarea națiunii noastre stelele orizontului nostru politic! Voi puteți să luminați întunerecul nostru, să alungați frica noastră, să rădicați bărbăția, ca un paratoner contra fulgerelor și tunetelor... Voi prin știința și înțelepciunea voastră sperăm că, ne veți da negreșit pe bărbații, cari să aibă vrednicia de a străbate întunerecul... și a mângâia poporul înfricoșat. Dumnezeu a lucrat prin voi pentru soarta acestui popor. Voi ați păzit țara în timpurile cele mai critice... Dați-ne Mântuitorul, care să fie mai pre sus în credință și nădejde de cât toate valurile ce ar putea învâului corabia patriei noastre pe luciul politic. Nu uitați că națiile se formează și trăesc prin faptele bărbaților mari ai lor”.

Dar Melchisedec era tocmai el „paratonerul”. În atmosfera politică „ce înfricoșa” inima poporului. El vorbea pe amvonul catedralei episcopale de la Huși, deci la granița dinspre Rusia, de a cărei intervenție s'ar fi temut poporul. Rusia avea

privirile asupra Austriei, ca să nu se întindă spre Constantinopol și cu ea catolicismul. Dar, când Melchisedec, magistrul în teologie dela Academia din Kiev vorbea astfel, el reprezenta tocmai puterea ortodoxiei și Rusia nu mai avea de ce se teme!...

Melchisedec fu ales în ziua de 29 August 1857 deputat în „divanul ad-hoc” ca reprezentant al clerului din eparhia Hușilor.

La 22 Septembrie se întruni divanul la Iași. Melchisedec votă pentru *unirea principatelor*, într'un singur stat, sub numele de *România*, precum și pentru celelalte puncte ale unirii. Ziua de 7 Octomvrie 1857, când s'a votat acest mare act, a fost cea mai frumoasă zi din viața poporului român. Se începea *unirea românilor*, în locul despartirii în care trăia acest popor de la plămădirea lui.

Unirea Principatelor se făcu prin alegerea aceluiaș domnitor în persoana lui Alexandru Ioan I Cuza. Dar noul stat român era cu totul sărac, lipsit de mijloace bănești pentru a întreține instituțiile ce trebuiau create: armată, justiție, școala, aparat administrativ. De unde bani? Tărâtimea fusese sărăcită, sleită de puteri, de către domnii fanarioți timp de 150 de ani; boerii erau scutiți de dări și deprinși a nu contribui la sarcinile statului; clerul deasemenea.

Și atunci Biserica română, ca o mătușă bătrână, care pune la ciorap, ca să ajute vre-o nepoată când se mărită, ea avea să vină în ajutorul tinerei României. Daniile de moși făcute de citorii evlavioși se adunaseră în bun număr dar tocmai de aceia, sub domnii fanarioți, felurii egumeni greci se așezaseră ca administratori prin mânăstirile românești și nu numai veniturile le duciau din țară, ci chiar proprietatea moșiiilor o treceau altor mânăstiri grecești, sub formă că sunt „închinatate” acelora. O neiertată jefuire. Clerul român era ținut în sărăcie și umilire în timp ce călugării greci se lăfăiau în averile mânăstirești. Și unde este avuție și bănet mult, apoi și moravurile nu mai erau acelea ale vieții monahale, cum au înțeles-o părinții Bisericeii. Dar cine putea să se atingă de daniile citoricești? S'ar fi rădicat să arunce anatema și blesteme acei interesați, asupra nelegiuitului care s'ar fi atins de daniile.

Melchisedec era acum arhieru el însuși; cine ar fi cutezat să-l atingă cu blesteme, când și el avea puterea de a lega și a deslega. El vede bine că dreptatea este de partea poporului român, iar nu a grecilor veniți după procopseală. Melchisedec nu stă o clipă la îndoială și pune în cumpană toată inteligența și tot sufletul său de cleric român, pentru a'și servi Neamul și Patria. El este numit în comisiunea pentru inventarie-

rea averilor mânăstirești și pentru facerea bugetelor mânăstirilor. Lucreare grea. Melchisedec se alege cu ura neîmpăcată din partea monahilor; curg blestemele egumenilor, dar el își face mai departe datoria, de *bun creștin* și de *bun român*. Este numit de domnitor ministru al cultelor; dar atunci se rădică în contra lui nu numai protestul monahilor, ci și al civililor, al opoziției, care nu poate suferi prezența călugărului Melchisedec pe banca ministerială... deși țara avea nevoie de serviciile lui (era însă ceva din spiritul anticlerical, importat). Melchisedec nu era însă cuprins de orgoliu deșert, îndată demisionază, cu toată opunerea primului ministru Kogălniceanu, care preluă departamentul cultelor. Melchisedec continuă să-și servească Patria în problema cea grea de a readuce în patrimoniul Statului Român averile mânăstirilor închinatate.

Problema nu era ușoară.

Patriarhul din Constantinopol se adresează guvernului rus, care trimite tuturor puterilor o protestare.

Apăsa greu în coasta tânărului stat român atitudinea tocmai a unei mari puteri ortodoxe, Rusia. Kogălniceanu, cu toată mintea lui ageră, nu poate potoli pe ruși. Conflictul durează până când Melchisedec este trimis la curtea Tarului, în Februarie 1868, unde el se prezintă cu atâta

prestanță încât țarul îi sărută mâna; iar mitropolitul din Petersburg și demnitarii ruși îl primesc cu deferența cuvenită și tratează cu Melchisedec și alte chestiuni ce erau în litigiu. Melchisedec era însoțit de Ioan Cantacuzino. Rușii obiectează că actualul domnitor (Carol I) fiind catolic, poate va înlesni pătrunderea catolicismului în România. Melchisedec abate ușor această îngrijorare.

Succesul acesta diplomatic, apreciat chiar de Bismark, precum am arătat, mulțumește atât de mult pe domnitorul Carol I, în cât îi propune și el lui Melchisedec, ca să fie ministru al cultelor; dar el refuză.

Tot cu scop politic îi fusese încredințată lui Melchisedec eparhia formată din sudul Basarabiei unde el păstorește cu mult tact, și cu mult suflet românesc, până la 1879, când trece la Roman.

Un alt politic de o capitală însemnătate politică bisericească și națională, la care participă Melchisedec cu tot patriotismul său, cu prestigiul și cu erudiția sa este dobândirea neatârării Bisericii Române de Patriarhia de Constantinopol.

Patriarhul găsi pricină că la mitropolia din București s'a sfințit marele Mir și rădică protest semnat de 11 membri ai sinodului patriarhal, aducând și alte învinuiri de inovații introduse în Biserica română.

Melchisedec întocmește un răspuns așa de documentat încât răstoarnă pretențiunile patriarhului și constată că Românii n'au primit botezul și nici pe întâii lor episcopi de la Constantinople, ci creștinătatea Românilor este mai veche de cât chiar existența Constantinoplei*). Melchisedec arată că voievozii și boerii noștri ajuțau pe patriarhi, iar patriarhia a destituit în anul 1848, pe mitropolitul din București, pentru atitudinea sa națională; iar la 1859, amenința pe mitropolii și episcopii români, dacă vor conlucra la unirea principatelor... A durat această luptă cu Patriarhia până la 1885, când s'a obținut neatârarea Bisericii române.

Ca bun patriot, Melchisedec contribuie cu bani pentru cumpărarea de arme în timpul războiului din 1877 și prin colectă strânge bani spre a cumpăra medicamente pentru răniți.

Prin 1883 Biserica papală se mișcă pentru a avea un arhiepiscopat în România. Un jesuit Don José Riojos scrie o carte: *La papanté et les églises d'Orient* (Liege 1883), în care zice că Românii ar face bine dacă s'ar catoliciza și s'ar alătura strâns de Austria, pentru că ortodoxia îi expune a fi cucerii de Rusia.

*) Pe Columna Traiană se arată cum preotul dac prezintă învieră lui Iisus, comparându-l cu mielul, care s'a jertfit și constituind credința religioasă a Dacilor, când ei încep al II-lea război cu Romanii. *Nota autorului.*

Melchisedec răspunde că: în Austria, catolicismul ar lucra prin unguri și ar desnaționaliza pe români. „Sentimentul și caracterul nostru național ne deosebesc de slavi și de ruși;... ori cât ținem noi la ortodoxie noi vom să avem Biserica noastră națională românească, proprie, în care să auzim limba și cartea noastră românească, așa cum am avut-o și ni-au format-o strămoșii noștri” — zice Melchisedec.

Însă cartea lui Don José proba că ceva se petrecea în politica mare a regatului României. Alăturarea strânsă la Austria era vădită. Urma ca și catolicismul și *uniția* să întetească lupta pe față. Melchisedec scrie atunci un voluminos memoriu: *Papismul și starea actuală a Bisericii ortodoxe în Regatul României*, pe care îl citește în trei ședințe ale Sinodului. Lucrarea este aprobată și tipărită de Sinod. Melchisedec vestește astfel neamul și Biserica românilor să fie cu luare aminte. El este însă atăcat fățiș și în ascuns, acuzat că conspiră contra Regelui, că este rusofil. Profiță de această împrejurare și francmasonii și evreii de a arunca lovituri lui Melchisedec, prin ziare, ca *Ecoul Moldovei*, *Democrația*, *Lupta*, pentru că el se exprimase că... „evreii sporesc peste măsură și sunt un element eterogen și dușman”... Acest popor nu-l iubim

căci au tăbărit prea mulți în țara noastră” (Diclescu pag. 138).

De aici înainte va urma, *ca pentru orice mare om politic, cu caracter neclintit*, epoca de suferință a lui Melchisedec.

În 1885 el face o călătorie prin Basarabia și apoi merge la Kiev, spre a vizita Academia unde învățase și ași vedea unii colegi, ajunși profesori la acea Academie. Primirea frumoasă ce i se face peste tot, stârnește în presa din țară un dușmanos atac. Chiar în Senat și în Sinod este atacat. El, care altădată servise țara și pe suveran, tot în raporturile cu Rusia, acum este arătat că „s'a dus să vânză țara rușilor și să *comploteze contra M. S. Regelui*...”

I se aduce învinuire că a primit (cu ocazia jubileului de arhierie) un engolpion, cu pietre prețioase de la țarul rusiei; că portretul său stă în aula Academiei teologice de la Kiev, împreună cu ale altor somități; că a trimis discipoli să învețe în Rusia... Când se declară vacant scaunul de mitropolit primit în 1886, doi prieteni personali: V. A. Ureche și Nicolae Ionescu fruntași liberali, profesori universitari, propuseră candidatura lui Melchisedec, susținând-o cu mare căldură și laudând meritele necontestate ale candidatului lor, dar totul fu zadarnic... Fu ales episcopul Iosif Gheorghian, de la Galați.

Melchisedec puna toate atacurile contra sa pe socoteala jesuiților, din cauza cărții sale *Papismul*. El nu da atenție, că atacurile din presa românească aflau răsunet în presa vieneză.

Motivul adevărat, pentru care Melchisedec a trebuit să sufere la sfârșitul vieții sale, era tot de înalt ordin politic, pe care el nu l'a cunoscut. Regele Carol I, după războiul din 1877, bănuind că Rusia, sub îndemnul panslaviștilor, țin-tește să stăpânească Constantinopolul și căutând un sprijin pentru România, încheiasse o alianță secretă cu Austria și cu Germania, de la care România primea și împrumuturi și unde se comanda armament. Despre acea convenție nu ști-au de cât 2—3 persoane, în afară de rege. Deci orice fapt de atențiune față de Rusia, din partea românilor, supăra pe aliați. Melchisedec era deci acel cu totul supărător și trebuia defăimat și înlăturat.

Dar tainele Providenței sunt nepătrunse! Regele Carol I, cu toată politica sa bine calculată suferi și el mari torturi morale la sfârșitul vieții sale, căci în 1914 se găsi în conflict tocmai cu Austria și cu Germania... Prigoana nedreaptă contra lui Melchisedec, apărut în 1916 ca zădărnice și fum... căci tot alături cu rușii *) ne-a fost scris să intrăm în grozavul război, pentru în-tregirea neamului nostru.

ALEXANDRU RESMERITĂ

prof. T. Severin

*) Ca un ultim discipol al lui Melchisedec, amintesc aici faptul că, în 1915, când nimeni nu cuteză a zice să mergem în alianță cu Rușii la război, am scris, în ziarele din București, că este un destin al nostru, să mergem cu dânșii, de și s'au purtat rău cu noi în 1878; dar totuși atunci am căștigat independența; iar despre Basarabia să n'avem grijă; ni-o vor înapoia ei cândva... Pentru cele scrise, am fost judecat de Germani în 1917, și condamnat la închisoare de pedepsă, is-pășită la Golemo-Konari, lângă Filipopoli în Bulgaria; dar n'am regretat, era bine meritată — călcasem pe urmele lui Melchisedec.

MELCHISEDEC Ca istoric și arheolog

Intre cărturarii cari au lăsat opere neperitoare în a doua jumătate a veacului trecut, a fost și marele ierarh Melchisedec.

Apărut în timpul renașterii noastre politice și culturale, dintr'un mediu curat românesc, cu o cultură aleasă bisericească și literară, ne-a lăsat, pe lângă operele religioase și altele, cu caracter istoric și arheologic.

Este cunoscut că istoriografia noastră, atât în Muntenia cât și în Moldova, își are obârșia în mânăstiri, unde călugării cărturari scriau pomel-nice și diferite fapte izolate, cele mai multe scrise în limba slavă și erau cunoscute sub numele de Anale.

În a doua jumătate a veacului XVII-lea apar și cronicarii. Cei mai mulți din cronicari aveau o culturală aleasă, pe care o căștigară în vestitele scoli din Polonia. Ei au început a toarce firul istoric al neamului, stăpâniți, de cele trei mari idei naționale: a. Origina romană a Româ-

nilor: b. Intinderea și unitatea neamului românesc; c. Continuitatea Românilor în Dacia Traiană; idei care au condus pe toți scriitorii, atât în Principate cât și în Ardeal și în veacurile următoare.

Continuator a vechilor cronicari, vrednic urmaș al marilor Apostoli ai neamului, Melchisedec, înarmat cu cunoștințe serioase a limbilor clasice și a limbii slavone, prin cursurile ce le făcuse la Kiev, își propune să ne dea și scrieri cu caracter istoric și arheologic.

În 1869 el dă la iveală *Cronica Hușilor*, o lucrare de mare însemnătate istorică, pe acele vremuri când documentele și hrisoavele erau scrise cele mai multe în slavonește și nu se puteau servi de ele decât numai cei cari cunoșteau această limbă.

În prefața lucrării sale ne dă o pagină de rolul bisericii noastre în decursul veacurilor. O citez ca o pagină aleasă:

„Biserica română, în adevăr, merită dulcele epitaf de Mamă a Românilor. Ea ne-a nutrit spiritualmente, ne-a înzestrat cu o mare zestre națională, în domeniile ce ni le-a conservat ca un depozit sacru; ne-a păstrat încă ca un odor prețios isvoarele istorice ale vieții naționale, menite de a arăta odată lumii civilizate, de câte secole Români, în pozițiunea lor modestă lucrează pen-

tru civilizațiune și pentru ușurarea suferințelor omenirii, cu toate obstacolele ce toldeaua a o-pus progresul lor, dușmanii cei aprigi și neîmbânziți“.

Plecând dela convingerea ca va aduce un mare folos istoriografiei, a adunat cu multă trudă documentele, hrisoavele și acte ce priveau orașul și Episcopia de Huși, lucrare destul de voluminoasă și nu se poate spune decât în rezumat cuprinsul lucrării.

Cartea ne arată origina orașului, diferiți dragători, dările și angaralele, moneda și comerțul, tabelă cronologică de Episcopi dela înființare până în timpul său, cum și un supliment cu noțiuni privitoare la filologie, istorie și geografie. În această lucrare se găsește un nenumărat izvor de documente și hrisoave, pe care le pot întrebuința specialiștii și cercetătorii istorici.

A doua operă, tot așa de însemnată, este *Cronica Romanului și a Episcopiei de Roman*, tipărită în 1874; se ocupă de origina orașului, istoricul Episcopiei și ne dă multe relațiuni privitoare la starea socială, comercială, și posedă multe hrisoave relative la organizațiunea diferitelor corporațiuni din timpurile cele mai vechi.

O a treia operă apare în 1885 sub numele de: „*Notițe istorice și arheologice adunate dela 48 biserici și mânăstiri din cele mai vechi din Moldova*“.

El reproduce în această lucrare, cu multă îngrijire, inscripțiile vechi slavone, grecești și românești, săpate pe morminte, pe cruci, vase sfinte și pisaniile mănăstirilor și bisericilor vizitate în decurs de mai mulți ani.

Inscripțiile slavone și grecești sunt traduse în românește și însoțite de comentarii istorice și filologice.

Dă liste de odore prețioase, vechi și mai noi, precum: epitate, panaghiiare, cruci, icoane, chivote, vesminte, etc. și descrie amănunțit vechimia și numele donatorilor.

Deasemenea descrie și comentează manuscrisele și cărțile vechi aflate în mănăstiri, observă și faptul că cele mai multe documente și odore bisericești se găsesc la mănăstirile neînchinat; cele mai multe închinat au fost jefuite de cei interesați, așa că multe obiecte sfinte și hrisoave se găsesc prin țări streine. Ne dă în acelaș timp și noțiuni de vechea arhitectură bisericească.

Insușirea de căpetenie a lucrărilor sale istorice și arheologice este originalitatea și obiectivitatea în descrierea faptelor; căci atât în Cronica Hușilor, cât și în acea a Romanului, Melchisedec relatează faptele așa cum reese din documente și hrisoave, fără a exagera sau a deștepta un sentiment altul decât adevărul istoric.

El ne arată că pe lângă episcopi distinși la conducerea bisericii, erau și unii cu defecte pe care poporul le considera ca scăderi a sentimentului religios.

Tot ca istoric a scris diferite articole privitoare la biserica, și în special despre mitropolitul Gri-

gore Tamblac în revista istorica și arheologica de sub conducerea lui Grigore Toculescu.

Pe baza cunoștințelor sale religioase, dar mai ales culturale, a fost ales și membru al Academiei Române în 1871.

Cu drept cuvânt cel mai de seamă istoric al timpurilor noastre numește pe Melchisedec: „*bărbat cu chemare științifică netăgăduită*“.²

În timpul marilor lupte pentru unirea Principatelor, Melchisedec este un aprig apărător unionist; și mai târziu ca Ministru al Cultelor, ia parte la marele act al secularizării averilor mănăstirești, aducând în patrimoniul neamului o avere destul de însemnată.

Se apropie o jumătate de veac de când marele ierarh a părăsit priveștiștea acestei lumi, dar faptele lui au rămas și vor rămâne deapurarea, pentru că viața lui a fost închinată bisericii și neamului.

Noi toți, câți am cunoscut calitățile lui sufletești, ne-am hoiarăț să-i comemorăm amintirea acum, după 47 de ani, dela încetarea lui din viață, printr'o piosă serbare, ca un primos de adâncă recunoștință, și să scriem și câte o pagină omagială și neperitoare, pentru acel care a contribuit cu cuvântul și cu fapta la înălțarea bisericii și la progresul neamului.

TH. N. CIUNȚU

2. N. Iorga. Floarea Darurilor — 1908 p. 366.

EPISCOPUL MELCHISEDEC

Aduceți-vă aminte de mai
marii voștrii și-i proslăviți
în faptele și vorbele voas-
tre. (Ap. Pavel).

Sunt puține zile de când am aflat dela inimă
sul Prea Sfințit Gherontie, Episcop al Vechiilor
Episcopii a Tomisului, că un grup de ucenici și
admiratori ai fostului episcop Melchisedec, au
luat inițiativa a comemora activitatea literară și
administrativă a fostului distins arhieru Român,
prin tipărirea unui număr festiv al Revistei TO-
MIS și printr'un serviciu Divin la Biserica din
Satul Gârcina, județul Neamț. Această manifes-
tație va avea loc în ziua de 29 Mai a. c., cu
prilejul împlinirii a 46 de ani dela trecerea din
viața noastră pământească peritoare, la viața cea
veșnică Cerească a Inaltului Erarh.

Deși timpul material, ce îmi sta la îndemână,
era scurt, prea scurt, spre a mă prezenta cum
ași fi dorit, cu o lucrare mai amănunțită despre
viața și activitatea Marelui Ierarh, totuși știind că
în comora de recunoștință a poporului român

ca și banul văduvei din Evanghelie, cu puținul se
poate umple un gol, spre plinirea recunoștinței,
ce datorăm Marelui Decedat, m'am alăturat cu
drag acestei acțiuni de recunoștință.

Tânărul Mihail Ștefănescu, mai târziu Episcopul Melchisedec, încă din frageda tinerețe, a dat semne că are înalte calități sufletești. La vârsta de 20 de ani, obținuse titlul de învățator și imediat pe acela de profesor de retorică și inspector la Seminarul Veniamin din Iași. Dar sufletul său clocotitor pentru o cultură mai înaltă, îl împinse spre o muncă nouă.

În luna Septembrie anul 1848, Melchisedec a plecat la Kiev, unde funcționa Academia Teologică, înființată de compatriotul nostru Petre Movilă fiu de Voievod Român, cu hotărârea de a stăpâni cele mai înalte discipline teologice.

În Academia din Kiev, protosinghelul Melchisedec obținut în anul 1851, titlul de Doctor (magister) în teologie. În acelaș timp Melchisedec învăță *limba slavă*, care atât de mult i-a servit la așezarea istorică a evenimentelor prin care a trecut poporul Român de pretutindeni.

În anul 1851, la etatea de 29 de ani, s'a înalțat în Patrie și a fost din nou numit ca profesor și inspector al Seminarului Veniamin din Iași. De aci a fost chemat în 1856 să înființeze și să conducă Seminarul din Huși.

În 1857, ca ales al clerului din Eparhia Huși-
lor, a luat parte la Divanul Ad-hoc și s'a luptat
cu toată tăria sufletească pentru *Unirea Princi-
palelor* și aducerea pe Scaunul Țării, a unei di-
nastii străine, ceiace s'a și realizat.

Începând din anul 1862, când a fost ales Ar-
chieru, trecu apoi prin înaltele demnități biseri-
cești, până ce a fost numit locotenent de epis-
cop de Huși, și în anul 1864, trece la Ismail, unde
cârmuiește Biserica, până în anul 1869 când tre-
ce Episcop la Roman, cârmuind Biserica până
la 1892 luna Mai, când marele erarch, trece în
lumina dreptilor.

Activitatea didactică și literară a lui Melchise-
dec a fost enormă. Astfel el a scris și tipărit
lucrările:

1. Theologie Dogmatică. 2. Noțiuni de litur-
gică. 3. Noțiuni de Tipic. 4. Despre Sfintele Tai-
ne. 5. Catechismul Ortodox. 6. Introducerea Sfin-
telor Cărți ale Vechiului și Noului Așezământ. 7.
Cronica Hușilor. 8. Cronica Romanului. 9. No-
țiuni istorice cu privire la istoria Jimbei române,
10. Papismul și protestantismul. 11. Chestiuni
istorice, arheologice și geografice. 12. Viața Mi-
tropolitului Grigore Tamblac. 13. Episcopia Ro-
manului și Rădauților. 14. Episcopia Hotinului și
Chișinăului. 15. Inscriptiuni dela monastiri și
Schiuri. 16. Viața Sfintei Cuvioase Paraschiva.

17. Eparhia Proilaviei. 18. Dubasarii. 19. Archie-
reil titulari în Moldova. 20. Noțite istorice și
Arheologice. 21. Vechimea Armenilor în Mol-
dova, etc. etc.

Dăm aicea și o parte din lucrările lui care au
rămas nețipărite. Numărul lor este mai mare, dar
vom menționa câteva, spre a se vedea preocu-
pările sale. Astfel:

1. Clerul. 2. Mitropolii. 3. Patriarhii în Mol-
dova. 4. Morala și Disciplina Bisericească. 5. Ne-
voitorii pentru apărarea bisericii. 6. Cărțile Bise-
ricești. 7. Dacia Creștină. 8. Date cu privire la
cronica Mitropoliei Moldovei. 9. Inceputul Bise-
ricii Bulgare. 10. Material pentru Istorie, arche-
ologie și filologie. 11. Cartea de Tedeum. 12.
Tadeu. 13. Duminica Ortodoxiei. 14. Acatistul.
15. Acoperământul Maicei Domnului. 16. Arche-
raticon și altele, ș. a. ce ar merita nu numai a
fi enumerate, ci analizate și apreciate, fiind pen-
tru literatură, istorie și artă, aceiace este aurul
pentru mișcarea economică a unei epoci.

Pentru a înțelege însă, adâncul sufletesc al
acestui mare Erarch, care a muncit 50 de ani
pentru Biserica și Patrie, este nevoie să ridicăm
un colțisor din vălul ce timpul nemilos așterne
peste activitatea oricărei ființe omenești.

Suntem departe de timpul când noi, primii
studenți teologi, în București, eram huiduiți pe

sălile Universității de către colegii noștri dela alte facultăți, pe care prin munca și purtarea noastră i-am domesticit; suntem departe de vremurile când Episcopatul Român nu însemna mai nimic în Biserica noastră de Stat, căci știm că rolul și autoritatea Bisericii de azi este mult ridicată față de acele timpuri. Totuși este încă inimii durere, cum zice Miron Costin în Cronică, când vom spune că urmele unei suficiente ridicări se resimte încă.

Acum 50—70 de ani era în biserica noastră o mare zarvă și un puternic curent în contra lui Melchisedec — pornite în mare parte din gelozie, din frica de a nu ajunge conducător al Bisericii și din răutate omenească. Ziarele epuizaseră aproape toate epitetele de ocară contra acestui om, ce nu era cu nimic vinovat din cele ce i se imputau. De aceea, este o datorie pentru noi, de a ne aduce aminte de mai marele nostru, a-l lua apărarea și de a proclama principiul că este necesară mai multă dreptate și mai multă frăție în societatea noastră. Din parte-ne, ne exprimăm cea mai adâncă admirație, către acest brăzdaș al culturii române și rugăm pe bunul Dumnezeu a-l așeza în ceata dreptilor cu Sfinții Săi Ingeri.

Prof. Dr. DUMITRU STĂNESCU